

อนุสาวรีย์ประวัติศาสตร์

พระปกเกล้าฯ
ทรงใต้เศรษฐกิจ

นายปรีดี พนมยงค์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961102365

จิรวรรณนุสรณ์

อุทิศแด่

ฯพณฯ ท่าน ดร.ปรีดี พนมยงค์

อดีต

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

นายกรัฐมนตรี

ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ผู้นำคณะอภิวัฒน์ ๒๕ ฝ่ายพลเรือน

หัวหน้าขบวนการเสรีไทยกู้ชาติ

ผู้เสียสละอันยิ่งใหญ่ให้แก่แผ่นดินและมวลชน

ผู้บริสุทธิ์นิรันดร

พระปกเกล้าฯ
ทรงได้
เข้าโครงการเศรษฐกิจ
ของ
นายปรีดี พนมยงค์

ค้นคว้าโดยคณะบรรณาธิการสำนักพิมพ์

โครงการจัดพิมพ์ประวัติศาสตร์การเมือง

พระปกเกล้าทรงไต่เสรษฐกิจ

ของ

นายปรีดี พนมยงค์

จัดพิมพ์โดย

โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง

สำนักพิมพ์

จิรวรรณนุสรณ์

บริษัทเคทีซีไทย 303/7 ซอยตันติภาพ

ถนนนเรศ, บางรัก โทร. 2332382

จัดจำหน่าย

ราคาเล่มละ 30 บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อนงค์ศิลปการพิมพ์

452/68-69 ซอยวัดบางพลัดใน

ถนนจรัญสนิทวงศ์, กทม.

วิญพร ทองแถม ผู้พิมพ์โฆษณา

๒๔๒๖

เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์ แม้จะได้พิมพ์เฉพาะเรื่อง และนำไปอ้างอิงในหนังสือที่เกี่ยวกับชีวิตและงานของนายปรีดี พนมยงค์เองมาแล้วหลายครั้งหลายหน แต่ฉบับนี้ส่วนที่พิมพ์โดยจะเพาะ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เพื่อจะเก็บเอาไว้ศึกษาโดยเฉพาะก็หาอ่านได้ยาก

สำนักพิมพ์ “จิรวรรณนุสรณ์” ได้ตระหนักในความต้องการของนักศึกษาและประชาชนผู้ใฝ่สนใจในเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดี พนมยงค์ จึงได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ มีเพียงแต่จะนำเอาแต่ละเพาะ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เท่านั้น หากแต่ได้นำเอา “คำพิพากษาศาลพิเศษ กรณีกบฏ ๘๒” บางตอนทีศาลได้พูดถึง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” มานำลงพร้อมด้วยข้อโต้แย้งของคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งขึ้น และที่สุดคือพระราชวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจต่อปัญหาและความเด่นของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” นายปรีดี พนมยงค์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ปัญหาที่ว่านั่นก็คือปัญหาที่ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีความเห็นแย้งกับโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์จริงหรือไม่ ซึ่งอ้างคำพิพากษาคดีกบฏ ๒๔๘๒ ตอนหนึ่งว่า.....

....หลวงประดิษฐฯ ว่า พระปกเกล้าฯ ให้นำไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพลฯ แล้วพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถวิลถึงความเห็นของหลวงประดิษฐฯ ว่ามีอะไรบ้าง? หลวงประดิษฐฯ ได้กราบทูลตามแนวที่ได้เคยปรึกษาหารือกับพระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจา และพระยาราชวังสันมาก่อน พระปกเกล้าฯ รับสั่งชมเชยเห็นชอบด้วยและรับสั่งต่อไปว่า พระองค์ชอบแบบโซเซียลิสต์ จึงให้หลวงประดิษฐฯ ไปจัดเขียนโครงการขึ้น"

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงตรัสดังนั้น รัฐบาลโดยการนำของพระยามโนปกรณนิติธาดาจึงมอบหมายให้นายปรีดีฯ เป็นผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งข้อความโดยย่อของตอนนี้ ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร ได้เขียนไว้ในหนังสือ "นายปรีดี พนมยงค์ คนดีศรีอยุธยา" ว่า

รัฐบาลได้มอบหมายให้นายปรีดีฯ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจตามที่ ได้มีแถลงไว้ในประกาศของคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจที่นายปรีดีฯ ได้

ร่างขึ้นเสนอลูกกรรมการ ส่วนข้างมากเห็นชอบด้วยกับเค้าโครงการฯ ดังกล่าว แต่เมื่อนำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีส่วนมากไม่เห็นชอบด้วย นายปรีดีจึงได้แถลงต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่าจะขอลาออกจากคณะรัฐมนตรีตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยจะนำเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นเสนอต่อราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๑ ซึ่งนายปรีดีจะสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีส่วนหนึ่งได้นำความกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ให้ลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกา "เปิดสภาผู้แทนราษฎร" และ "งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา" คือให้คณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย พร้อมกันนั้นรัฐบาลก็ได้ออกกฎหมาย "พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์" และออกแถลงการณ์ประณามนายปรีดีว่าเป็น "คอมมิวนิสต์" อีกทั้งยังจับให้นายปรีดีฯ กับภรรยาต้องออกเดินทางจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส

นั่นคือเหตุการณ์ครั้งแรกที่คนไทยได้รู้จักคำว่า "คอมมิวนิสต์" และเป็นครั้งแรกที่รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ และนายปรีดีฯ เป็นนักการเมืองไทยคนแรกที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตามการปรากฏในเวลาต่อมาว่า พระยามโนปกรณฯ และพวกสักดินาได้เข้าเฝ้าทูลพระปกเกล้าฯ ใน

เรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปรีดีฯ มาก่อนหน้าที่จะได้นำเสนอขอพระราชวินิจฉัย โดยเฝ้าทูลว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” นี้คัดลอกมาจากโครงการเศรษฐกิจของประเทศสวีเดน ซึ่งขณะนั้นได้เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศยังหมาด ๆ

พวกเขักดินากล่าวว่า นายปรีดีฯ จะยึดทรัพย์สิน ที่ดิน ดึงเจ้าลงมาเป็นไพร่ จึงได้แสดงตัวเป็นศัตรูต่อนายปรีดีฯ อย่างเปิดเผยในเวลาต่อมาโดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากพระมโนปกรณีย์ฯ และพวกพ้อง

ดังนั้นเมื่อร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดีฯ ถึงพระหัตถ์พระปกเกล้าฯ พระองค์จึงทรงวิจารณ์อย่างหนัก แหก หาทีตักข้อเดียวไม่ได้

แต่ก็มีเสียงลือในเวลาต่อมาว่า พระราชวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของนายปรีดีฯ นั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข โดยกลุ่มของพระยามโนฯ ซึ่งก็ควรจะเป็นจริงว่า พระพระปกเกล้าฯ ก็ทรงเคยตรัสว่าพระองค์เองก็ชอบระบอบเศรษฐกิจแบบโซเชี่ยลลิสต์ แต่กรั้นเอาไว้จริงแล้ว โฉนพระองค์กลับทรงวิจารณ์เสียหายขึ้นตีไม่ได้

ถึงแม้ต่อมาพระยามโนปกรณีย์นิธาดาจะ“ได้ถูกพระยาพหลได้้นำกำลังทหารขับไล่ออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี และเรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทย และได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนหาความจริงว่า นายปรีดีฯ เป็นคอมมิวนิสต์ตามประนามของรัฐบาลพระยามโนฯ คณะกรรมการ

ชุดนั้นก็ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า นายปรีดีฯ พ้นจากคำกล่าวหาว่า เป็นคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด

อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่นายปรีดีฯ พร้อมด้วยภรรยา กลับจากประเทศฝรั่งเศสเข้ามารับใช้บ้านเมืองแล้ว ท่านก็มี ได้นำเอาเค้าโครงการเศรษฐกิจกลับมาใช้ แม้ว่าในรัฐบาลต่อมา จะได้นำเอาหลักการหลายอย่างในเค้าโครงการเศรษฐกิจมาใช้ให้ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ และมวลชน ดังเช่น การ ธนาคารแห่งชาติ, เทศบาล, สลากกินแบ่งและสหกรณ์ เป็นต้น

ผลของการรับใช้ประเทศชาติมาด้วยการเสียสละและ บริสุทธิ์ของนายปรีดีฯ นั้น ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้เขียนไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันที่กล่าวแล้วข้างต้นความว่า

“..นายปรีดีฯ ได้ปฏิบัติงานเป็นผลดีแก่บ้านเมืองที่ สำคัญหลายประการ อาทิเช่น การร่าง พ.ร.บ. เทศบาล เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรจนกระทั่งออกใช้เป็นกฎหมายซึ่ง เปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น และท้องที่การจัดตั้งกรมโยธาเทศบาล การป้องกันปราบ ปรามโจรผู้ร้าย การสร้างโรงพยาบาลหลายแห่งในต่างจังหวัก การสร้างฝายและพนังหลายแห่งเพื่อช่วยเหลือ เกษตรกร และการสร้างทัศนนิคมเพื่อให้ผู้พ้นโทษ แล้วมี ที่ดินของตนเอง นอกจากนี้ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายปรีดีฯ ได้เสนอ

รัฐบาลให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อให้เป็นตลาดวิชาแก่นักการศึกษาวิชากฎหมายวิชาการ เศรษฐกิจ และวิชาการอื่น ๆ”

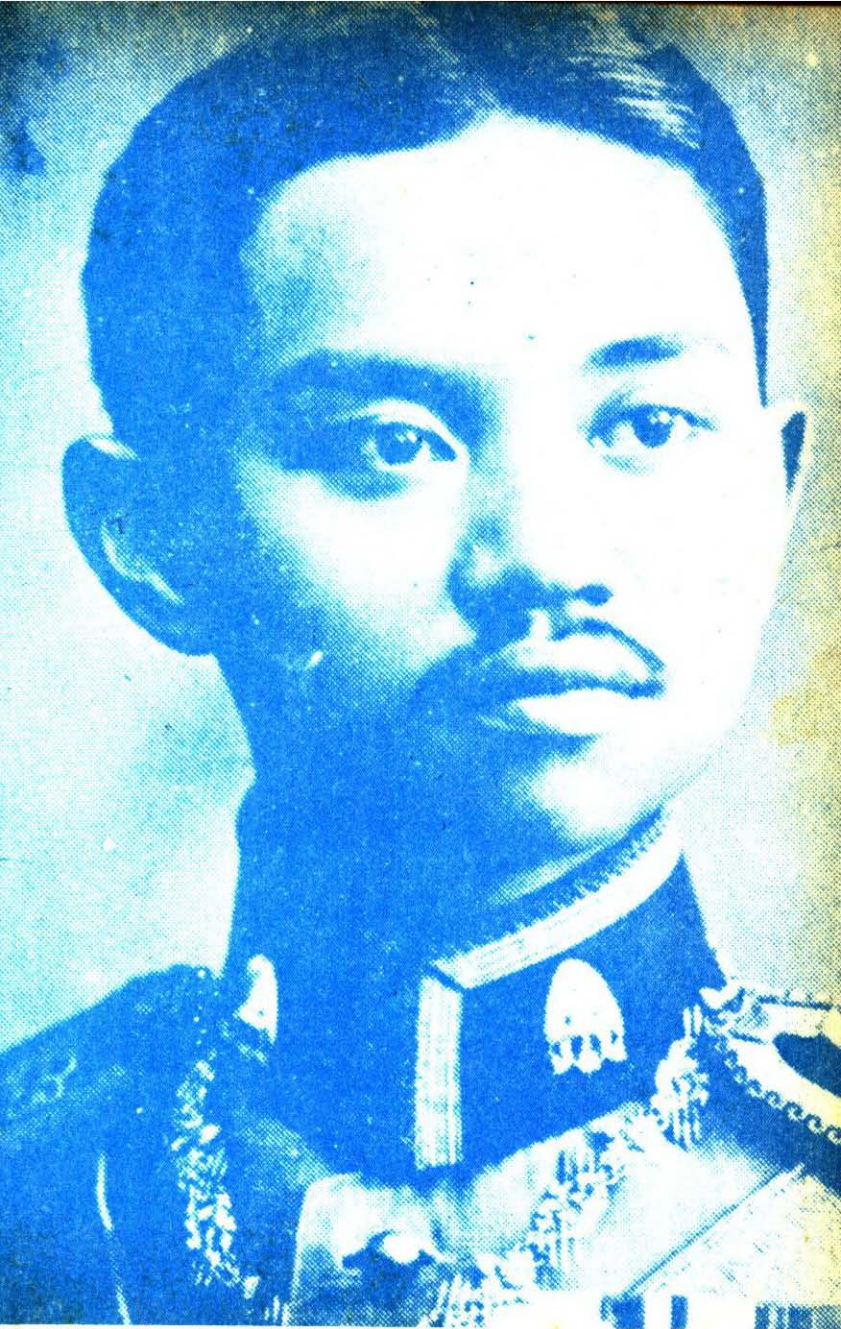
ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แล้วต่อมาได้มีพระบรมราชโองการยกไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยคู่ชาติ เป็นนายกรัฐมนตรี

จนกระทั่งท่านได้ถูกพวกอันธพาลการเมืองทำรัฐประหารขับไล่ท่านออกไปพำนักต่างประเทศตลอดอายุขัย

ตลอดเวลาที่ท่านมีชีวิตไม่เคยปรากฏว่า ท่าน ได้แสดงข้อคิดเห็นหรือแผนการณ์ ซึ่งจะเปลี่ยนระบอบการปกครองประชาธิปไตยให้เป็นคอมมิวนิสต์ ตรงกันข้ามท่านกลับแสวงหาระบอบการปกครองประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขยิ่งนัก จนกระทั่งท่านได้ถึงแก่สัญกรรมลง ณ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการจบชีวิตของรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของไทยคนหนึ่ง อย่างไม่เคยมีใครยิ่งใหญ่ บริสุทธ์และสง่างามด้วยเกียรติยศเช่นท่าน

อนันต์ อมรรตัย

โครงการหนังสือประวัติศาสตร์การเมือง
สำนักพิมพ์ “จิรวรรณนุสรณ์”

นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ

พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีผู้ไกลจาก

แผนเศรษฐกิจของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๑

พ.อ. พระบาทช็อกเนย์

พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

ท.อ. พระบาททรงสุระเดช

ความพยายาม ของพวก ซากเดน สักคินา ที่จะ
ทวนกระแสธารประวัติศาสตร์การวิวัฒน์ของประชาชน
เพื่อกลับสู่สถานะเดิมนั้น ได้ปรากฏอยู่ในคำพิพากษา
ของศาลพิเศษในคดีแดงที่ ๑-๑๔/๒๕๖๒ ดังปรากฏ
ความบางตอนดังนี้

“เมื่อยึดอำนาจการปกครองแล้ว คณะผู้ก่อการได้
ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญชั่วคราว เมื่อได้รับพระราชทาน
แล้ว ผู้ก่อการฝ่ายพลเรือน (ดร. ปรีดี พนมยงค์) ได้เสนอ
ขอให้พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมการ
ราษฎร ทั้งนี้เห็นว่าพระยามโนปกรณนิติธาดา เคยปรารภ

มาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่าไม่ชอบการปกครอง
ราชาธิปไตย ประกอบด้วยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็น
ผู้ที่ ว้างขวางในระหว่างชาวต่างประเทศ และสนิทสนมกับ
พระปกเกล้า ฯ จะได้ทำการเพื่อสมักระหว่างคณะ
ผู้ก่อการกับพระปกเกล้า ฯ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นจะได้ช่วยกัน
บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยราบรื่น ส่วนพระยา-
พหลพลพยุหเสนาได้เสนอขอให้พระองค์เจ้าบรมเทศ เป็น
อัครมหาเสนาบดี คือ ประธานคณะกรรมการราษฎร แต่ที่
ประชุมส่วนมากไม่เห็นชอบด้วย เกรงว่าพระองค์เจ้าบรมเทศ
จะปกครองไปในทางแบบเผด็จการ ผู้ที่มาประชุมส่วนมาก
จึงเลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมการ-
การราษฎร ประธานคณะกรรมการราษฎรนั้นเทียบเท่ากับ
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทุกวันนี้

พระยาพหลพลพยุหเสนาได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชา
การทหารบก พระยาทรงสุรเดชเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก
เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ราว ๑ เดือน หลวงชำนาญ
ยุทธศิลป์ หลวงรณสิทธิพิชัยและผู้บังคับกองพันของเหล่า
ทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารสื่อสาร ได้ลอบ
ประชุมกันที่ตึกทหารวังปารุสก์วัน เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงการ

ของกองทัพบก โดยมีให้พระยาพลพลพยุหเสนา^๑เห็นด้วย
ในระยะ^๒วันหนึ่งพระยาพลพลพยุหเสนา ลงไปรับแขก
ชั้นล่าง ได้มี^๓นทหารยามไป เสร็จธุระจากรับแขกจะขึ้นไป
ชั้นบน ทหารยามคนนั้นได้ทำท่าเตรียมแทงไม่ยอมให้ขึ้น
พระยาพลพลพยุหเสนา จึงตะโกนร้องเรียกให้พระยาทรง-
สุรเดชมาดู พระยาทรงสุรเดชบอกว่าทหารไม่รู้จากผู้บังคับ
บัญชา การที่ทหารยามคนนั้นทำเช่นนั้น เข้าใจว่าเป็นคำสั่ง
ของพระยาทรงสุรเดช จะคิดแย่งอำนาจจากพระยาพล-
พลพยุหเสนา

ต่อมาราว ๑ เดือน พระยาทรงสุรเดชจะเอาหลวง
พิบูลสงคราม ซึ่งเวลานั้นเป็นนายทหารปืนใหญ่ไปอยู่ใน
ตำแหน่งช่วยรบ ซึ่งไม่มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมกำลัง
ทหาร หลวงพิบูลสงครามทราบเรื่องจึงไปสอบถามถึงเหตุผล
ว่าทำไมจึงจะย้ายให้ไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยรบ แต่ทหารยาม
ได้เอาดาบปลายปืนกันไว้ ขณะนั้นพระยาทรงสุรเดชก็อยู่
ในที่นั้นด้วย ได้มีผู้คัดค้านการที่จะย้ายหลวงพิบูลสงคราม
จึงกระทำไปไม่สำเร็จ ส่วนนายทหารที่เป็นพวกของหลวง
พิบูลสงครามก็จะเอาไปบรรจุในตำแหน่งที่ไม่ได้ควบคุมกำลัง
ทหารและย้ายไปที่อื่น แล้วเอาทหารที่เป็นพวกของพระยา

ทรงสุระเดชบรรจุกบคุมแทน การที่พระยาทรงสุระเดชกับพวกกระทำเช่นนี้แสดงว่า พระยาทรงสุระเดชจะคุมอำนาจทหารไว้ฝ่ายเดียว บันทอนอำนาจการปกครองของทหารซึ่งหลวงพิบูลสงครามและพวกที่คุมอยู่นั้นให้หมดสิ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวแก่การเมือง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ตั้งแต่ขึ้นมาพระยาทรงสุระเดชกับหลวงพิบูลสงคราม ก็ไม่ถูกกันเรื่อย ๆ มา”

ศาลพิเศษได้อ่านคำพิพากษาถึงการบ่อนทำลายคณะราษฎรของพระยามโนปกรณนิติธาดาและกลุ่มชาวกเจนคักกิตินาต่อไปอีกว่า

“พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐ์ ๖ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการที่จะยกร่างโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยามโน ๖ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาจา หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ได้ปรึกษาหารือกันหลายครั้งหลายหน โดยหลวงประดิษฐ์ ๖ เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินนั้นจะต้องช่วยเหลือราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้นำ พระยามโน ๖ พระยาศรีวิสารวาจา และพระยาราชวังสันไม่ได้โต้แย้ง แสดงความพอใจ ใน

หลักการของหลวงประดิษฐ์ ฯ ที่เสนอให้ทราบนั้น ต่อมา
พระยามโน ฯ ได้บอกกับหลวงประดิษฐ์ ฯ ว่าพระปกเกล้า ฯ
ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพล ฯ แล้วพระปกเกล้า ฯ ได้รับ
สั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมืองและถามถึงความเห็นของหลวง
ประดิษฐ์ ฯ ว่ามีอะไรบ้าง ? หลวงประดิษฐ์ ฯ ได้กราบทูลตา
แนวที่ได้เคยปรึกษาหารือกับพระยามโน ฯ พระยาศรีวิสาร-
วาจา และพระยาราชวังสันมาก่อน **พระปกเกล้า ฯ** รับสั่ง
ชมเชยเห็นชอบด้วยและรับสั่งต่อไปว่าพระองค์ชอบแบบ
ไซ้เขียสัสต์ จึงรับสั่งให้หลวงประดิษฐ์ ฯ ไปจัดการเขียน
โครงการขึ้น ครั้งแรกหลวงประดิษฐ์ ฯ ยังมีได้เขียนโครงการ
เศรษฐกิจ ต่อมาพระยามโน ฯ ได้เร่งเร้าให้หลวงประดิษฐ์ ฯ
เขียน โดยอ้างว่าพระปกเกล้า ฯ พอพระทัย หลวงประดิษฐ์ ฯ
จึงได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เหตุที่ยังไม่ได้เขียน
เพราะมีงานร้อนที่สำคัญอยู่มากเช่น ทำการร่างรัฐธรรมนูญ
ฉบับถาวร เมื่อร่างโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้ว ก็ได้จัด
พิมพ์ขึ้นแจกจ่ายกันในหมู่ผู้ก่อการและคณะกรรมการราษฎร
การที่แจกจ่ายผู้ก่อการนั้น ก็เพื่อให้เอาไปอ่านก่อนว่าจะมี
ความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การที่แจกคณะกรรมการราษฎร
ก็เพราะเรื่องนี้จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการราษฎร **เพื่อ**

ให้โอกาสกรรมการราษฎรได้อ่านเสียก่อน ถ้าไม่เห็นชอบ
ด้วยและมีเหตุผลดีกว่าก็ยอม ตามความเห็น ส่วนมาก และ
ขอแก้ไขได้ เมื่อแจกไปแล้วพระยามโนฯ ไม่เห็นด้วย อ้าง
ว่าได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ มาแล้ว พระปกเกล้าฯ ไม่เห็น
ด้วย หลวงประดิษฐฯ ไม่เชื่อจึงขอให้มีการประชุมทำนอง
ที่ราชการเสียก่อนเพื่อจะได้อธิบายให้ที่ประชุมทราบ พระ
ยามโนฯ ได้ขอร้องให้หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ
ซึ่งมีความรู้ในทางเศรษฐกิจเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมยอม ผล
ของการประชุมมีความเห็นไม่ตรงกันแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย
ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็น
ด้วย มีพระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณ์นิติธาดา และ
พระยาศรีวิสารวาจา ต่อมาได้มีการประชุมเค้าโครงการ
เศรษฐกิจขึ้นในระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดช และ
ผู้ก่อการบางคนมีความเห็นแย้งกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ และ
เรื่องนั้น พระยาทรงสุรเดชได้ประชุม นายทหาร บอกว่า
หลวงประดิษฐฯ เป็นคอมมิวนิสต์การประชุม เค้าโครง-
การเศรษฐกิจ ในครั้งแรกนั้น อ้างเหตุผลว่า จะทำไปตามเค้า
โครงการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อโต้โต้แย้งกันมากขึ้น จึง
อ้างว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างโครงการนี้หลวง

ประดิษฐ์ ฯ ได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้า ฯ อยู่ ๒ ชั่วโมงได้ทราบ
ทุกสิ่งโครงการที่จะร่างนั้นโดยชัดเจน พระปกเกล้า ฯ มิได้
รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมส่วนมากไม่เห็น
ด้วยตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐ์ ฯ
มิได้คิดที่จะดำเนินตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นต่อไปและ
ได้พูดในที่ประชุมว่า เมื่อไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ ฯ ก็จะ
ขอลาออก เหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจ
ที่หลวงประดิษฐ์ ฯ ทำขึ้นนั้น เป็นอุบายของพระยามโนฯ
กับพวกให้กระทำขึ้นแล้วไปถวายพระปกเกล้า ฯ พระยามโนฯ
ได้คัดลอกเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ เฉพาะ
ที่ตนเห็นด้วยนำไปถวายพระปกเกล้า ฯ ว่าเป็นร่างของพวกตน
พร้อมกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ แล้ว
พระยามโน ฯ กับพวกได้ทำพระราชวินิจฉัยตำหนิเค้าโครง
การเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ ว่าไม่เหมาะสำหรับประ
เทศไทยและเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้พระปกเกล้า ฯ ลง
พระนามในระหว่างที่ประชุมกันถึงเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ของหลวงประดิษฐ์ ฯ ก็ดี ในระหว่างที่นำเค้าโครงการ
เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ ขึ้นถวายพระปกเกล้า ฯ ตลอด
จนพระราชวินิจฉัยก็ดี พระยาพหลพลพยุหเสนาไปเสียแต่

ต่างจังหวัด เมื่อ พระยาพหลพลพยุหเสนา กลับจาก ภาคอีสาน และจังหวัดราชบุรีแล้ว จึงได้ทูลเรื่องที่ไม่ปรองดองกันนี้ พระยาพหลฯ จึงได้พยายามที่จะหาทางปรองดองกันใหม่ และเสนอว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ นั้น ถ้าได้แก้ไขเสียก็ใช้ได้ จึงได้ตกลงตั้งอนุกรรมการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นำเสนอคณะกรรมการราษฎรให้พิจารณารับหลักการ

ต่อมาอีก ๒-๓ วันอนุกรรมการชุดนี้ยังไม่ได้แก้ไขเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ เลย พระปกเกล้าฯ รับสั่งให้พระยาพหลฯ พระยาราชวังสัน พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจาไปเฝ้าที่หัวหิน เมื่อไปถึงหัวหินนั้น ได้เห็นมีพระราชมารดาเจ้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ อยู่เท่านั้นแล้ว พระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งแก่พระยาพหลฯ ว่า การปกครองระบบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้จะไปได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ พระยาพหลฯ จึงทูลตอบว่า ถ้าข้าราชการของพระองค์ไม่โลกก็จะตลอดรอดฝั่งไปได้ การที่พระปกเกล้าฯ รับสั่งเช่นนั้น พระยาพหลฯ เห็นว่าพระยามโนเป็นคนโลก ก็จะถอยหลังเข้าคลอง ในวันที่ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ นี้เลยไม่ได้พูดถึงเรื่องที่จะแก้ไขเค้าโครงการ

เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ เพราะพระราชวิจารณ์ได้
ออกมาเสียแล้ว ในวันนั้นเองจึงได้พากันโดยสารรถไฟกลับ
กรุงเทพ ฯ ระหว่างมาในรถไฟได้พูดกันว่า พระยาพหล ฯ
เป็นผู้ออกความเห็น ไม่รับ หลักการ เข้าโครงการ เศรษฐกิจ
ของหลวงประดิษฐ์ ฯ ไปต่างประเทศ เมื่อพระยาพหล ฯ ได้
ฟังดังนั้นก็นึกอะใจ เพราะไม่เคยพูดอย่างที่กล่าวเลย การ
ที่กล่าวเช่นนั้นคงจะเกิดแตกร้างกัน ในระหว่างคณะผู้ก่อการกับ
คณะ กรรมการ ราษฎร ในเรื่อง เข้าโครงการ เศรษฐกิจ ของ
หลวงประดิษฐ์ ฯ นั้น โดยพระยาทรงสุรเดชกับหลวงประ
ดิษฐ์ ฯ มีความเห็นขัดกัน

ตั้งแต่พระยามโน ฯ ได้เป็นประธานคณะกรรมการ
ราษฎรแล้วก็ได้บริหารราชการแผ่นดินและประพฤติดนไปใน
ทางที่เป็นปฏิปักษ์และ **บั่นทอนคณะผู้ก่อการให้หมด อำนาจ**
ไปที่ละเล็กละน้อย และทำเสื่อมเสียประโยชน์แก่แผ่นดินที่
ควรได้ กล่าวคือคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมี
ความประสงค์ที่จะจัดการปกครองให้ก้าวหน้าไปโดยเร็วที่สุด
ส่วนพระยามโน ฯ นั้นมีความประสงค์ที่จะบริหารราชการ
แผ่นดินให้เป็นไปอย่างเดิม จึงเป็นสาเหตุให้แย้งคัดค้านกับ
คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นส่วนมาก และกระทำให้

พระยามโนฯ ไม่พอใจในวิถีทางการเมืองของผู้ก่อการ แต่
คณะผู้ก่อการส่วนมากรู้เท่าถึงการณ์ที่พระยามโนฯ ได้ปฏิบัติ
การไป จึงได้พยายามโต้แย้งคัดค้าน พระยามโนฯ เห็นว่า
จะกระทำไปตามความประสงค์นั้นไม่ตลอดตลอดไปรื่อง จึง
ได้ทอสนทกับพระยาทรงสุรเดช ซึ่งในเวลานั้นเป็นผู้มี
อำนาจในทางการทหาร ในเดือนมกราคม หรือ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๗๕ พระยาทรงได้เรียกผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไปประ
ชุม ได้พูดในที่ประชุมเห็นว่า พระยามโนฯ เป็นผู้ใหญ่และ
ทำงานไปได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่นได้ขอร้องอย่าให้ไปได้
เถียงคัดค้านพระยามโนฯ แต่ที่ประชุมเห็นว่าไม่ถูกจึงไม่ยอม
ปฏิบัติตาม แต่ขึ้นมามีความรู้สึกกันทั่วไปว่า พระยาทรงฯ
กับคณะผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไม่ลงรอยกัน จึงจัดการให้พวกผู้
ก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้น ไปศึกษาวิชาต่างประเทศ
เสีย แต่ไม่มีใครยอมไป

การที่พระยามโนฯ ขัดขืนบริหารราชการอยู่ได้เช่น
นั้นก็เพราะพระยาทรงกับพวกเป็นผู้สนับสนุนอยู่ นอกจาก
นี้พระยาทรงฯ ได้ปรารภต่อหลวงสินธุ์สงครามชัย ร.น. ว่า
พวกก่อการโดยมากเป็นเด็กไม่รู้สัมมาการะ พระยาทรงไม่เชื่อ
ความสามารถพวกก่อการและพระยาพหลฯ และพระยาทรง

ยกตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าพวกผู้ก่อการทั้งหลาย เคย
กล่าววาจาตู่ตักพระยาพลท ๖ บ่อย ๆ แต่กล่าวด้วยย่องพระ
สิทธิเรื่องเดชพลว่าเป็นนายทหารที่ดีที่สุดในกองทัพก พระ
ยาทรงมีนิสัยเป็นคนชอบตู่ตักคน ใครแสดงความกิดเห็น
อย่างใดออกมา พระยาทรงมักจะหัวเราะเยาะ นอกจากนั้น
พระยาทรงยังได้จัดเอาพวกของตนมาไว้ให้คุมกำลังทหารที่มี
อาวุธดี และเคยพูดว่าให้เลิกทหารเรือเสียดีกว่า ถึงทหาร
บกก็เอาไว้แต่พวกกรรบสำหรับกรุงเทพ ๖ เท่านั้น ส่วน
ทหารเรือไม่จำเป็นต้องมี การที่พระยาทรงสุรเดชพูดเช่นนั้น
ก็เพื่อที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบ เมื่อทหารเรือไม่มีแล้ว
ย่อมไม่มีใครมาแย่งอำนาจได้

ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มี
ประกาศให้ปิดสภาผู้แทน ๖ การที่ปิดสภานั้นก็เนื่องมาจาก
พระยามโน ๖ กับพวกได้ทะเลาะกับผู้ก่อการถึงเรื่องงบประมาณ
แผ่นดินกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนู
ธรรมการที่พระยามโน ๖ ปิดสภาผู้แทนได้ก็เพราะพระยาทรง
สุรเดชกับพวกซึ่งควบคุมกำลังทหารสนับสนุน จึงกระทำ
การสำเร็จก่อนที่จะปิดสภา ๖ ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราช
เลขานุการประจำพระองค์พระปกเกล้า ๖ ได้มีหนังสือมาถึง

พระยามโน ฯ หลายฉบับ มีข้อความสำคัญว่า สภาผู้แทน ฯ จะดำรงต่อไปไม่ได้ ควรเลิกล้มเสีย ส่วนหลวงพิบูลสงคราม และหลวงสินธุ์สงครามชัย ได้คัดค้านไม่เห็นด้วยในการที่ บิดสภา ฯ ในการบิดสภา ฯ นั้นพระยาพหล ฯ ไปพักผ่อนร่างกายที่จังหวัดราชบุรีโดยการแนะนำของพระยามโน ฯ และพระยาทรง ฯ เพื่อเป็นอุบายที่จะรวบหัวรวบหางบิดสภา ฯ ซึ่งพระพหล ฯ ทารุเห็นด้วยไม่ เมื่อกลับมาถึงพระนครแล้ว พระยามโน ฯ จึงเอาประกาศบิดสภา ฯ มาให้ลงนาม แต่พระยาพหล ฯ ไม่ยอม พระยามโน ฯ ว่าต้องลงนาม จึงจำใจต้องลงนามไปเพราะเห็นว่าจะขัดขึ้นไปไม่มีประโยชน์ เอาไว้หาทางแก้ไขภายหลัง

ก่อนบิดสภาเล็กน้อย พระยามโนปรกรณ์นิติธาดา พระยาฤทธิอัคนัยกับพวกเป็นผู้คิดให้หลวงประดิษฐ์ ฯ ไปต่างประเทศ เพื่อจะล้มล้างรัฐธรรมนูญเสีย โดยบอกแก่หลวงประดิษฐ์ ฯ ว่ารัฐบาลต้องการให้ไปต่างประเทศเพื่อความปลอดภัย หลวงประดิษฐ์ ฯ รับปากว่าจะไป การที่รับปากเช่นนั้น ก็เพราะพระยาพหล ฯ หลวงพิบูลสงครามและหลวงอดุลยเดชจรัสได้สั่งกับหลวงประดิษฐ์ ฯ ว่า ให้รับปากพระยาราชวังสันเสีย ส่วนทางนี้เพื่อนฝูงจะคิดแก้ไขให้

กลับมาภายหลัง เมื่อหลวงประดิษฐ์ฯ ไปต่างประเทศแล้วจึง
ได้พิมพ์พระราชวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น และระยะ
นั้นก็จัดการให้หลวงพิบูลสงครามย้ายไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วย
พลรบ จะให้พวกก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้นไปศึกษา
วิชาต่างประเทศ ส่วนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ถูกส่งให้
เตรียมตัวเข้าศึกษาวิชาทหารเรือ ณ ประเทศฝรั่งเศส **เพื่อ**
คืนอำนาจให้แก่คณะเจ้า

เมื่อปีถัดมาแล้ว ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ได้มีหนังสือ
ถึงพระยามโนฯ ๒-๓ คราว มีข้อความสำคัญว่า ขอให้สับ
เปลี่ยนผู้ก่อการบางตำแหน่งเสีย นอกจากนั้นพระปกเกล้าฯ ยัง
ได้มีหนังสือถึงพระยามโนฯ ตัดพ้อต่อว่าพระยามโนฯ ว่าทำ
อะไรไม่เด็ดขาดเป็นการตั้งท่อนาง ส่วนพระยาพหลพลพยุห
เสนาได้ขอร้องให้เปิดสภาผู้แทนราษฎรหลายครั้งหลายหนแต่
ไม่สำเร็จ จึงเห็นว่าจะอยู่ร่วมคณะต่อไปจะเสื่อมเสียจึงลา
ป่วยในขณะที่ลาป่วยนี้พระยามโนฯ และพระยาทรงฯ กิจที่
จะเปลี่ยนแปลงระบบรัฐธรรมนูญให้กลับเป็นไปตามทาง ปก
ครองระบบเดิม พระยาพหลฯ จึงได้มีหนังสือไปเตือนพระยา
ทรงฯ ให้ระวังตัวเกรงจะถูกเขาหักหลังเอาและได้แจ้งต่อไป
ว่า ถ้าจะลาออกให้บอกด้วย เพราะได้ข่าวว่าจะถูกประทุษ

ร้าย ต่อมาราว ๒ อาทิตย์ พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิ
อัคนี พระประศาสน์พิทยายุทธและพระยาพหลพลพยุหเสนา
ได้ลาออกจากราชการทหารและคณะกรรมการราษฎร การที่
พระยาพหลฯ ลาออกครั้งนี้ก็เพื่อจะเป็นการลองพระทัยพระ-
ปกเกล้าฯ ว่าถ้าไม่เห็นด้วยคงจะรับสั่งและเรียกไปสอบถาม
จะได้เล่าเรื่องราวให้ฟัง แต่พระปกเกล้าฯ อนุญาตให้ลาออก
เสียทีเดียว แล้วตั้งผู้บัญชาการทหารบกขึ้นใหม่ การที่กระทำ
ไปดังกล่าวแล้ว พระปกเกล้าฯ ย่อมรู้เห็นด้วย เพราะการแต่งตั้ง
ผู้บัญชาการทหารบกนั้น พระปกเกล้าฯ เป็นผู้ทรงแต่งตั้ง
เหตุที่พระยาทรง พระยาฤทธิอัคนี และพระประศาสน์
พิทยายุทธลาออกนั้น ในชั้นแรกพระยาพหลฯ ไม่ทราบเหตุ
ผล ภายหลังจึงทราบว่า เป็นกลอุบาย คือเมื่อพระยาทรงฯ
พระยาฤทธิฯ พระประศาสน์ฯ ลาออกแล้วพระยาพหลฯ จะ
ลาออกตามไปด้วย เพื่อให้อำนาจนั้นตกอยู่แก่พระยามโนฯ
แล้วจะได้หาวิธีการให้อำนาจการปกครอง กลับ ไป เป็น ตาม
ระบอบเดิม

เมื่อพระยาพหลฯ ลาออกจากราชการแล้ว ได้มีตำราวจ
มาล้อมอยู่รอบ ๆ บ้าน เพื่อคิดจะทำร้ายพระยาพหลฯ ตาม
แผนการที่วางไว้ ในระหว่างนั้นพระยาทรงฯ ได้ไปบอก

พระยาพหลฯ ว่า ถ้าใครเขามาชวนทำอะไรซึ่งเกี่ยวข้องแก่
การบ้านเมืองอีกอย่าให้ทำต่อไป พระยาพหลฯ ก็รับปาก
แต่เมื่อมีตำรวจมาล้อมบ้านและมีคนจะทำร้ายเช่นนั้น พระยา
พหลฯ จึงรู้สึกว่าจะต้องมีภัยแน่ จะหนีไปก็ไม่ได้เพราะมี
เงินติดตัวอยู่ ๒๗ บาท จึงได้เชิญหลวงชำนาญยุทธศิลป์กับ
หลวงอำนาจสงคราม มาที่บ้าน แล้วเล่าเรื่องราวดังกล่าวแล้ว
ให้ฟังและขอความช่วยเหลือด้วย แต่หลวงชำนาญยุทธศิลป์
บอกว่ามีทหารอยู่ได้บังคับคนละกองพันเท่านั้นสู้เขาไม่ได้ ได้
แนะนำให้ไปทาบตามหลวงพิบูลสงคราม ในที่สุดพระยา
พหลฯ จึงได้ไปตามหลวงพิบูลฯ มาและเล่าเรื่องราวที่กล่าว
แล้วให้ฟัง หลวงพิบูลสงครามว่ารู้เรื่องหมดแล้ว รับว่าจะ
ช่วยเหลือและขอให้พระยาพหลฯ เป็นผู้นำจัดการปกครองอีก
ครั้งหนึ่ง ชั้นแรกพระยาพหลฯ ไม่ยอมรับเพราะได้รับปาก
กับพระยาทรงฯ ไว้แล้ว แต่หลวงพิบูลฯ อ้อนวอนขอให้
พระยาพหลฯ เป็นผู้นำอีกครั้งหนึ่งเกิด พระยาพหลฯ จึง
รับปากว่าจะเป็นผู้ นำ โดยเห็นว่าเป็นการป้องกันตัว ทั้งเวลา
นั้นพระยาทรงฯ พระประศาสน์ฯ ก็หนีไปแล้ว ส่วนพระ
ยาฤทธิอัคนย์ได้มาบอกพระยาพหลฯ ว่าให้หนีไปเสียอย่าง
พระยาทรงฯ และพระประศาสน์ฯ พระยาพหลฯ บอกว่า

ไม่มีเงิน พระยาฤทธิอัคนย์จึงไปเอาเงินเดือนของพระยาพหลฯ ที่ค้างอยู่ ๒๐๐ บาทเศษมาให้ การที่พระยาฤทธิอัคนย์มาทำเช่นนี้เป็นกลอุบายอย่างหนึ่งเพื่อให้พระยาพหลฯ ไปเสียให้พ้น

เมื่อได้ยึดอำนาจการปกครองวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว พระปกเกล้าฯ ได้ทรงแต่งตั้งให้พระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ชั้นแรกไม่ยอมรับโดยอ้างว่าไม่มีความรู้ แต่พระปกเกล้าฯ ขอร้องให้รับ จึงยอมรับเป็นเพียง ๑๕ วัน ครั้นครบ ๑๕ วันแล้วพระยาพหลฯ ไม่ยอมรับ พระปกเกล้าฯ รับสั่งว่าได้ทำงานการไปเป็นที่เรียบร้อยขอให้ไปต่ออีก พระยาพหลฯ จึงจำใจต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา การที่พระปกเกล้าฯ ชะยั้งชะโยให้พระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อมานี้ ก็เพื่อจะให้พระยาพหลฯ ทำเสียให้แยะ เมื่อทำไม่ไหวแล้วก็จะปล่อยการปกครองให้เป็นไปตามรูปเดิม

ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) พระปกเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าวิบูลสวัสดิกวงศ์ มาพูดทาบถามพระยาพหลฯ ว่า จะพระราชทานเงินให้พระยาพหลฯ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่พระยาพหลฯ มาคิดว่า การที่จะพระราชทาน

คงต้องการแลกเปลี่ยนอะไรสักอย่างหนึ่งในเรื่องการเมือง จึง
ไม่ยอมรับ”

อีกตอนหนึ่งศาลพิเศษได้กล่าวไว้ดังนี้

“ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ ประมาณ ๒๐ วัน
พระยาทรงสุรเดช กับพระประศาสน์พิทยายุทธได้เดินทางไป
ต่างประเทศ พระยาทรงฯ ได้พบกับนายสงวน ตุลารักษ์ ว่า
คณะพวกเจ้าเขาจะเล่นงานพวกผู้ก่อการ นายสงวนตอบ
ว่า เมื่อเขาจะเล่นงานแล้วควรจะอยู่ช่วยกัน พระยาทรงฯ
จึงพูดว่า เมื่อใครเขาอยู่ก็ให้เขาทำไปก็แล้วกัน การที่พระยา
ทรงฯ พูดเช่นนั้น ก็เพื่อพูดกระทบพระยาพหลฯ และหลวง
พิบูลสงคราม เมื่อเกิดกบฏขึ้นพระยาทรงฯ ได้เดินทางไป
ถึงโคลัมโบ พระยาพหลฯ โทรเลขเรียกให้กลับ เพื่อมา
ช่วยเหลือทำการปราบกบฏแต่พระยาทรงฯ กลับตอบมาว่า
เรื่องเล็กน้อยให้ทำการไปเถอะ

ส่วนพระปกเกล้าฯ ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖
(กบฏบวรเดช) เล็กน้อยได้ความตามคำของพระยาอิศราราช
เสวี นายพันตรีจมีนรณภพพิชิต เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่
และพระนรราชจำนง พยานโจทก์ประกอบด้วยเอกสารว่า
ได้ไปประทับอยู่พระที่นั่งไกลกังวลพร้อมด้วยพระบรมวงศา-

หญิง และข้าราชการสำคัญ ๆ หลายคนอยู่ที่หัวหิน ในระหว่างนั้นพระปกเกล้า ฯ ได้สั่งให้พระยาอิศราราชเสวี จ่ายเงินให้แก่เจ้ากวีละวงศ์ ๒ ครั้ง เป็นเงิน ๖,๐๐๐ บาท เพื่อให้ซื้อเสบียงและสิ่งของต่าง ๆ ไว้สำหรับใช้เมื่อในคราวที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉิน เจ้ากวีละวงศ์ได้จัดซื้อข้าวและเครื่องกระป๋องไว้ นอกจากนี้พระปกเกล้า ฯ ได้ใช้ให้เจ้ากวีละวงศ์

ตัดถนนจากหัวหินถึงปากทวารชายแดนพม่า เจ้ากวีละวงศ์ยังได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้า ฯ อยู่เสมอตลอดจนเกิดการกบฏขึ้นก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) ได้มีคนพูดกันที่หัวหินว่า ทางกรุงเทพ ฯ อาจมีการยุ่ง ๆ กัน ม.จ. ศุภสวัสดิ์ ฯ อ้างพระบรมราชโองการส่งพระยาอิศราราชเสวี จัดแผนการที่จะเตรียมเสด็จจากหัวหินโดยทางรถไฟไปทางปักข์ใต้และจัดการรักษาพระองค์ด้วย พระยาอิศราราชเสวี จึงได้ทำแผนการเคลื่อนขบวนและรักษาพระองค์อย่างละเอียดขึ้นไว้เพื่อใช้ในการที่เสด็จ ในบัญชีรายละเอียดตามแผนการดังกล่าวนี้มีหีบเครื่องไอพิน้ำตา ซึ่ง ม.ร.ว. สมักรมาน กฤดากร รักษาไว้และในระหว่างกบฏก็ได้ใช้แผนการที่พระยาอิศราราชเสวีทำไว้ั้นในการเดินทางไปจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ปรากฏว่าก่อนหน้าที่เกิดกบฏ ม.จ.

วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ได้พูดขึ้นที่พระที่นั่งไกลกังวลเป็นเชิงว่าจะ
มีกบฏเกิดขึ้นทางกรุงเทพฯ ก่อนเกิดกบฏ นายอิน บุณนาค
(พระยาสุพรรณสุนี) ซึ่งเป็นกบฏในคราว พ.ศ. ๒๔๗๖
และศาลพิเศษได้พิจารณาลงโทษไปแล้วนั้นได้ไปเฝ้าพระปก
เกล้า ๆ ที่หัวหิน และพระปกเกล้า ๆ ให้จ่ายเงินให้ในวันที่
๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ให้แก่นายอินไป ๑๖๗ บาท ๕๐
สตางค์ วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ให้เจ้ากาวิละวงศ์
อีก ๓,๐๐๐ บาท วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๗๖ ให้แก่เจ้า
กาวิละวงศ์อีก ๓,๐๐๐ บาท วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๗๖ ให้แก่
นายอินไปอีก ๕๐๐ บาท วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ให้แก่
ภริยานายพิทย (พ.ท.อ.พระยาธรณีเนฎเบศร์) ไป ๒๐๐ บาท
**คังปรากฏ ตามบัญชี การจ่ายเงิน ค่าใช้สอย ส่วน พระองค์
ซึ่งโจทก์อ้างมา**

ก่อนเกิดการกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) กรม
ขุนชัยนาทเรนทร ม.จ. วงศ์นิรชร เทวกุล และพระองค์
เจ้าบวรเดช ไปเฝ้าพระปกเกล้า ๆ ที่หัวหิน ส่วนหลวงอภิ
บาลภูวนารถ เป็นองค์รักษ์ประจำอยู่ที่หัวหินและพระองค์เจ้า
บวรเดชได้เคยมีหนังสือถึง ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์และพระ
ปกเกล้า ๆ ที่หัวหินหลายฉบับ นอกจากนั้นปรากฏว่า **หลักฐาน**

ทางทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ว่า พระปกเกล้าฯ ได้
จ่ายเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่พระองค์เจ้าบรมเดชไป
ซึ่งเข้าใจว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการกบฏคราวนั้น

ครั้นวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เกิดการกบฏ
และมี พ.ร.บ. จัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๖ ขึ้น สำหรับ
พิจารณาพิพากษาในครั้งนั้น ศาลพิเศษฟังว่าพระองค์เจ้า
บรมเดช ได้เป็นหัวหน้าของฝ่ายกบฏด้วยผู้หนึ่ง และสาเหตุ
ที่เกิดกบฏขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้นได้ความว่าเนื่องมาจาก
เรื่องที่จะเปลี่ยนแปลง การปกครองตามระบอบ รัฐธรรมนูญ
และให้พระปกเกล้าฯ มีอำนาจตามเดิม ส่วนผู้ที่สนับสนุน
ในการนั้นก็มุ่งหวังในตำแหน่งลาภยศในภายหน้า นอกจากนี้
ก็มีเรื่องคัมภัณฑ์กันเป็นส่วนตัว”

ดังกล่าวนั้นคือคำพิพากษาของศาลพิเศษในคดีกบฏคดี
แดงที่ ๑-๑๔/๒๔๗๒ เรื่องกบฏภายในพระราชอาณาจักร
ศาลได้ลำดับ ความเป็นมา ของคดีใน ความพยายาม ของพวก
ซอก เดนศักดิ์ินาที่จะหมุ่กบฏลือ ประวัติศาสตร์ กลับไปสู่
สถานะเดิม นับแต่ความพยายามของพระยามโนฯ กับพวก
เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงกบฏบรมเดช

ก็แหละในเมื่อสถานะการณ์ที่แท้จริงเป็นเช่นนี้แล้ว

3961102365

คณะผู้ก่อ

งที่จะต้องมีอำ

นาจทั้งในทางการเมืองและเนทางราชการประจำ โดยเฉพาะ
ตำแหน่งที่คุมกำลังทหาร เพราะถ้ามีฉนั้นแล้วจะไม่สามารถ
รักษาระบอบรัฐธรรมนูญไว้ได้อย่างแน่นอน เพราะพลังเก่า
ที่ฝังรากลึกมานานเป็นร้อย ๆ ปี พยายามทุกวิถีทางที่จะ
หมุ่บกงล้อประวัติศาสตร์กลับไปสู่ที่เดิม ตั้งความพยายาม
ของพระยามโน ฯ และกบฏบวรเดชเป็นต้น

แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะราษฎรจะยึดอำนาจ
การเมืองและราชการประจำไว้ตลอดกาล แต่หากคณะ
ราษฎรค่อย ๆ คัดค้านระบอบประชาธิปไตยให้ไปอยู่ใน
ภาวะรับผิดชอบของประชาชนตามลำดับ ตั้งปรากฏอยู่ใน
บทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ นั้นแล้ว และต่อมา
คณะราษฎรด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรก็ได้แก้ไข
รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ให้สิทธิเสรีภาพทาง
การเมืองแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการแยก
ข้าราชการประจำออกจากการเมืองด้วย นับเวลาจากปี พ.ศ.
๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นประชาธิปไตย จนถึงปี พ.ศ.
๒๔๘๘ ซึ่งคณะราษฎรได้คัดค้านประชาธิปไตยให้อยู่ใน
ความรับผิดชอบของประชาชน

การประชุมกรรมการพิจารณา
เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ณ วังปารุสกวัน

วันที่ ๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ผู้เข้าร่วมประชุม

คือ

๑. หลวงกหกรรมบดี
๒. หลวงเดชสหกรณ์
๓. หลวงเทศาภิวงศ์รวาวัฒน์
๔. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช

๕. นายทวี บุญยเกษตร
๖. นายแนบ พหลโยธิน
๗. พลวงประดิษฐ์มุนุธรรม
๘. นายประยูร ภมรมนตรี
๙. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๑๐. พล.ร.ท. พระยาราชวังสัน
๑๑. นายวิลาศ โอสถานนท์
๑๒. พระยาครีวีสารวาจา
๑๓. ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ
๑๔. หลวงอรรัตนสารประสิทธิ์

เปิดประชุมเวลา ๘.๒๐ นาฬิกา

หลวงประดิษฐมนุธรรม แถลงว่า ก่อนจะมาชี้แจงในที่นี้ ได้ประชุมผู้เริ่มก่อการครั้งหนึ่งแล้ว และทำเรื่องขึ้นเสนอรัฐมนตรี ๆ จึงตั้งกรรมการชุดนี้ให้พิจารณา การโต้เถียงนั้นอาจใช้ถ้อยคำรุนแรงไปบ้าง เมื่อเป็นคำแถลงโดยบังเอิญก็ต้องขออภัย หัวข้อสำคัญในการประชุมวันนี้ เนื่องจากหลักหกประการที่ได้ประกาศไว้ในข้อ ๓ มีใจความอยู่ ๓ ประการ ในการบำรุงความสุข

สมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ ก็จะต้อง
มิให้ราษฎรอดอยาก จะหางานให้ราษฎรทุกคน
ทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการ
จัดการมิให้ราษฎรอดอยากนั้น ต้องจัดให้มี
ความเป็นอยู่พอควร หางานให้ราษฎรทำเหมือน
กับพวกเราที่อยากทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่
ในหนังสือนี้แล้ว แต่เราไม่ทำโครงการทีเดียว
จะทำตามกำลังของเรา ข้อความที่เป็นตัวเลข
บางตอนจะถือเคร่งครัดไม่ได้ เป็นการอุปมาพอ
เป็นเค้าเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์
เรามีทั้งแคปิตลลิสม์และโซเซียลลิสม์รวมกัน ถ้า
หากพวกคอมมิวนิสต์มาอ่านจะติเตียนมากกว่า ยัง
รับรองพวกมันมีให้มียู่ ความนี้กล่าวแล้วว่า
ตัวเลขนั้นเป็นการอุปมาเท่านั้น หน้าที่ของเราใน
ที่นี้ก็คือ จะรับไปลิสี่ นี้หรือไม่ เมื่อรับแล้วจึง
เรียกผู้ชำนาญ มาทำการ พิจารณาให้ละเอียดในภาย
หลัง

นายทวี บุณยเกตุ เสนอ ในการที่จะพิจารณาเค้า
โครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงและสนับ-

สนับสนุนข้อความของหลวงประดิษฐมนูธรรม เพื่อ
เป็นแนวทางที่จะพิจารณาต่อไป

ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงผิว ๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรอง
หรือคิดให้ซึ้ง หรือมีใจล่าเอียงไปในลัทธิใดลัทธิ
หนึ่งแล้ว ก็จะทำให้โครงการฉบับนี้ส่อไปใน
ทางคอมมิวนิสต์ หรือโซเซียลลิสม์ แต่ถ้าเรา
พิจารณา ถึงวิธีการให้ ละเอียดไป สักหน่อย แล้ว จะ
เห็นได้ว่าในวิธีการของโครงการอันนี้ เราไม่ได้
ริบทรัพย์ใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่ง
ปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เรา
ไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้แก่
สหกรณ์ของเรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็น
ทาส เพราะฉะนั้น จะเรียกหรือเหมาเอาว่า
โครงการอันนี้จะมีความเป็นคอมมิวนิสต์ หรือ
โซเซียลลิสม์ อย่างไรได้ ความประสงค์ของ
รัฐบาลก็คือ ต้องการให้ราษฎรทุกคนและทุกชั้น
ได้รับประกันจากรัฐบาลโดยร่วมกันทำ และโดย
การควบคุมของสหกรณ์ เราไม่ต้องการให้คน
ทุกคนเป็นทาสของสหกรณ์ โดยเลิกการทำมา

หากินส่วนตัว แต่เราต้องการให้ผู้ที่กำลังทรัพย์
ที่ได้ ทำมาหากิน อยู่ก่อนแล้ว คง ดำเนินการ ต่อไป
หรือ ผู้ที่สามารถ จะทำมา หากิน ส่วนตัวได้ ก็ให้ทำ
ไป เราจะช่วยแต่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจาก
รัฐบาล หรือคนจนกับพวกที่ไม่มีงานทำ ที่ไม่มี
ที่อยู่อาศัยและที่ได้รับทุกข์ลำบากเท่านั้น หาได้
พาตึงไป บังคับคนที่มั่งมีตั้งในบางประเทศทำกัน
อยู่ไม่ เพราะถ้าคนจนเหล่านี้ไม่ได้รับความช่วย
เหลือจากรัฐบาลแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ช่วย ความ
หายหน้าจะต้องมาสู่อย่างแน่นอน ธรรมชาติของคน
จะต้องเสียไปโดยไม่ต้องสงสัย และความไม่สงบ
สุขจะต้องเกิดขึ้นแก่ประเทศเป็นแน่

ไม่ควรวิตกที่สหกรณ์จะไม่มีคนทำงาน เพราะ
ในเวลานี้คนว่างงานมีอยู่มาก เมื่อเรารับรองว่า
จะให้ความสุขแก่เขาเช่นนี้แล้ว ใครเล่าที่ไม่อยาก
จะมีความสุข ใครเล่าที่ไม่อยากมีเงิน และใคร
เล่าที่อยากอดตาย

พูดกันอย่างง่าย ๆ การที่จะตั้งเป็น สหกรณ์
ก็ไม่ผิดอะไรกับบริษัทหรือห้างร้านที่ทำการค้าขาย

ใหญ่ ๆ ถ้าจะมีผู้เถียงว่ารัฐบาลไม่ควรทำการค้า
เองแล้ว ก็ไหนเล่ารัฐบาลจึงสร้างทางรถไฟ
รัฐบาลจึงสร้างโรงไฟฟ้า รัฐบาลจึงทำประปา
รัฐบาลจึงต้มเหล้าต่าง ๆ เหล่านี้เสียเองเป็นต้น
โดยไม่ยอมให้ราษฎรทำ การที่จะตั้งสหกรณ์
นอกจาก จะ ช่วยเหลือ พวก ชาวนา ที่ ยากจน แล้ว
สหกรณ์ยังช่วยเปิดเมือง และบำรุงความเจริญ
ของประเทศอีกด้วย ในผลกำไรที่ได้จากสหกรณ์
ตนเอง

วิธีการโดยย่อของโครงการอันนี้ก็ คือ รัฐบาล
จะซื้อที่นาจากเจ้าของที่ดิน โดยออกใบบอนด์และ
ให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการเนื้อที่เป็น
จำนวนมากและเป็นผืนเดียวกัน ก็เพื่อความสะดวก
ในการ ปกครอง และในการ ประกอบการ กสิกรรม
เช่น การไถ การคราด การทดน้ำ เหล่านี้เป็น
ต้น เมื่อสหกรณ์ได้เนื้อที่นาตามจำนวนที่ต้องการ
แล้ว สหกรณ์ก็ประกาศรับกรรมกร หรือที่หลวง
ประดิษฐมนูธรรมเรียกว่าข้าราชการ เฉพาะผู้ที่
ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล กับผู้ที่ไม่มี

อาชีพอย่างอื่น คือพวกที่เบียดเบียนเขากิน แต่
จะไม่บังคับผู้ที่มั่งมี และผู้ที่ไม่ประสงค์จะทำงาน
ให้แก่สหกรณ์ในเมื่อเขาหางาน หรืออาชีพอื่นทำ
ได้ คือ เขาจะไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็ได้สุดแต่
ความพอใจของตน

การบังคับคนที่ไม่ใช่ชาวกินให้มีชาวกิน บังคับ
ให้คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยมีบ้านอยู่อย่างสบาย บังคับ
ให้คนที่เกิดทุกข์ได้ยาก ให้มีความสุขเหล่านั้น
ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นของเสียหายอะไร เรื่องเช่น
พระยารัษฎา ฯ (คอซิมบี๊) ก็ได้เคยใช้บังคับคน
ในความบังคับบัญชาของท่าน ทางมณฑลบักซ์ได้
มาแล้ว และปรากฏว่าได้ผลดี จนบัดนี้ก็มีผู้คนถึง
บุญคุณ อนึ่งการประกาศรับสมาชิกสหกรณ์
ก็เท่ากับสหกรณ์จ้าง ให้มาทำงาน ให้กับสหกรณ์
โดยให้เงินเป็นรายเดือนหรือรายปี ชำยั้งจะ
ได้ส่วนแบ่งในกำไรของสหกรณ์อีกด้วย เช่นเดียว
กับงานของห้างหรือของบริษัทต่าง ๆ ส่วนเงิน
จ้างที่สหกรณ์จะวางอัตราลงไปนั้น คงทำได้ตั้ง

ให้ สอบสวนคุณ ถึงกำลังแรงงานของชาวคนหนึ่ง
ที่มีร่างกายอ่อนแอที่สุดที่ขี้เกียจที่สุด และโง่ที่สุด
ว่างานชั้นหนึ่ง ๆ ที่สหกรณ์จะให้ทำนั้นจะต้องสิ้น
เวลาแรงงานเท่าใด และจะคุ้มกับราคาสินค้าเท่าใด
คุณพอที่เงินที่ได้มานั้นจะมาใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพื่อ
ยังชีวิตของตน เช่นค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่ม
เป็นต้น เมื่อทราบอัตราและวางไว้ลงไปเป็นที่แน่
นอนแล้ว เราก็ไม่ต้องเสียเวลาที่จะต้องคอย
ควบคุม ส่วนคนงานใดที่ทำงานเสร็จก่อน คนงาน
นั้นก็ไต่เปรียบในการที่จะได้พักผ่อนหรือใช้เวลาที่
เหลือไปทำงานให้แก่สหกรณ์ เพื่อหารายได้ให้
งอกเงยขึ้นอีก ด้วยวิธีเช่นนั้นก็จะเป็นการย้อมน้ำใจ
ให้คนที่ทำงานดี ได้ทำงานเต็มความสามารถอยู่ใน
ตัว เมื่อผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำเท่าใด
ผลประโยชน์นั้นเป็นของสหกรณ์ทั้งสิ้น สหกรณ์
เป็นผู้ชนและผู้ขาย เมื่อได้เงินมาเท่าใดเหลือ
จากเงินเดือนแล้ว ก็หักกำไรไว้แบ่งออกเป็น
ส่วน ๆ ถือไว้เป็นทุนสำรองบ้าง เป็นทุนที่จะเปิด
สมาคมและความเจริญของสหกรณ์บ้าง

ส่วนเงินที่จะจ่ายเป็น เงินเดือน หรือเงินปีของสมาชิกสหกรณ์นั้น ถ้าจะคิดดูให้ถี่ถ้วนก็จะไม่เป็นตัวเงินจริงเท่าใดนัก เพราะเป็นเงินที่หักกลบลบหนี้และหมุนเวียนอยู่เสมอ คือโดยที่สหกรณ์วางข้อบังคับว่า สมาชิกสหกรณ์ทุกคนจะต้องซื้อของจากสหกรณ์ โดยที่สหกรณ์ขายให้โดยราคาย่อมเยาที่สุด เมื่อการปรากฏดังนั้นก็ไม่น่าจะมีข้อวิตกอันใดในความสำเร็จของโครงการอันนี้ ซึ่งจะนำมา ซึ่งความสุขและความปลอดภัยของราษฎรชาวนาไทยที่ยากจนทั้งหลาย

พล. ร.ท. พระยาราชวังสัน ตามหนังสือโครงการที่ข้าพเจ้าได้อ่านนั้นเป็นหนังสือ (Ideal) ข้าพเจ้าก็นิยมหลักนี้ แต่การทำนั้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องวิเคราะห์ (Details) เป็นเรื่อง ๆ ไป หลักการเก่าซึ่งรัฐบาลเก่าทำหรือที่ชุดนี้ทำก็ดี แม้เขาจะไม่ไ้ระบบซื้อ แต่ความจริงเป็นแบบโซซิอาลิซึมที่จริงหลักการก็ควรเป็นเช่นนั้น เพราะแถบปี-กัลติสม์เป็นชาวต่างประเทศส่วนมาก ในปรีน

ลีเบิลข้าพเจ้าไม่คัดค้าน   แต่ยังขาดรายละเอียด
คือวิธีปฏิบัติ

หลวงประดิษฐมนูธรรม   ตามหลักของข้าพเจ้าเป็น
ลัทธิหลายอย่างที่ได้เลือกคัดเอาที่ดีมาปรับปรุงให้
สมกับฐานะของประเทศไทย   แต่เหตุสำคัญอาศัย
หลักโซซิวาลิสม์ไม่ใช่คอมมิวนิสต์   คือถือว่ามนุษย์
ที่เกิดมาย่อมต้องเป็น ^๕เจ้าหนี้ต่อกัน (Solidarism)
เช่นคนงานนั้น ^๕เพราะฝูงชนทำให้จนก็ได้   คนเคย
ทอดผ้าด้วยมือ ^๕กรณีเครื่องจักรแข่งขัน   คนที่ทอด
ด้วยมือต้องล้มเลิก   หรือคนที่รวยเวลานี้ ^๕ไม่ใช่รวย
เพราะแรงงานของตนเลย   เช่น ^๕ผู้ที่มีที่ดินมากคน
หนึ่งในกรุงเทพฯ ^๕ ซึ่งแต่เดิมมีราคาน้อย   ภายหลัง
ที่ดินมีราคาแพงสร้างตึกสูง ๆ   ดังนั้น   ราคาที่ดิน
แพงขึ้นเนื่องจากฝูงชน ^๕ ไม่ใช่เพราะการกระทำ
ของคนนั้น ^๕ ฉะนั้นจึงถือว่ามนุษย์ต่างมี ^๕หนี้ตาม
ธรรมเนียมต่อกัน   จึงจำต้องร่วมประกันภัยต่อกัน
และร่วมกันในการประกอบการเศรษฐกิจ

ม.จ. สกถวรรณากร วรวรรณ   คนที่มีที่ดินรวย ๆ
มีไม่กี่คน

หลวงประดิษฐมนูธรรม   คนของเราเวลานี้เปรียบ
เหมือนเด็ก   รัฐบาลต้องนำโดยบังคับในทางตรง
หรือในทางอ้อมให้ขมกั้ขมมัน   ประกอบการ
เศรษฐกิจ ถ้าเราคงทำตามแบบเก่า การเปลี่ยนแปลง
การปกครองคราวนี้ไม่มีประโยชน์ เพราะ
เราไม่ทำสาระสำคัญ   คือแก้ความฝืดเคืองของ
ราษฎร   แบบที่เราต้องเดินนั้นต้องเดินอย่าง
อาศัยหลักวิชา   อาศัยแผน   อาศัยโครงการวิธี
โซเซียลลิสม์เป็นวิวิวิทยาศาสตร์โดยแท้   รับรอง
ความเห็นหม่อมเจ้าสกลว่า   การเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองคราวนี้ไม่ใช่ Coup ol' Etat เป็น
Revolution ในทางเศรษฐกิจ   ไม่มีในทาง
ปกครองซึ่งเปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมา
เป็นหลายคนเท่านั้น

พล ร.ท. พระยาราชาวังสัน   โครงการของหลวง
ประดิษฐมนูธรรมไม่เป็นลัทธิอันหนึ่งอันใดแน่
อยากทราบว่าถือหลักอะไร

หลวงประดิษฐ ๑   ไม่ถือหลักอะไรโดยเฉพาะ   อะไรก็
ก็เลือกเอามา

พระยาราชวังสัน การพูดถึงโซเซียลลิสม์ทั้งหมดนั้น อาจยาวเกินไป แต่ขอแบ่งพูดย่อยๆ ได้ว่า เป็น สเตทโซเซียลลิสม์อยู่หนึ่ง กับคอมมิวนิสต์อีกอย่าง หนึ่ง แต่ข้าพเจ้าอยากรับรองว่าลัทธิของชาร์ลส์จ็ค คือเดินแบบโคออปเปอเรตีฟต่างๆ

พระยาทรงฯ อยากได้ฟังความเห็นต่างๆ ของ หลายนๆ ท่านและของพระยามโนปกรณณ์ฯ มีอะไร บ้างอยากขอฟัง

พระยามโนฯ เอาไว้ภายหลัง

หลวงประดิษฐฯ ยังมีรายละเอียดเรื่อง นัซชันนัล-แบงก์และอื่นๆ อีกมาก แต่ต้องรับโพลิซีเสียก่อน โพลิซีของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเซียลลิสม์ผสม ลิเบรล

ม.จ. สากลฯ ตามโครงการของผู้เสนออาศัยหลัก Surplus Value คนทำที่ดินไม่ได้ค่าของที่ดินเต็มที่ แต่เห็นว่าชาวนาได้ค่าที่ดินเต็มที่แล้ว และ เรื่องคนไทยยากจนนั้น หม่อมชิมเมอแมน ได้สำรวจ กล่าวไว้ว่า ความเป็นอยู่ของเมืองไทยนั้นดีกว่าชาว อินเดียและจีนทั้งสองเท่า และ Surplus Value

ทางภาคอุดรนั้นตกแก่คนพื้นเมืองเป็นส่วนมาก
หลวงประดิษฐ ในเรื่องที่ดินนี้ การอธิบายซ้ำพเจ้า
 ไม่ได้อาศัยหลัก Surplus Value ของคาร์สมาร์กซ์
 เลย แต่อาศัยที่ว่า แรงงานของคนไทยเสียไปปี
 หนึ่งมาก ๆ จะทำอย่างไรจึงจะใช้แรงงานให้เป็น
 ประโยชน์ ส่วนที่ว่าชาวอินเดียและจีนนั้นความ
 เป็นอยู่ต่ำกว่าดีกว่าเขา นั้น ถ้าพูดเช่นนั้นเท่ากับ
 เรายอมรับว่าอยู่อย่างพริมิทีฟ (Primitive)
 ดีกว่า ความจริงดีเหมือนกัน ถ้าเราจะถอยหลัง
 เข้าคลอง ใช้คนที่มีความต้องการเพียงผ้าที่ขด
 ร่างกายนิดหน่อยเหมือนคนป่า เท่าที่ราษฎรมีใน
 เวลานั้นดีกว่าคนป่าแล้ว และถ้ากลับเป็นคนป่า
 เราไม่ต้องทำอะไรมาก ปัญหาขึ้นอยู่กับ เรากลับ
 เป็นคนป่านั้นต้องการกันหรือไม่ เวลานั้นมนุษย์
 สัมพันธ์กันมาก เราต้องเทียบฐานะของเรากับ
 ประเทศที่เจริญแล้ว จึงจะเห็นว่าเราแร้นแค้น
 เพียงใด เราต้องพยายามทำให้ถึงเขา

ม.จ.สกลฯ ก็เป็นช่วงเวลาที่เหลือของคนงานต่าง ๆ

เหมือนกัน แต่แม้จะเป็นเวลาว่าง ๖ เดือนก็เป็น
Leisure ของเขาก็เป็นการตีไซ้ใหม่ที่จะปล่อยให้
มีเวลาพักมาก ๆ

หลวงประดิษฐ ฯ ถ้าเราจะพูดถึงความสุขส่วนตัวของ
ราษฎร ถ้าไม่ให้ทำงานเสียเลยยิ่งชอบใจ คือ
ปล่อยให้มันเป็นป่าเถื่อนได้ไม่ต้องทำอะไร เช่น คน
ป่า แต่เห็นว่าถ้าพิจารณาถึงประโยชน์ของประเทศ
แล้ว การว่างงานเกินไปใช้ไม่ได้ คือเราจะถูกร
ุกรานทางเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที

ม.จ. สกล ฯ ยอมรับหรือไม่ว่าการมีเวลาว่างงานเป็น
ของดี

หลวงประดิษฐ ฯ ไม่ยอมรับ เพราะถ้าเช่นนั้นเราก็ไม่มี
โอกาสเทียมหน้าต่างประเทศเขา

ม.จ. สกล ฯ อยากจะให้เดินแบบ Compromise คือร่วม
กับพวก Capitalist

หลวงประดิษฐ ฯ หลักโครงการของข้าพเจ้าไม่ขัด
กับ Capitalism เดินคู่กันไปแท้ ๆ เราต้องการ
ให้มีทุน เราต้องการอาศัยทุนของพวกมั่งมีใน
และต่างประเทศ

ม.จ. สกต ฯ ตามรูปที่อ่านนั้นไม่เป็นแนวทางพอ ต้อง
แสดงไปเป็นลำดับ

หลวงประดิษฐ ฯ โครงการเสนอเพื่อให้รับรองโปลีซี
เท่านั้น เมื่อรับรองโปลีซีแล้ว การที่จะดำเนินต่อ
ไปนั้นต้องเรียกผู้ชำนาญมาภายหลัง

ม.จ. สกต ฯ ตามความเห็นของนายชิมเมอแมน
ข้าพเจ้ายังพอใจอยู่ เราค่อยทำค่อยไปก็ได้

หลวงประดิษฐ ฯ ข้าพเจ้าไม่ใช่คนกรุงเทพฯ ฯ จึงรู้
หัวอกของคนบ้านนอกเป็นอย่างดี โดยได้รับความ
ลำบากยากจน เพื่อนในหัวเมืองยังยากจน
อีกมาก นายชิมเมอแมนไม่เคยอยู่อย่างยากจน
ในเมืองไทย ผู้ที่ไม่เคยประสบแล้วจะรู้สึกอย่างไร
ได้ สำรวจที่ไหนเจ้าหน้าที่ก็เตรียมผลิตภัณฑ์ไว้รับ
แม้ข้าราชการในกรุง ฯ ออกไปก็ไม่ทันเห็นของ
จริงแท้ และทั้งตนเองก็ สบ ยไม่เคยทุกข์ร้อน
เหมือนชาวบ้านที่ทนทุกข์อยู่ในเวลานี้

ม.จ. สกต ฯ พรimiti ฟื้นฟูแล้วแต่ความเคยชิน หากว่า
เคยอยู่อย่างไรก็ชินอยู่อย่างนั้น ไม่รู้สึกลำบาก
จึงอยากให้เคารพในกรรมสิทธิ์ของบุคคลให้มาก

หลวงประดิษฐ ๖ โครงการนี้เราต้องเคารพกรรมสิทธิ์
ของเอกชนเหมือนกัน เช่นที่ที่เป็นบ้านอยู่เราไม่
เข้าเกี่ยวข้อง เว้นแต่ที่จำเป็น การที่ต้องรวมนี้
ก็เพราะที่ดินของเจ้าของต่าง ๆ มีเป็นหย่อม ๆ ไม่
สะดวกแก่การควบคุม และทางวิทยาศาสตร์ จึง
ต้องรวมให้เป็นผืนเดียวกัน

ม.จ.สกล ๖ เราเข้าใจเอาเองว่าที่ดินนั้นมีเป็นหย่อม ๆ
ยกตัวอย่างเมืองสุพรรณไม่แน่ ว่าของ ใครมีเท่าไร
เพราะยังไม่ได้สำรวจ ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้จึง
มีวิธีการที่จะรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ ๖ ปัญหาเรื่องรายละเอียดเอาไว้ที่หลัง
แต่พฤติการณ์อยู่แน่ชัดว่า ที่ดินในเมืองไทยมีอยู่
เป็นหย่อม ๆ การรวมกันได้ผลดีในทางวิทยาศาสตร์
เราจะทำอย่างไรจึงจะให้รวมกันได้ หลวงเดช
สหกรณ์เอง แต่ก่อนเปลี่ยนการปกครองถูก
ถามความเห็นก็เสนอให้บริบททรัพย์ แต่ข้าพเจ้า
ว่าให้เดินสายกลาง คือซื้อเอาโดยออกใบบอนด์
ให้ และในที่นี้ใครมีปรีณติเบิลอย่างไรก็ให้แสดง
รายละเอียดนั้นขอให้พูดภายหลัง

ม.จ สกกล ฯ การรวมที่ดิน และรวมแรงเพื่อการ
กสิกรรมนั้นเห็นด้วย

พระยาสุรสีห์ธาดา จะสมมุติว่าหลักนี้เป็นหลักใหญ่
และรายละเอียดเป็นหลักย่อยนั้นไม่เห็นด้วย เรา
จะต้องดูว่าจะทำอะไรบ้าง กิจการที่ทำทุกอย่าง
เป็นหลักใหญ่ทั้งนั้น

ม.จ. สกกล หลักนี้ไม่มีใครคัดค้าน และตามที่ถือว่าที่
ดินทั้งหมดเป็นของพระเจ้าแผ่นดินนั้น ใช้ได้ดีใน
เมืองไทยในการรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ ฯ หลักพิเศษจริง แสดงว่าที่ดินเป็น
ของรัฐ

ม.จ. สกกล ฯ นโยบายเรื่องที่ดินนั้นควรแยกออกจาก
นโยบายอื่น ๆ

พระยามโน ฯ นโยบายแรกนั้นคือที่ดินกสิกรรมใช้ไหม

หลวงประดิษฐ ฯ นั้นเป็นแต่ส่วนหนึ่ง

พระยามโน ฯ ถ้าเช่นนั้นนโยบายมีอะไร

หลวงประดิษฐ ฯ มีทั้งรัฐบาลจัดทำเองและเอกชนจัดทำ
ไม่ใช่รัฐบาลจัดทำเองทั้งหมด เช่นการสัมปทาน
ต่าง ๆ มีเหมืองแร่เป็นต้น ยังคงให้เอกชนจัดทำ

และเรื่องวิตกว่าเจ้าของที่ดินจะไม่พอใจนั้น ไม่น่าวิตกอย่างไร การออกกฎหมายบังคับข้อนี้ เพื่อป้องกันคนเกเรและหน่วงไม่ขายหรือเกี่ยงเอา ราคาแพง ๆ เท่านั้น

ม.จ. สากล ๆ บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นด้วยให้รวมที่ดินนอกเมืองเป็นที่กสิกรรม และยังเห็นต่อไปว่า ควรรวมที่ดินในเมืองเป็นหัตถกรรมและที่อยู่ด้วย ควรจัดวางโปรแกรมไว้ว่าที่ใดเป็นหัตถกรรมและที่ใดเป็นที่กสิกรรม

การมีที่ดินเป็นหย่อม ๆ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นภัย ควรรวมเอาทั้งหมด แปลนจึงจะครบรูปเรียบร้อย

หลวงเดชสหกรณ์ ปัญหาใหญ่เรื่องรวมที่ดินนั้นสำคัญอยู่ที่ว่าจะรวมด้วยวิธีไหน ในหลักการนั้นเห็นด้วย หลักการเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ทุกข้อทุกระยะต้องดูว่าเราจะทำได้แค่ไหน โครงการมีถึงการที่รัฐบาลทำการค้าขายเองด้วย จะกระทบถึง

ชาวต่างประเทศมากใหม่ เช่นการค้าขายตกอยู่ใน
มือของคนต่างประเทศส่วนมาก

หลวงประดิษฐ ฯ การที่เราไม่ทำนั้นในต่างประเทศชอบ
มาก ข้าพเจ้ารับรอง แต่ถ้าเราจะทำแล้วเขาจะ
ว่าอย่างไร

ม.จ. สกล ฯ เราต้องร่วมทำกับต่างประเทศไปก่อน
แล้วโน้มน้าเข้ามาหาจุดหมายของเรา ว่าจะเป็น
โดยรัฐบาลทำเองหรือมีหุ้นส่วนอยู่ด้วยก็ตาม เช่น
อย่างบริษัทไฟฟ้าเจรจากันง่าย

พระยาศรีวิสาร ฯ แต่เมื่อรัฐบาลทำเองจะทำอย่างไร

หลวงเดช ฯ ความมุ่งหมายต้องค่อยทำค่อยไป

หลวงประดิษฐ ฯ เราก็คงเดินรูปนี้ เราจะพยายาม
เจรจากับต่างประเทศจนกระทั่งไม่มีทางจึงจะหาวิธี
ใหม่

พระยามโน ฯ (ถามหลวงกหกรรมบดี) เห็นอย่างไร

หลวงกหกรรม ฯ ในทางเศรษฐกิจต้องทำอย่างไรหลวง
ประดิษฐ ฯ มิฉะนั้นผลประโยชน์ก็คงตกอยู่แก่
คนกลางทั้งหมด จะแก้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้

พระยาราชวังสัน ฯ วิธีตัดคนกลางนั้นมีหลายวิธี เช่น

แบบร้านสหกรณ์ต่าง ๆ

หลวงประดิษฐ ๆ ร้านสหกรณ์นั้นทำได้แต่ในเมืองอื่น
เราตั้งขึ้นไม่สำเร็จชาวนาจะเอาเงินที่ ไหนมาซื้อ
เวลานักเป็นหนี้เจกอยู่ท่วมตัว

พระยาราชวังสัน ๆ จะเอาอย่างไร วิธีร้านสหกรณ์
นั้นข้าพเจ้าเห็นว่าทำได้ แต่ขอสงวนไว้ก่อน

หลวงกหกรรม ๆ ต้องทำอย่างหลวงประดิษฐ ๆ คือ
สหกรณ์อย่างครบรูป

พระยามโน ๆ (ถามนายวิลาศ) เห็นอย่างไร

นายแนบ ๆ เห็นด้วยกับโครงการของหลวงประดิษฐ ๆ
แต่ขอแก้เรื่องเงินเดือน

หลวงประดิษฐ ๆ เรื่องเงินเดือนเป็นแต่เพียงอุปมา
ใช้ได้จริง เมื่อโครงการสำเร็จและต้องแก้ไขให้
ถูกต้อง

พระยามโน ๆ (ถามหลวงเคชาติ) จะว่าอย่างไร

หลวงเคชาติ ๆ เศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วข้าพเจ้าไม่มี
ความรู้ แต่เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่นรถไฟ
เป็นต้น เมื่อรัฐบาลได้ลงทุนมาตั้ง ๒๐๐ ล้าน
แล้ว ถ้าปล่อยให้มีคนแข่งขันรัฐบาลไม่ควบคุม

เสียเองก็จะเก็บทุนไม่ขึ้น ตั้งตัวอย่างในประเทศ
อังกฤษเวลานี้จะตายอยู่แล้ว ถึงแก่บริษัทรถไฟ
ต้องเดินรถยนต์เอง เพื่อแข่งขันกับบริษัทรถยนต์
อื่นที่แข่งขันกับรถไฟ ในเรื่องนี้ก็ทำนองเดียว
กัน เราจึงต้องจัดการเสียเองข้าพเจ้าเห็นด้วยกับ
ความเห็นของหลวงประดิษฐฯ

พระยาศรีวิสารฯ รถไฟที่หลวงเทศฯ ว่านั้นเป็นของ
รัฐอยู่แล้ว จะควบคุมเองก็เป็นของง่าย ไม่เหมือน
เรื่องน

พระยามโนฯ (ถามหลวงเทศชาติ) จะว่าอย่างไร

หลวงเทศชาติฯ นั้นแหละเกี่ยวกับรายละเอียดของการ
กระทำ

พระยาศรีวิสารฯ (รับรองและถามหลวงประดิษฐฯ
ความว่า) คิดมีอย่างไร

หลวงประดิษฐฯ หลักการก็คือรวมแรงรวมทุนรวม
ที่ดินกันมาทำ

พระยาศรีวิสารฯ ถ้าเรารับรองหลักแล้วต้องเดินไป
อย่างนั้นทั้งหมดนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เราต้อง
เดินเป็นกัน ๆ ไป ข้าพเจ้าเห็นว่าความคิดนี้เป็น

ความคิดไซเซี่ยลลิสต์

พระยามโน ๑ รวมใจความในโครงการตั้งขึ้นใช้ใหม่
รวมที่ดินโดยบังคับซื้อ หรือสมัคร หรือบังคับทาง
อ้อม รัฐบาลเป็นผู้หาทุนโดยขึ้นภาษีทางอ้อมแล้ว
มีอะไรอีก

นายวิลาส ๑ วิชหาเงินนั้นมีรายละเอียดในหนังสือแล้ว
นายท้ว (ได้อ่านรายละเอียดวิธีหาทุนในโครงการให้ฟัง
๕-๖ อย่าง)

พระยามโน ๑ การที่ยกเว้นให้เอกชนโดยที่รัฐบาลไม่จัด
เองนั้นมีอะไรบ้าง

หลวงประดิษฐ ๑ ในโครงการเสนอข้อยกเว้นต่าง ๆ มี
ในหนังสือที่แจกแล้ว

พระยามโน ๑ แปลนเรื่องให้เงินเดือนเอาใหม่

หลวงประดิษฐ ๑ นั้นเป็นกันสุดท้ายเมื่อโครงการเปิด
เต็มที่แล้ว อันที่จริงเรื่องเงินเป็นคะแนนเท่านั้น
และเราจะต้องให้ราษฎรมีประกัน ในการดำรงชีวิต
ด้วย

พระยามโน ๑ เจ้าคุณทรงฯ เห็นอย่างไร

พระยาทรง ๑ โครงการนี้เป็นโครงการมืหมา ซึ่งจะ

สำเร็จได้ตั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี ถ้าเราตกลงจะไม่
ประกาศจะได้ใหม่ เมื่อเราทำอะไรก็ทำไป พุด
ง่าย ๆ เรื่องรวมที่ดินอย่างเดียวนั้นรัฐบาลจะต้องใช้
เงินมากมาย อีก ๒๐-๓๐ ปีก็ซื้อไม่หมด และ
การรวมแรงเราก็ยังไม่มีเงินจ่าย แต่ที่เราหวัง
อยู่ว่าเมื่อเราซื้อที่ดินหมดแล้ว เราก็บังคับราษฎร
ได้เหมือนอย่างแจ็ก จะให้ทำอะไรก็ได้ตามที่
ชอบใจเราและมีความเห็น พระยาประเสริฐสง-
ครามว่า ที่ดินว่างเปล่าอันนั้นมีมากมาย คนว่าง
งานก็มากมาย เราจงที่ดินที่ว่างและเอาคนว่าง
งานไปบรรจุ ก็ช่วยคนไม่มีงานทำได้มาก เพียง
เท่านั้นก็ทำไม่สำเร็จ เราอย่าประกาศดีกว่า

หลวงประดิษฐ ๆ การที่เราเปลี่ยนแปลงคราวนี้ยังไม่
ได้แสดงพอว่า เราจะบำรุงเศรษฐกิจไปในทาง
ใด มีหลายคนอยากทราบ เช่น **พวกคณะ
ชาติ** การที่ทำอะไรปิด ๆ บัง ๆ นั้น ทำให้คน
ระแวงและอาจจะเกิดผลร้ายได้ ดังเช่นพระเจ้า
อยู่หัว ทรง พระคำริห์จะ พระราชทาน รัฐธรรมนูญ
แก่ราษฎรส่งให้พระยาศรีวิสารวาจา แต่ไม่

ประกาศให้ประชาชนทราบจึงเกิดมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น อย่างเดียวกันถ้าเราได้รับประกาศโครงการให้ทราบแล้ว เรื่องระวางคงไม่มี เราประกาศให้ทราบทั้งโครงการใหญ่และทั้งการที่จัดเป็นลำดับ และบอกให้เขาทราบเป็นระยะทุกกันไป ชี้แจงผลที่ได้ทำทุกสัปดาห์

พระยาทรงฯ ขอย่าได้ประกาศ เราทำอะไรก็ทำไป

ม.จ. สกต.ฯ อายหรืออย่างไรจึงไม่กล้าประกาศหลัก
โฆษณาเข้าพเจ้าคิดไว้นานเป็นของดี

พระยาทรงฯ เห็นว่าการประกาศเป็นโทษ เช่นเพียง
แต่ประกาศว่า เราจะซื้อที่ดินทั้งหมดก็ตกใจ

หลวงประดิษฐฯ ถูกแล้วถ้าประกาศสั้น ๆ เช่นนั้น แต่
ถ้าประกาศใช้คำพูดให้เข้าใจชี้แจงจุดหมายคืออะไร
เราจะทำเป็นระยะอย่างไร คนคงเข้าใจการเข้าใจ
ผิดเพราะเราจัดเรื่องโฆษณาไม่ดี

พระยาทรงฯ ราษฎร ๑๑ ล้านคนมีความเข้าใจเพียง
ใด

ม.จ. สกต.ฯ วิธีโฆษณานั้นได้เตรียมวิธีไว้แล้ว ค่อย ๆ
ทำความเข้าใจให้ราษฎรรู้หลักแล้วแก้อุปทานที่เข้า

ใจผิด ถ้าเราเปลี่ยนค้อยทำค้อยไปแล้ว เขาก็เข้าใจเอง และไม่น่ากลัวเกรงต่างประเทศ เพราะถ้าเรา รวมกำลังกัน เป็นปีกแผ่นก็ ไม่เห็นน่ากลัวอะไร แม้ทำให้คนแก่ ๆ ตกใจบ้างก็ไม่เป็นไร

พระยาทรง ฯ เราประกาศแต่สิ่งที่เราทำได้จริงที่ว่ามีใน ๕-๑๐ ปี เพราะราษฎรใจร้อน

หลวงประดิษฐ ฯ การประกาศโครงการแห่งชาตินี้เท่ากับเราเพาะนิสัยให้รักชาติด้วย เพื่อให้พลเมืองกระตือรือร้นในความเจริญของชาติ

พระยาทรง ฯ เราประกาศเพียงในสิ่งที่ทำใน ๕ ปี หรือ ๑๐ ปีไม่ดีหรือ เพราะตามโครงการมีอีก ๒๐๐ - ๓๐๐ ปีก็ไม่สำเร็จ ดูแต่รัฐบาลเก่าเขาปกครองเรามาตั้ง ๑๕๐ ปีโดยไม่มีโครงการก็ไม่ใช่ไร เราประกาศเท่าที่ทำได้

พระยามโน ฯ ข้าพเจ้ารับรองในชีวิตข้าพเจ้าว่าทำไม่ได้

ม.จ. สกต ฯ เจ้าคุณเชื่อมั่นเกินไป เวลานี้เศรษฐกิจตามลัทธิกำลังตั้งเครียด (ลิเบรล) ในยุโรปนั้น

ทำให้เกิดความปั่นป่วนทั่วไปแล้ว วิชเชยลลิตัม
จะเข้ามาแทนที่

หลวงประดิษฐ ๑ ตามที่ท่านสกลฯ รับสั่งถูกต้อง มีผู้
ทำนายว่าการต่อสู้ระหว่างคนต่างชั้นจะมีต้องเกิดมี
ขึ้นเมื่อมีความปั่นป่วนมากขึ้น คือมีคนยากจน
กันแค้นเราจะป้องกันเสียในชั้นต่ำ ถ้าเราไม่ประกาศ
เสียให้เขาทราบให้หมด ถ้าคณะชาติทำการโฆษณา
เป็นทางวิชเชยลลิตัม เราก็อพยพา และป้องกัน
การเข้าใจครึ่ง ๆ กลาง ๆ

พระยาทรงฯ ลองประกาศเป็นความคิดส่วนตัวของคน
ใดคนหนึ่ง เช่นของคุณหลวงเอง อย่าให้เป็น
ความคิดของรัฐบาลจะได้ไหม

หลวงประดิษฐ ๑ ถ้าเช่นนั้นก็ยิ่งดี ราษฎรจะได้เข้าใจ
ใจกันเสียที ข้าพเจ้าไปไหนมีแต่คนมาต่อว่าไม่
เห็นทำอะไรกัน และข้าพเจ้ารับผิดชอบเมื่อประ-
กาศไปแล้วให้ราษฎรท้อข้าพเจ้าเถิด

นายวิลาศ ๑ ขอเงินทำโฆษณาให้

หลวงประดิษฐ ๑ ได้เงินสำหรับโฆษณาที่ดี

พระยาทรง ๑ ได้

ม.จ. สกล ฯ เราจะโฆษณาไปทั้งหมดนี้ไม่ได้ ราษฎร
ไม่เข้าใจ

หลวงประดิษฐ ฯ ต้องแก้ด้วยคำเสียใหม่ เพื่อความ
เข้าใจของราษฎร

พระยามโน ฯ เข้าใจว่าพวกเราส่วนมาก ในที่ประชุม
นี้ เห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประ-
ดิษฐ์ ฯ แต่ความเห็นของข้าพเจ้านั้นอีกอย่างหนึ่ง
แต่ข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ ๒ ประการ
ข้าพเจ้าไม่ได้เรียนทางเศรษฐกิจประการหนึ่งและ
อยู่ในฐานะที่ต้องมีความรับผิดชอบทั้งหลักการและ
วิธีปฏิบัติ แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจมีหลายครั้งที่
เราเห็นว่า งานอย่างนี้ถูก แต่แล้วอาจกลับ
ผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้าในเวลานี้ ก็
ว่าเราทำไม่ได้ทั้งหมด ขาดผู้ชำนาญขาดประกัน
และขาดความนิยมของคนทั่วไป เพราะข้อใจว่า
ราษฎรคงไม่มีความนิยมในโครงการนี้ ถ้าเราประ-
กาศโครงการออกไปในเมื่อเขา ไม่มีความยินยอม
แล้วมันก็เป็นผลร้ายและต้องดูว่า ประชาชนเขามี
ความรู้สึกเพียงใดเช่นเรื่องเล่าสื่อต่าง ๆ เพิ่งเปลี่ยน

แปลงการปกครองใหม่ ๆ ประชาชนยังสงสัย
ข้าพเจ้าเคยถูกหาว่ากลัวฝรั่ง แต่ข้าพเจ้ามีความ
มั่นอยู่อย่างนั้น ก็ต้องรับมีคนเข้าใจว่าข้าพเจ้า
ต้องการบงการ จนมีข่าวลือว่าข้าพเจ้าเดินหลัก
“มโนเศรษฐกิจ” ขอให้เข้าใจว่า ข้าพเจ้ามาเพื่อหวังคิ
อะไรที่เห็นว่าจะนำไปสู่ความหายนะแล้ว ข้าพเจ้า
ไม่ทำ เมื่อทำไปโดยไม่เห็นด้วยข้าพเจ้าก็ต้องลา
แต่ถ้าเรา ประกาศ แต่เพียง ขยาย สหกรณ์ ประเภท
เศรษฐกิจ แบบช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์
อย่างนี้พอทำได้ ถ้าเราประกาศหลักการลงไป
มีคนส่วนมากไม่เข้าใจ เพียงแต่คำลือนิดเดียว
ยังมีความปั่นป่วนในการค้า เราอยู่ในฐานะที่
ต้องบีบบังคับฝรั่งเศสและอังกฤษ ถ้าเขาคิดจะแก่ง
เราเข้าใจว่าเจ้าคุณทรงฯ ก็รับไม่อยู่ เห็นว่า
ประกาศหลักนั้นราษฎรไม่เข้าใจจะนำความเข้าใจ
ผิดและไม่เห็นด้วยโครงการนี้ อีกก็ร้อยปีจึงจะ
ทำได้นั้นไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระศรีอารีย
แล้วทำอย่างนี้ได้

ม.จ. สกล ฯ ขอให้สังเกตว่า แคบัตลิส้ม เวลานี้จน

เต็มทีแล้วอยากจะขายที่ดิน

พระยาศรีวิสาร ฯ นั้นเป็นแต่ความคิดเห็น

หลวงประดิษฐ์ ฯ ไม่ใช่แต่เพียงความเห็น เป็นความ
จริงด้วย

นายท้ว ฯ ข้าพเจ้าเคยถามคนมีที่ดินมากคนหนึ่ง เขา
อยากจะขาย แม้แต่เพียงครึ่งราคาก็เอา

พระยามโน ฯ การประกาศโครงการออกมานั้นขอให้ฟัง
เสียงข้างนอกบ้างว่า หลวงประดิษฐ์ ฯ นั้นเป็น
ผู้บงการในวงการรัฐบาลนี้ และนายสงวน นาย
ชิมเป็นโมคลา สารีบุตร ของหลวงประดิษฐ์ ฯ
แยกกันไม่ออก

หลวงประดิษฐ์ ฯ ว่าที่จริงนั้นสงวนกับชิมนั้นเป็นลูกศิษย์
ของใต้เท้า ขอให้ไปเปิดคฤหาสน์ที่โรงเรียน
กฎหมาย จะได้ว่าสงวนสอบไล่ได้ในปี ๒๔๗๐
เวลานั้นผมยังไม่ได้สอบ และใต้เท้าเป็นครูสอน
กฎหมายมรดก

พระยามโน ฯ จริง ควรจะเป็นลูกศิษย์ข้าพเจ้ามากกว่า

นายวิลาศ ฯ คนที่เข้าใจว่าสองคนนี้เป็นลูกศิษย์หลวง
ประดิษฐ์ ฯ ก็มีแต่คนข้างโน เพราะสองคนนั้น

เป็นสายของหลวงประดิษฐ์ ฯ คนนอกไม่รู้การ
ที่คนนอกเข้าใจว่า เป็นคนของหลวงประดิษฐ์ ฯ
ก็เพราะคนข้างในที่ เป็นหนอนบ่อน ใสนำไปกระพือ
แต่ความจริงคนทั้งสอง ก็ไม่มีอะไร นอกจากคนที่
เกลียดจะนำไปขึ้นทำขึ้น

พระยาทรง ฯ สกิมของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่ประกาศ
ได้นั้นมีอะไร

พระยามโน ฯ มีเป็นต้นว่า ขยายสหกรณ์ เกรงคิด
ไซโล ประνομหนี้ รายละเอียดจะให้หลวง
เดช ฯ กับหม่อมเจ้าสกล ฯ ทำ

หลวงประดิษฐ์ ฯ เรื่องประกาศนั้นว่าอย่างไร

พระยาราชวังสัน จะประกาศโครงการกว้าง ๆ ไว้ แต่
ให้ประกาศเป็นคั่น ๆ ในเวลาเดียวกัน เราสอน
ราษฎรเป็นคั่น ๆ เพื่อไม่ให้ตกใจ

พระยาทรง ฯ ในที่ประชุมตกลงให้หลวงประดิษฐ์ ฯ ประ
กาศโครงการใหญ่เอง ถ้ารัฐบาลรับเอาโครงการ
จะถือตามโครงการของรัฐบาลเอง หลวงประดิษฐ์ ฯ
ไม่ขัดข้องใช่ไหม

พระยามโน ฯ ที่ข้าพเจ้าเสนอนั้นเป็นความเห็นของคน คน

เดียวไม่ทราบว่ารัฐบาลจะตกลงหรือไม่ สมาชิกใน
รัฐบาลที่อยู่ในที่นี้ก็คือ เจ้าคุณศรี ฯ เจ้าคุณทรง ฯ
นายแนบ หลวงประดิษฐ์ ฯ นายประยูร เจ้าคุณ
ราชวังสัน และข้าพเจ้า

หลวงประดิษฐ์ ฯ ของใต้เท้าหรือของรัฐบาลก็เหมือนกัน
พระยาราชวังสัน ฯ การประชุมนี้ไม่ใช่การประชุมของ
รัฐมนตรีไม่ใช่หรือ

หลวงประดิษฐ์ ฯ ส่วนมากเป็นของรัฐมนตรี

พระยามโน ฯ ในที่นี้ตกลงให้ทำตามโครงการของหลวง
ประดิษฐ์ ฯ ไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย
แต่จะมีใครบ้างอีกไม่ทราบ

พระยาศรี ฯ ข้าพเจ้าพูดไว้แล้วแต่ต้นว่า ถ้าทำทั้งหมด
ตามโครงการนั้นข้าพเจ้าไม่เอา ถ้าจะแบ่งทำแต่
บางส่วนข้าพเจ้ายอมรับ

หลวงประดิษฐ์ ฯ เราตั้งกรรมานการแล้ว ควรจะแนะ
นำความเห็นบางอย่างได้ ไม่ทราบว่าพระยามโน ฯ
จะเอาอย่างไร

พระยาทรง ฯ ก็ให้พระยามโน ฯ บอกหัวข้อให้จด

พระยามโน ฯ ในเวลานี้เห็นว่าเราจะทำ เช่น ขยาย

สหกรณ์เกรงคิตที่มีอยู่แล้วเวลานี้

หลวงประดิษฐ ฯ ก็ให้หลวงเดชสหกรณ์ จดให้หลวง
อรรถสาร ฯ ก็แล้วกัน เพราะหลวงเดชสหกรณ์
ทราบคิหมดแล้ว

หลวงเดชาตวงศ์ ฯ ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลคงดำเนินการตามวิธี
ของรัฐบาลเก่าใช่ไหม

หลวงประดิษฐ ฯ ตามความเห็นของเจ้าคุณมโน ฯ ฟัง
ได้ว่ารัฐบาลจะทำตามโอกาสที่จะทำได้อย่างรัฐบาล
เก่า แต่มีข้อแปลกกว่ารัฐบาลเก่าใช่ไหม

พระยามโน ฯ คิดว่าจะทำอย่างนั้น (ตกลงให้หลวงเดช
สหกรณ์สั่งให้หลวงอรรถสาร ฯ จดความเห็นพระ
ยามโน ฯ ว่า

๑. ขยายสหกรณ์ประเภทเกรงคิต โดยใช้วิธีประ-
นอมหนี้และให้ทุนแก่ชาวนา
๒. ขยายร้านสหกรณ์เพื่อให้ชาวนาซื้ออาหาร และ
ของใช้โดยราคาถูกลง
๓. ตั้งยุ้งข้าวในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อรับซื้อข้าวจาก
ชาวนาและขนส่งทางกรุงเทพฯ ฯ (Transport)

๔. ตั้งโรงสรีบสีข้าวที่สหกรณ์ส่งมาเพื่อจำหน่ายต่างประเทศ

๕. ชาวนาที่ไม่มีนาของตัวเอง รัฐจะทำเซตเทิลเมนต์ คือจัดหาที่ดินให้ผู้ไม่มีนาของตัวเอง การตั้งยุ้งข้าว การขนและการสีข้าวเป็นปฏิบัติการคอร์ปอเรชั่น

หลวงประดิษฐ์ ฯ จะเอาอย่างไรกัน ฝ่ายหนึ่งไม่เอาเลย คือลิเบรลล์ และทำแล้วแต่โอกาสและเพิ่มเติมขึ้นบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด ความเห็นของพระยามโน ฯ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่ไม่มีนโยบายเช่นตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิเบรลล์ก็ได้ โซเซียลลิสต์ ก็ได้

พระยาทรง ฯ วันนั้นเราไม่ได้ตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการ แล้วเสนอกณะรัฐมนตรีถือว่าความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. พระยามโน ฯ ให้ดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่าตามโอกาสอำนวยไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

๒. หลวงประดิษฐมนูธรรม ให้วางหลักที่จะ
ทำและดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการเมื่อตกลง
นโยบายอันใดได้แล้ว ทั้งสภาเศรษฐกิจ
แห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อมีกำลังแรง
ทุนเท่าใดทำเพียงเท่านั้น ทำเพียง และตกลง
ว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน และถ้ารัฐบาล
เห็นทางพระยามโนฯ ให้หลวงประดิษฐฯ
ประกาศโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ
ในนามของตนเอง และอย่าให้มาทำความ
เข้าใจผิดว่า รัฐบาลจะทำอย่างนั้น ได้
ชี้แจงว่าหลวงประดิษฐฯ ไม่ใช่เป็นผู้ชขาด
ในคณะรัฐมนตรี

(ลงนาม) อรรถสารประสิทธิ์ ผู้จตุรายนาน

พระบรมราชวินิจฉัยของพระปกเกล้า ฯ

หมวด ๑ ประกาศของคณะราษฎร

หลักข้อ ๓ ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้อ่านประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์ คือ หลัก ๖ ประการ ซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ มีความว่า

จะต้องบำรุงความสุข สมบูรณ์ ของ ราษฎร ในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ

จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรออก
อยาก

รัฐบาลทำได้ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย

ความซื่อสัตย์ยังฝังใจประชาชนโดยทั่วหน้า และจะ
จารึกลงใน ประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลง การปกครอง
ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันข้อนี้เสมอมา และเห็นว่าถ้ารัฐบาล
จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การ
หางานให้ราษฎรออกอยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้
หาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของ
ราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้า ในการทำ
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะ
เปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็น
การปกครองแบบประชาธิปไตยแท้เปลือกเท่านั้น ข้าพเจ้า
มุ่งต่อสาระสำคัญ คือบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
และ คือรัฐธรรมนูญประดุจกุญแจเปิดช่องให้ราษฎรได้มี
ส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการ
ของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออก รัฐบาลก็จะ
ต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสมบูรณ์

มิใช่ทำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุนี้จึงเป็น
หน้าที่ของรัฐบาลที่รับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะ
จัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้าพเจ้าได้ผ่านเค้าโครงการณ์เศรษฐกิจ และร่าง
พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ ของราช-
ฏร และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ
ตลอดแล้ว ขอให้ความเห็นพิจารณาข้อความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ หมวด ๑ ว่าด้วยหลักของราษฎร

ข้อจากว่าจะจัดการบำรุงเศรษฐกิจนั้นก็ดีแล้ว แต่
ความในหมวดนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นมีความเห็นพิศดาร นอกจาก
ข้อสำคัญ มีอยู่เพียงว่า ถ้าจะทำตามโครงการณ์เศรษฐกิจนี้
เมื่อใด ขอให้จัดการให้ราษฎรได้เป็นผู้เลือกที่จะใช้การ
เศรษฐกิจดังที่จริง ๆ คือขอให้ฟังเสียงราษฎรจริง ๆ อย่า
ได้หักโหมบังคับเอาโดยทางอ้อม หรือทางใดทางหนึ่งให้
ออกเสียงเห็นด้วยเลย ขออย่าโกรธราษฎร ถ้าเขาพากัน

ออกเสียงว่าไม่ชอบวิธีเหล่านี้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวกของผู้เขียนโดยแน่นอน และอย่าได้ว่าราษฎรนั้นคือทมิฬมานะมงาย หรือเป็นอนุบาทว์กาลิโลก

โครงการเสนอนายปรีดี

หมวด ๒ ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน

ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้มีจิตเป็น มนุษย์ ประกอบด้วยความ เมตตา กรุณา แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบท ก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความ สมเพทเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงเห็นว่า อาหารเครื่อง นุ่งห่ม สถานที่อยู่อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคล แร้นแค้นปานใด แม้วินมอาหารรับประทาน พรุ่งนี้และ วันต่อไปจะยังคงมี หรือจะขาดแคลนก็ทราบไม่ได้ อนาคต ย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่า ชีวิตเรานี้ ย่อมชรา เจ็บป่วย ก็แหละเมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหาร รับประทานอีก หรือเพราะแม้แต่ กำลังวังชา จะแข็งแรง ก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๒ หมวด ๒ ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้เขียนเล่าว่าราษฎรเวลานั้น แร้นแค้นอดอยาก
เต็มทน และราษฎรทั่วไปไม่ทราบเลยว่ารุ่งขึ้นจะมีอาหาร
เพียงพอไม่ขาดแคลนหรือไม่ ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าราษฎร
ของเราตลอดจนชนชั้นคนขอทาน ยังมีได้ปรากฏเลยว่ายอด
ตาย คนที่อดตายจะมีก็แต่คนที่กลืนไม่ลงเพราะความเจ็บไข้
เท่านั้น แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่มีอดตาย แม้
แต่ในบึงน้ำท่วม พ.ศ. ๒๔๖๐ ผู้เขียนก็ยังกล่าวเองในเค้า
โครงการณ์เศรษฐกิจภาค ๒ ว่า ไม่มีราษฎรอดตายเพราะ
มีข้าวเพียงพอที่จะแจกกันกิน และยังมีเหลือเอาไปจำหน่าย
ยังต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ ความอดอยากแร้นแค้นน้อยม
แล้วแต่ตราชั ะไรซึ่งเป็นเครื่องวัดคนที่ได้รับเงินเดือน
๒๐๐ บาท ก็นับว่าอดอยากแร้นแค้นก็ได้ ถ้าเทียบการกิน
อยู่กับผู้ที่ได้เงินเดือน ๆ ละพันบาท จริงอยู่ราษฎรของเรา
ยังไม่มีตักอยู่โดยทั่วไป และไม่มีเครื่องแต่งตัวฝรั่งแต่งโดย
ทั่วไป และไม่มีรายได้เท่ากับคนงานของฝรั่ง ถ้าคิดเทียบ
ตามอัตราเงิน แต่ฝรั่งนั้นได้มากก็ใช้มาก เพราะราคาสิน
เขาถึงแม้จะสูงก็จริง เมื่อเทียบกับเงินของเรา แต่อำนาจ

ในการซื้อของบำรุงร่างกายนั้น มีน้อยกว่าของเราแน่ ๆ ถ้า
จะเปรียบถึงใจและความพอใจของราษฎรฝรั่งและราษฎรของ
เราแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าราษฎรของเรามีความสนใจมากกว่า
เสียอีก ข้าพเจ้ายอมรับว่าฐานะของการกินอยู่ของราษฎร
ของเราแล้วยังต่ำกว่าฐานะของราษฎรในเมืองต่างประเทศ
ดังเช่น อังกฤษหรืออเมริกา แต่ตามรายงานของโปรเฟส-
เซอร์ ซิมเมอร์แมนนั้นกล่าวว่า ฐานะของเรานั้นสูงกว่า
บรรดาราษฎรในประเทศอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย (เฉพาะบน
พื้นทวีปไม่รวมเกาะต่าง ๆ) และมีความอดอยากแร้นแค้น
ทั้งกายและใจน้อยกว่าราษฎรชาวนาในประเทศรัสเซีย ซึ่ง
ใช้โครงการฉ้อราษฎร์บังหลวงอยู่ ณ บัดนี้โดยแน่นอน ราษฎร
ของเรามีน้อยคน หรือจะไม่มีก็ได้ ที่นอนกลางคืนแล้ว
นึกว่ารุ่งขึ้นเช้าจะหากินไม่ได้ นอกจากผู้นั้นจะกระต๊ากกระตัก
ตัวไม่ได้ หากไม่เช่นนั้นคงหากินไม่ได้เสมอ ในประเทศ
รัสเซียเสียอีกที่ราษฎรนอนตาไม่หลับ รุ่งขึ้นไม่ทราบว่าจะ
ได้อาหารการกินเพียงพอหรือไม่ เพราะถ้าสหกรณ์หาอาหาร
มาไม่ได้เพียงพอแล้ว ซึ่งปรากฏอยู่เป็นประจำวัน การ
ซื้ออาหารก็หาไม่ไหว บางครั้งอาจจะต้องอดด้วยซ้ำ จะ
ไปขอใครเขาก็กินก็ไม่ได้ จะกลับไปทำของตัวกินก็ไม่ได้

เพราะไม่มีที่จะไปทำกินเสียแล้ว คนไทยเรายังยังมีสวน
ที่จะปลูกข้าวปลูกผักได้แล้ว ก็ยังหวังอยู่ได้เสมอว่าจะพอลา
ข้าวกินได้ไม่อดอยาก นอกจากถ้าดำเนินกิจการแบบรัสเซีย
เข้าแล้ว ความอดอยากจนตายนั้นอาจปรากฏกลายเป็นจริงขึ้น
ก็ได้ โปรเฟสเซอร์ ซิมเมอร์แมนกล่าวว่ารายได้และฐานะ
การกินอยู่ของราษฎรไทยนั้น สูงกว่าราษฎรชาติใดๆ ทั้งหมด
ในทวีปเอเชียที่อยู่บนพื้นทวีป ส่วนสำคัญย่อมเป็นเครื่องสนับสนุน
ความเห็นของข้าพเจ้าอีกส่วนหนึ่ง

นายปรีดีเสนา

**การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล**

ความไม่เที่ยงแท้ในทางเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนั้น จึง
มีนักปราชญ์คิดแก้ โดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์
ของราษฎร กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกัน
จากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะ
เป็นเด็กหรือเจ็บป่วย หรือพิการ หรือชราทำงานไม่ได้ก็
ราษฎรก็จะได้รับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ๆ ล ๆ
ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เมื่อรัฐบาลประกันได้เช่นนั้นแล้ว

ราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับ เพราะคนไม่กังวลเมื่อเจ็บป่วย หรือพิการหรือชรา แล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อคนมีบุตร จะต้องเป็นห่วงใยบุตร เมื่อคนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะอดอยากหรือหาไม่เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษดีกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้คงได้พรอดนามาแล้ว

บริษัทเอกชนทำได้

การประกันเช่นนี้ เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชน พึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็ต้องเสียเบี้ยประกันแพง จึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะ ได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้อง เก็บเบี้ยประกันภัย จากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหา สิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่นจัดให้แรงงานราษฎรได้ใช้ เป็นประโยชน์อย่างอื่น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อม เป็น จำนวนคนหนึ่งวันละเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของ
ราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้ ในต่างประเทศนับวันแต่ละจะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎร เช่นนี้ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

ราษฎรไทยชอบข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรทั่วหน้าเห็น ว่า ถูกต้อง ค่อนเสียของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ ว่าทุก ๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้น ก็ยังมีข้าราชการบางคนเที่ยวบ่าวประกาศ และบ้องกันก็คหวาง ไม่อยากให้ราษฎรได้ทำราชการบ้างทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นเอง ก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาล ต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่นนี้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่า เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ การจ่ายเงินก็เท่ากับ การจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำเอาไปแลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้นถ้าเปรียบเทียบว่าเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็หาผิดไม่ การจ่ายเงินเดือนก็เท่ากับการจ่ายคะแนนให้ราษฎร ที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต ตามความต้องการของราษฎร ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

รัฐบาลไม่ต้องบริบทพยของผู้มั่งมี

ฉะนั้นในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนั้นรัฐบาลไม่ต้องบริบทพยของผู้มั่งมีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตโดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมบริบูรณ์เพื่อรับแลกกับเงินเดือน ซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรเป็นการหักกลบลดหนี้กันไป เช่นราษฎรคนหนึ่งเงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ

การหักกลบลบหน^๕

เป็นจำนวนเงิน ๒๐ บาทตั้งนั้นแล้ว เงินที่รัฐบาล
จ่ายให้แก่ราษฎรไป ก็กลับตกมาเป็นของรัฐบาลอีก เงิน
ที่คงจะตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนเงินน้อยกว่าจำนวนเงินที่ตนได้รับ
เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎร^๕ เท่านั้นที่รัฐบาลจะต้องจัดหา
ทุนสำรอง ตามประเพณีนิยมของโลก เช่นทองคำ หรือ
เงิน^๕ หรือถ้าจะต้องออกธนบัตรให้มากซึ่งต้องการทุน
สำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ ซึ่งราษฎรจะ
ได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหักกลบล
บหน^๕ ตั้งนธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียนก็ไม่จำเป็นที่จะ
ต้องมีจำนวนมากมาย

รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้น การที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุ
สมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่
ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์
เป็นผู้จัดทำสิ่งซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต และเป็นผู้

จำหน่ายสิ่งเหล่านี้เสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสิทธิเป็น
ผู้จัดทำและจำหน่ายปัจจัยเหล่านี้เสียเองหรือเป็นผู้ควบคุมแล้ว
รัฐบาลจะประกันความสุขของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาลจะ
เอาเงินที่ไหนมาจ่ายให้แก่ราษฎร การประกอบเศรษฐกิจ
โต ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับที่ดินและ
ใต้ดิน
๒. แรงงาน
๓. เงินทุน

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ ต่างมีที่ดินและเงินทุนพอเพียง
อยู่หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๕๐% ของราษฎรหาที่ดินและ
เงินทุนเพียงพอที่จะประกอบ การเศรษฐกิจโดยลำพังให้ถูก
ครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของตน แรง
งานนั้นตนจะเอาไปทำอะไร เมื่อตนไม่มีที่ดินและเงินทุน
เพียงพอ

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของ
ราษฎรรวมกันแล้วจะเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีที่ดินถึง ๕

แสนตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ไถ่ไว้ ๓๒๐ ล้านไร่)
บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูกผัก ในไต่กิน
นั้นให้อุดมไปด้วยแร่โลหะ และธาตุทั้งหลายมีพลเมืองถึง
๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทอนนั้นแล้วแม้เราจะยังไม่มีความ
มาย แต่ประเทศไทยไม่ใช่ป่าเถื่อนเลยทีเดียว ทฤษฎีสันและ
ชื่อเสียงของประเทศที่ใ้มีอยู่ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินมาได้
บ้าง โดยนโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่
ราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

หมวด ๓ ข้อ ๓

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การที่จะคิดประกันความสุขสมบูรณ์ดังนั้น ตาม
จริงย่อมเป็นของดีแท้ แต่ตามธรรมชาติของประกันย่อมจะ
ต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งแลกเปลี่ยนเพื่อประกันความสุขสมบูรณ์
ตามแบบนั้นผู้ประกันจะต้องเสียอะไรแลกเปลี่ยนแรงงาน
และการเสียภาษีวันละเล็กละน้อยเท่านั้นหรือที่จะเป็นค่า
แลกเปลี่ยน ข้าพเจ้าอยากจะว่าค่าประกันความสุขสมบูรณ์
อันนี้ก็ต้องสละเสรีภาพเสียละกรรมัง การเป็นไทยจะกลายเป็น
เป็นทาสเสียละกรรมัง เพราะตามที่ปรากฏในประเทศรัสเซีย

ซึ่งก็ใช้วิธีประกันแบบนั้นเหมือนกัน ราษฎรต้องประกันความ
สุขด้วยเสรีภาพของเขาและยอมตนเป็นทาสของรัฐบาล เมื่อ
ได้อ่านวิธีดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจที่เขียนมาทาง
๒ ภาค ซึ่งเป็นวิธีการเหมือนกับที่ใช้อยู่ในรัสเซีย แล้วก็
ไม่มีทางอันใดอื่นที่จะเห็นได้ นอกจากว่าการมันคงต้องเป็น
ไปตามรูปเดียวเสียเป็นแน่ ก็เมื่อการประกันความสุขสมบูรณ์
นี้ อาจต้องแลกด้วยเสรีภาพความเป็นไทยแล้ว ก็จะเป็น
การยากสักหน่อยที่จะเลือกยินดีสละออกประกัน หรือว่าไม่
เห็นยากอะไรที่จะสละเสรีภาพ

ข้อ ๔ ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ

ความชอบอาจเป็นจริงได้ แต่ไม่ใช่จริงอย่างตลอด
เพราะเหตุว่าความหมายของราษฎรให้คำว่า "ข้าราชการ"
นั้นมิได้หมายตรงดังที่ผู้เขียนหมาย "ข้าราชการ" ตาม
ความจริงของราษฎรนั้น คือผู้นั่งชนวนอำนวยการงาน หรือ
ผู้นั่งโต๊ะเป็นเสมียน ก็นหน้าชา และงานเบา ๆ ในประเภท
เช่นนั้น ข้าราชการเช่นนั้นข้าพเจ้ายอมรับว่าราษฎรอยาก
เป็นจริง เพราะสบายดีไม่ต้องเหนื่อยยากอันใด แต่ถึง
กระนั้นเองก็ยังไม่เป็นการจริงทั้งสิ้น เพราะมีราษฎรหลาย
คนที่ไม่พึงประสงค์จะเป็นแม่แต่เสมียน เขาชอบประกอบ
การอาชีพทำการเป็นอิสระ ดังนมจำนวนอยู่ยาก ไม่น้อย

ข้าราชการผู้เขียนหมายถึงนาม ๒ ชั้น คือ ข้าราชการ
 นิ่งโตะ และข้าราชการออกแรงขุดดิน ข้าราชการประเภท
 หลังนั้นเชื่อแน่ว่าไม่มีใครอยากเป็นเลย จะมีอยู่น้อยเต็มที
 ดูตัวอย่างกรรมกรว่างงานที่อยากได้งานทำ กรรมกรพวก
 เหล่านี้มาบอกว่าว่างงานและอยากเข้าทำงานอย่างเอิกเกริก
 และแสดงว่าได้งานประเภทใดก็เอา แต่ครั้นรัฐบาลจัดการ
 หางานขุดดินทำถนนให้ก็ไม่มีใครเอา ทงนชให้เห็นว่า สิ่ง
 ที่เขาประสงค์นั้น คือตำแหน่งข้าราชการนิ่งโตะ หรือที่มี
 หน้าที่ยืนหมนโน่น เบ็ดนี้สำรวย ๆ เท่านั้น พวกที่อยาก
 เป็นข้าราชการนั้นโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาและศรัทธา
 ศักดิ์ของตัวสูงเกินไปที่จะไปทำนา ชอบเป็นแต่ชนเสมียนนั้ง
 ซักหน้าชาและนั่งเถียงการมในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ราษฎร
 ส่วนมากจริง ๆ นั้น เชื่อว่ามีน้อยคนที่อยากเป็น ดูตัวอย่าง
 ทหารที่ถูกเกณฑ์เข้ามารับราชการเหล่านี้ ก็เป็นข้าราชการ
 พร้อมบริบูรณ์ และมีบัจจยทง ๔ ข้อย เป็นเครื่องหล่อเลี้ยง
 ชีวิตอย่างบริบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่าหนีอยู่เนื่อง ๆ
 มิได้ขาด ก็ผู้เขียนจะตั้งสหกรณ์และให้ราษฎรเข้าเป็นข้า-
 ราชการขุดดินออกแรงให้สหกรณ์และบังคับให้อยู่ได้วันนัยของ
 ข้าราชการ ซึ่งถ้าผิดหรือเกียจคร้านก็จะถูกลงโทษได้หลาย
 สถาน เสียงคุกก็ไม่ต่างกับกรมทหารนัก ดั่งนี้แล้ว ผู้เขียน

นึกหรือว่าราษฎรจะพากันมีความปีติยินดีพอใจ และไม่มี
การหลีกเลี่ยงดังเช่นความเป็นไปในกรมทหาร การบังคับ
ให้ราษฎรรับราชการเป็นทหาร ๒ ปีนั้น ไม่สู้กระไร ไม่
ทารุณเกินไป แต่การที่จะให้ราษฎรต้องรับการชุกัดิน และ
อยู่ใต้วินัยคล้ายทหารตลอดชีวิตแล้วออกจะหนักมือไปสัก
หน่อย

ข้อ ๕ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินนั้นเป็นแต่เพียงกะเนน เป็นสิ่งที่กินเข้าไปไม่
ได้ และมีประโยชน์อยู่ก็แต่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนปัจจัยแห่ง
การครองชีวิตเท่านั้น ก็จริงอยู่ แต่เราต้องอย่าลืมว่า ณ
บัดนี้ก็ไม่เห็นมีอะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนดีเท่ากับเงินเพราะ
เงินนั้นคนพอใจที่จะรับไว้ทุกคน ถ้าเลิกเงินก็ต้องกลับไป
ใช้วิธีโบราณ คือแลกเปลี่ยนของกำยของซึ่งคงทำให้เกิดความ
ลำบากแก่มหาชนไม่น้อย กล่าวคือ คนนั้นมีใจไม่เหมือน
กัน มีความอดอยากได้ไม่เหมือนกัน ถ้าเราเอาของที่เรามี
อยู่จะไปแลกกับอาหารหรือสิ่งที่เราประสงค์จากคนอื่น เรา
ก็ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะได้ของนั้นมา เพราะเจ้าของสิ่งนั้น
เขาอาจไม่ต้องการสิ่งที่เราเอาไปแลกก็ได้ การเช่นนี้ย่อม
ทำให้เกิดติดต่อดูระหว่างบุคคลลำบากขึ้นอีกมาก ถ้าเลิกเงิน

ก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลองไปหาสมัยเก่า ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะไม่ชอบมิใช่หรือ คนเรานั้นถึงแม้ผู้เขียนจะนำโครงการเศรษฐกิจออกมาใช้แล้วก็คงดี ก็ยังต้องการติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ถ้าเลิกเงินความลำบากก็จะมีการค้าเงินการตามหนี้จริงๆจริงอยู่ผู้เขียนไม่ได้พูดว่าเลิกเงิน แต่ทางดำเนินนั้นมันเป็นไปในทางที่จะกดราคาให้สูญไปที่ละน้อย กังที่ทำอยู่ในประเทศรัสเซีย มีหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ แต่โดยเร็วโอโรตรอตัน มีข้อความเรื่องการเลิกเงินนี้ว่าประเทศรัสเซียนั้นได้พยายามเลิกเงินมาแล้วโดยวิธีการอย่างเดียวกัน คือจะจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรนั้นนำเงินไปซื้อจากร้านสหกรณ์ ที่เหลือก็จะนำไปเข้าธนาคารชาติที่ดำเนินการกึ่งนั้น รัฐบาลต้องจำหน่ายเงินเพิ่มชนิดอีกเป็นจำนวนมาก การเพิ่มเงินนี้ต้องเพิ่มธนบัตรขึ้น เมื่อเพิ่มธนบัตรมากขึ้นและมีเงินจริงประกันน้อย ราคาก็ตกต่ำ จนในที่สุดต้องเลิกใช้เงิน ราษฎรพากันใช้วิธีโบราณคือแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ผู้ใดไม่มีสิ่งของมีแต่เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายแล้วก็ต้องอดตาย หมู่ชนที่อยู่ในเมืองใหญ่ซึ่งย่อมไม่มีสิ่งของพืชผลอันใด ที่จะแลกเปลี่ยนอาหารได้ เพราะตนเป็นแต่เพียงคนงานได้เงินเดือนเท่านั้น ร้านของสหกรณ์หรือรัฐบาลจัดขึ้นนั้นก็หาอาหารขายให้ราษฎรไม่พอ คนที่อยากกินหรือกินไม่อิ่มก็อยู่ต่อไป

ในเมืองไม่ไหว ต้องทิ้งออกไปอยู่ตามบ้านนอก เพื่อ
ประสงค์ที่จะได้หากินจากพื้นดิน เพื่อที่จะหาของแลกเปลี่ยน
ได้ดีขึ้น พลเมืองในประเทศรัสเซียมีประมาณ ๑๙๐ ล้านคน
แต่ปรากฏว่าเพียงคน ๑๒ ล้านคนเท่านั้นที่ได้รับความดูแล
จากรัฐบาล พวกนั้นอยู่ตามยะถากรรม ถูกขูดรีดโดยภาษีทาง
อ้อมถูกกดขี่ต่าง ๆ ไปบ้าง พวก ๑๒ ล้านคนที่ได้รับเลี้ยง
ก็เต็มทน เพราะเงินไม่มีราคา พลเมืองในกรุงเปโตรกราด
ซึ่งเคยมีอยู่ ๒ ล้าน ๖ แสนคน แต่เมื่อได้เกิดวิธีนี้แล้วมี
คนแค่เพียง ๖ แสนเท่านั้น เพราะอยู่ต่อไปไม่ไหว เพราะ
อยู่ต่อไปก็ไม่มีอะไรจะแลกเปลี่ยนกันดังกล่าวแล้ว คุณตัวอย่าง
ทหารของเราที่ผู้บังคับบัญชาได้พยายามหลายครั้งแล้วที่จะให้
มีการเลี้ยงอาหารเป็นส่วนรวมและแจกจ่ายเบียงเลี้ยง แต่
ทหารไม่พอใจเลย ชอบรับเบียงเลี้ยงไปซื้อกินเองดีกว่า ทั้ง
นี้ยอมเห็นได้ว่าเงินนั้นยังมีความสำคัญเพียงใด เพราะฉะนั้น
ผู้เขียนจะดำเนินการอย่างไรก็ตาม ต้องพยายามอย่าทำลาย
ค่าของเงินให้บั่นปลายไปเสีย และถ้าจะให้ราษฎรเป็นข้าราชการ
ทั้งหมดแล้ว และจะจ่ายเงินเดือนให้ ก็ต้องให้เป็นเงินจริงๆ
ไม่ใช่กระดาษไม่มีค่า หากไม่จะทำให้ราษฎรได้รับความ
ลำบากโดยแท้ อย่าลืมว่าถ้าเงินเสียแล้วจะไม่มีวิธีราคา

สิ่งของอย่างไร จะต้องถอยหลังเข้าคลองไปใช้วิธีแลกเปลี่ยน
อย่างโบราณอีกตั้งนี้หรือคือความจริง

ข้อ ๖ ธนาการแห่งชาติ

การตั้งธนาการแห่งชาตินั้น จะสำเร็จได้ดีหรือไม่
นั้น ย่อมแล้วแต่ราษฎรจะเชื่อธนาการนี้แค่ไหน ถ้ารัฐบาล
ดำเนินการค้าขาดทุน และเอาเงินจากธนาการแห่งชาติไป
ไม่รู้จักจบสิ้นแล้ว ธนาการเห็นจะอ่อนแอเต็มที เพราะ
ฉะฉานการตั้งธนาการแห่งชาติเพื่อกำหนดวิธีตั้งกล่าวแล้ว คือ
จะให้ราษฎรเอาเงินฝาก ถ้าราษฎรไม่เชื่อจะทำอย่างไร
ราษฎรนั้นยังเข้าใจน้อยเต็มที ดูแต่ชาวนาของฝรั่งเศสก็ไม่
ใครเอาเงินฝากในธนาการเสียแล้ว ราษฎรของเราซึ่งก็ยัง
ไม่ฉลาดเฉลียวมากนักจะทำบ้างเห็นจะเชื่อ ได้ยากสักหน่อย
คลังออมสินตั้งมานานแล้ว แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีคนนำเงินไป
ฝากเท่าใด เพราะยังเขียนหนังสือไม่เป็นก็อีกมาก หรือการ
ทำบัญชีอย่างไม่มีเงิน แบบรัสเซียที่ว่าง่ายนักง่ายหนาไม่
ต้องการความรู้อื่นใดนอกจากบวกลบคูณหาร นั้นก็สงสัยว่า
จะทำได้ไม่สู้สะดวกนัก รัสเซียเคยลองทำการตั้งนี้มาแล้ว
เช่นพยายามเก็บเงิน แต่ผลที่สรุปก็ต้องกลับไปใช้เงินอีก และ
ข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนเป็นเงิน แต่เป็นเงินที่ราคาตก

มาก ๆ เท่านั้น ถ้าไทยเราต้องได้รับการเช่นนี้บ้าง เห็นจะ
เต็มทีสักหน่อย

ข้อ ๗ ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ผู้เขียนกล่าวว่าราษฎรของเราเป็นจำนวน ๘๐ %
ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำอะไรได้เอง แต่ข้าพเจ้าได้พบใน
รายการของโปรเฟสเซอร์ชิมเมอร์แมน กล่าวว่าราษฎรที่ไม่
มีที่ดินและทุนที่จะทำการเลี้ยงชีพเอง มีแต่เพียง ๓๖ % เท่า
นั้น ดูใกล้เคียงมากกว่าที่ผู้เขียนกำหนดจริงอยู่ตัวเงินทุนอาจ
ไม่มากนัก แต่ที่กินนั้นเขามีกันแน่ไม่ต้องสงสัยเลย

ข้อ ๘ ที่ดินแรงงาน เงินทุนของประเทศ

ผู้เขียนกล่าวว่าชื่อเสียง ของประเทศไทยนั้นยังดีอยู่
และพื้นดินจำนวนพลเมืองก็มีอยู่มากพอที่จะจัดการตามโครง
การนี้โดยไม่มีใครเดือดร้อน ข้อนี้สมที่น่าสงสัยอยู่ละกระมัง
เพราะประการที่ ๑ เมื่อเราประกาศที่จะดำเนินการตาม
โครงการนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่ออย่างไรว่าประเทศเพื่อนบ้านเขา
จะพากันเห็นด้วยกับวิธีการที่จะทำนี้ จริงอยู่ประเทศคอมมิวนิ
นิสต์แต่ก็เป็นวิธีที่รัสเซียเขาใช้อยู่ และประเทศต่าง ๆ เขา
เห็นวิธีนี้และที่เป็นอันตรายแก่สันติสุขของโลก ถ้าเราใช้บ้าง
เราจะไปหวังอย่างไรได้ว่า ชื่อเสียงของเราจะยังหอมอยู่ดัง

เดือน การที่จะทำดั่งนี้เสียอีกจะทำให้ชื่อเสียงของประเทศ
ที่มีคนนับถืออยู่เสื่อมเสียไป ถ้าเป็นดั่งนั้นแล้วจะหาเงินที่
ไหนมาเป็นทุนโดยมิต้องทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

นายปรีดีเสนอ

หมวด ๔ แรงงานที่สูญหายไปและพวกนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่คิดของเรายังอุดมอยู่แล้ว ยังมี
ได้ใช้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบเศรษฐกิจตาม
ทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดั่งที่เป็นมาแล้ว ทำให้แรงงาน
สูญหายไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง แรงงานโดยใช่เปลืองไป
โดยใช่เหตุบ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้
ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกนักโลกดั่งจะได้พรรณนาต่อไป

บทที่ ๑ แรงงานสูญหายไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่

แรงงานสูญ ๔๐%

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของ
ประเทศไทยทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้ง
ไถ หว่าน เกี่ยว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือน ซึ่ง
ต้องสูญหายไป ถ้าหากว่าเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้ ราษฎร
มีทางที่ใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประกอบเศรษฐกิจได้
แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้า

ยินดีที่จะได้รับคำสั่งจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การ
ที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นั้นให้เป็นประโยชน์
ได้ โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร
ไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ที่แต่ละรัฐบาลที่จะกำหนดวางแผน
เศรษฐกิจแห่งชาติ ให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือน
นั้นเป็นประโยชน์

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑ แรงงานสูญไปและเวทหนักโลก

แรงงานสูญไป ๔๐% จริงอยู่เวลานราษฎรของ
เราทำงาน ๖ เดือน แล้วก็หยุดเสีย ๖ เดือน และถ้าเรา
สามารถจัดการให้ราษฎรมาทำงานเพิ่มอีก ๖ เดือนที่ทิ้งว่าง
อยู่เสียได้นั้นแล้วก็จะบังเกิดประโยชน์เป็นอันมาก ชื่อนี้ไม่มี
ใครเถียง แต่วิธีที่จะทำให้ราษฎรทำงานในเวลาที่เหลืออีก
๖ เดือนนั้น เวลาน้อย่าลืมนะ เรามีได้มีวิธีชักชวนหรือ
สอนให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชักชวนหรือแนะนำแสดง
ตัวอย่างแล้ว บางที่ราษฎรก็คงจะพยายามทำตามเป็นส่วน
มาก คงยังไม่จำเป็นแน่ที่รัฐบาลจะเข้าแย่งราษฎรทำงาน
และเกณฑ์ให้ราษฎรมาเป็นลูกจ้าง เพราะการที่จะจัดให้
ราษฎรมาทำงานให้แก่รัฐบาลดังนี้ได้ โดยรัฐบาลมีอำนาจ

เต็มที่จะส่งอะไรก็ได้ในเวลากำหนดเท่าใดก็ได้ คงแผนนี้
แล้วข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะทำได้ ก็คงต้องดึงใช้การบังคับกัน
อย่างหนัก ถึงกับต้องยิงกัน อย่าลืมนะคนไทยนั้นรักเสรีภาพ
ความเป็นอิสระอยู่ในเลือดแล้ว เขาย่อมสละเสรีภาพมาให้
ง่าย ๆ ไม่ได้แน่ ถ้าจะต้องบังคับอย่างนี้แล้วจะสมควรละ
หรือ เราหวังจะให้ความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎรทั่วไป การ
ต้องบังคับกดขี่ให้เขาทำงานนั้น จะจัดว่าให้ความสุขสมบูรณ์
แก่เขาอย่างไร มันจะกลายเป็นให้ทุกข์สมบูรณ์เสียมากกว่า
พึงนึกว่าการเป็นคนบังคับเขา กับเป็นคนถูกบังคับต่างกัน
ทางความเห็น ทางความคิดของคนทั้งสองประเภทนี้ ต่าง
กันมากทีเดียว ผู้เขียนเป็นทหารถูกบังคับให้อยู่ในทางวินัย
บ้างแล้วหรือยัง การถูกบังคับนั้นไม่ใช่ของสบาย เพราะ
จะเน้นในการนี้ถ้าจะทำได้โดยต้องมีการบังคับแล้วก็คงจะเป็น
การดีแน่ แต่สงสัยว่าจะทำไม่ได้โดยไม่ถูกบังคับ อย่างน้อย
ก็คงจะต้องทำหลัก เช่น “*ใครที่ไม่ทำงานก็ไม่ต้องกิน*”
ขึ้นใช้เป็นแน่ ผู้เขียนอาจจะไม่มีความประสงค์ที่จะบังคับ
ราษฎรทำงาน ดังเช่นในรัสเซีย ผลที่สุดก็คงจะต้องเป็นจำ
ทำ เพราะคงไม่มีทางอื่น

การค้าขายไม่สะดวกนัก เพราะการใช้ใบกู่เงินมา

ข้อดีของนักไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่หอม
ของรัฐบาล ซึ่งให้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจ همینไปได้ ถ้า
รัฐบาลทำการค้าพลาตพลังไป รัฐบาลเอาดอกเบี้ยร้อยละ
๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ ตามที่กล่าวลงท้ายราคาใบกฐันนี้
คงไม่เกินราคากระดาษแผ่นเดียว

นายปรีเสนา

บทที่ ๒ แรงงานเสียไป

เพราะการจลเสรีธุรกิจไม่เหมาะสม

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเสรีธุรกิจในระหว่าง
๖ เดือนก็ แรงงานเหล่านี้ยังเปลืองไปโดยใช่เหตุ เพราะ
เอกชนต่างคนต่างทำนา เช่นชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็น
ราย ๆ ไปดังนี้ แรงงานย่อมเปลืองมากกว่าการรวมกันทำ
ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง หว่าน เกี่ยว
ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขกบางครั้งบางคราว) ต้อง
หาอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนารวมกันทำ ก็อาจประหยัด
แรงงานลงได้ เช่นกระบือตัวหนึ่ง ชาวนาที่แยกกันทำจะ
ต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลาย ๆ ตัวแล้ว กระบือนี้
รวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกันได้เป็นการประหยัด

แรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นการบ้าน เช่นการหา
อาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือนคั้งเช่นสโมสร หรือร้าน
จำหน่ายอาหารที่วันหนึ่ง ๆ มีคนมารับประทานหลายสิบคน
และอาจใช้คนปรุงอาหารเลี้ยงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ คั้งนี้
แรงงานในการทำอาหารการเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น ๆ เมื่อ
ชาวบารวมกันทำแล้วก็จะประหยัดได้อีกมาก และแรงงาน
นี้ยังเหลืออยู่ก็จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบเศรษฐกิจ
กิจที่เรายังขาดอยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่
เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำนั้น การรวมกำลัง
ทำงานนี้ ราษฎรก็รวมกันทำอยู่บ้างแล้ว ถ้ารัฐบาลจะ
ชักชวนต่อไปแล้วก็คงได้ผลดีเป็นแน่ แต่ต้องไม่บังคับ ถ้า
บังคับแล้วจะไม่ได้ผลช่วย ขออย่าลืมนโยบายอินทวิศาล

นายปรีดีเสนา

บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่องจักรกล

แรงงานเสียไปโดยใช้วิธีป่าเถื่อน

เรื่องนี้อย่อมทราบกันดีแล้ว ว่าการทำงานของเร
โดยใช้วิธีไถ หว่าน เกี้ยว ฯลฯ เหล่านี้โดยแรงคน

หรือสัว่พาหนะนี้ ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยป่าเถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมี ได้เกิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าว้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว(ซึ่งสามารถเป็นได้เพราะวิทยาศาสตร์ใด ๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำนั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น) และเป็นธรรมชาติของการเศรษฐกิจเมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมเพิ่ม ได้มากผลของเครื่องจักรกล เช่นการไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลานี้ ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่าเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคน อาจทำการไถได้ในฤดูกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นคนมีร่างกายเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าจีนและฝรั่ง การทำเศรษฐกิจใดถ้าอาศัยกำลังแรงคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล การหาเครื่องจักรกลมาใช้ใน ชานนาทุก ๆ คน สามารถมีเครื่องจักรกลได้ หรือชานนามีทุนน้อยที่จะซื้อ หรือเป็นการจริงที่เอกชนบางคน ย่อมหาได้ เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้พึงระวังว่า เครื่องจักรกลย่อมมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในประเทศมีคน ไม่มีงานทำมากขึ้นทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะเครื่องจักรกลที่มีขึ้นแทนแรงงาน

ของคนหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มีงานทำย่อม
ก็ย่อมมีมากขึ้น ผลรับของเครื่องจักรกล สมมติว่าโรง
ทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำด้วยมือใช้คนงานพันคน เมื่อ
โรงทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคนงาน
เพียงร้อยคนเท่านั้นแล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็จะต้องออกจาก
โรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่ทั้งนี้จะโทษ
เครื่องจักรกลมิได้เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้
ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มีงานทำ เพราะโรงงานได้
เปลี่ยนใช้เครื่องจักรกลนั้น เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่าง
ทำและเป็นธรรมชาติอยู่เอง ซึ่งเมื่อโรงงานต้องการคนงาน
เพียง ๑๐๐ คน คนงานที่เหลืออีก ๙๐๐ คน เจ้าของ
โรงงานมีความจำเป็นอย่างไร ที่จะต้องจ้างเอาไว้ให้เปลือง
เปล่า ๆ และคนอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำ ถ้า
โรงงานต่าง ๆ หรือการกิจกรรมต่าง ๆ ใช้เครื่องจักรกล
ไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้าย
ความหายนะก็จะมาสู่ แต่ถ้ารัฐบาลเป็นผู้ประกอบการ
เศรษฐกิจเสียเองแล้ว ก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่จะได้รับจาก
เครื่องจักรกล สมมติว่าโรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมา
แล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรกล มีคนงานที่ต้องออกจาก

โรงงานนั้น ๕๐๐ คน รัฐบาลอาจรับคนงานเหล่านี้ไปทำ
ในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่

รัฐบาลทำเองจะได้รับแค่ผลดีของเครื่องจักรกล

เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนน
หนทาง โคนสร้างป่า เพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และ
สมมติว่า โรงงานและการประกอบการเศรษฐกิจต่าง ๆ มี
อยู่พร้อมบริบูรณ์เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายต่อไป
อีกแล้ว กาลเวลาทำงานของคนงานลง เช่นเดิมทำวัน
ละ ๘ ชั่วโมงเมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้น คนงานมีมากก็ลด
ลงเช่นวันละ ๗ ๖-๕-๔-๓-๒-๑ ดังนี้ โดยไม่ต้องลดเงิน
เดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้จะได้รับผลดีจากเครื่องจักรกล
คือลดความทรมาณร่างกายของมนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่การ
ที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน อาจลดเวลาทำงานได้ แต่
การลดเวลาทำงานนั้น เอกชนย่อมลดค่าจ้างลงได้ ยิ่งกว่า
นั้นถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำมีมากกว่างานที่จะให้ทำแล้ว ค่า
จ้างย่อมจะลดลงเป็นธรรมดาและเป็นกฎของการเศรษฐกิจ
ผลร้ายจะตกอยู่แก่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นเครื่อง
ประหารประชากรราษฎร เมื่อไม่ต้องการประชากรก็ไม่ต้องใช้
เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกลความล้าหลังก็มีอยู่
ตลอดไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๑ ตามความคิดเห็นของผู้เขียนที่กล่าวว่า ถ้าใช้เครื่องจักรกลทำนาแล้ว จะทำให้เป็นการทุ่นแรงงานเป็นอันมาก และสามารถทำนาได้ผลมากขึ้น ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะไม่สู้เป็นความจริงนัก เพราะในการเก็บเกี่ยวข้าวนั้นตามที่ปรากฏในทางเทคนิคของการทำนา ทราบว่า จะยังกระทำเช่นนั้นไม่ได้ อย่างไรเสียการเกี่ยวข้าวก็คงจะต้องใช้คนงานเก็บเกี่ยวอย่างเดิม นอกจากนั้น ฅ บั๓๓๖ ไม่ปรากฏที่เดียวว่า มีเครื่องจักรกลชนิดใดที่เหมาะสมจะใช้ในการทำนา ซึ่งเจ้าหน้าที่กำลังทดลองหาอยู่ เพราะฉะนั้น ถึงแม้รัฐบาลจะเริ่มทำนาเอง ฅ บั๓๓๖ ก็คงจะเว้นเสียมิได้ที่จะไม่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมากดังเดิม ๖๓๓๖ จะเรียกว่าทุ่นแรงงานที่ตรงไหนความเสียหายเสียอีกอาจเกิดขึ้นได้ในข้อที่จะต้องบังคับคนมาเป็นทาส อันเป็นสิ่งที่พึงรังเกียจอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าจะอนุญาตให้บุคคลทำการอาชีพโดยใช้เครื่องจักรช่วยเหลือแรงงานแล้ว จะทำให้เกิดคนไม่มีงานทำขึ้นนั้น ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยเช่นเดียวกันอีกว่า น่าจะไม่ใช่การจริงสำหรับเมืองไทยเรา เพราะในประเทศไทยเรานั้น เรายังมีที่ดินที่เหลือ ยังมี

ได้เปิดทำการอีกมากมาย การงานอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมาก
ตั้งเห็นได้ว่าทุกวันนี้เรายังต้องการกรรมกรจีนมาช่วยเรา
ทำงานอยู่ ถ้างานเรามีน้อยไม่พอที่จะให้ราษฎรรับทำกัน
ได้ไปแล้ว เราจะต้องการเงินเหล่านี้ทำงานแทนพวกเราทำ
ไป เรื่องการที่จะเกิดคนไม่มีงานทำสำหรับเมืองไทยเรา
นั้น ยังเป็นความฝันมากกว่าความจริง เพราะเรายังมี
งานอีกมากมายที่คนจะไปทำได้ ที่เกิดมีคนเรียกตัวเองว่า
ไม่มีงานทำขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ นั้น ก็ปรากฏว่าไม่มีงานทำ
เพราะหาไม่ได้จริง ๆ ที่หาไม่ได้ก็เพราะเขาหางานที่สบาย ๆ
เช่นการเป็นเสมียนไม่ได้ต่างหาก เพราะฉะนั้น ถึงแม้เรา
จะต้องเกิดคนไม่มีงานทำชนิดที่ต้องการแต่งงานเบา ๆ นั้น
เท่าใดก็ตาม ก็ย่อมยังดีกว่าที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงประเทศ
ไทยให้กลายเป็นโรงทาส บังคับคนให้ทำงานให้รัฐบาลตั้งผู้
เขียนกล่าว

นายปรีดี เสนอ

การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักร

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเอง
โดยจัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหารื่องแรงงาน

แล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาล
อาจวางนโยบายการคลัง เช่น การเก็บภาษีทางอ้อม (Impot
Iudirect) ซึ่งเก็บจากราษฎรวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎร
ไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก
ภาษีทางอ้อม

เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎร
คนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่ง พลเมือง ๑๑ ล้าน
คนก็จะได้ ๕๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่
ที่จะอาศัยชื่อเสียง และทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงิน
อันเป็นประกันกว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่าง
ประเทศ ซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคา
ถูก และผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ทั้งที่บางประเทศเคยทำได้
ผลดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การเก็บภาษีทางอ้อม

อย่าลืมว่าการเก็บภาษีทางอ้อมนี้ เก็บบจะถึงขีด
สุดอยู่แล้ว ถ้าทำต่อไปก็เกิดความเดือดร้อนเท่านั้น เพราะ
ฉะนั้นการที่จะคิดหาเงินทางเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ไม่ควรหวัง
มากนัก หาไม่แผ่นดินจะร้อนทุกเส้นหญ้า

การหาเงินโดยหวังพึ่งชื่อเสียงรัฐบาล

ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้าตจจริง
มีคนเชื่อถือทั่วโลกก็ดี แต่ที่เราแน่ใจหรือว่าเขาจะเชื่อ
การทำการค้าทั้งหลายเหล่านี้ก็ต้องมีทั้งทางได้ทางเสีย ถ้า
เราเสียเข้ามาก ๆ แล้ว ใครเลยเขาจะเชื่อให้เราืมเงิน
คล่อง การที่จะเสียนั้นอาจมีได้เป็นแน่ เพราะทั้งเจ้าหน้าที่
ผู้ใหญ่ที่นับว่าเป็นผู้ชำนาญยังไม่มี ความชำนาญจริงอย่างไร
หรือพวกคนงานก็ยังไม่มีความที่เคยชินอย่างไร อาจพลัง
พลาดได้ง่าย ประเทศรัสเซียนั้นเคยได้มีโรงงานมาก่อนแล้ว
แต่ถึงกระนั้นเมื่อจะขยายใหญ่โตก็ยังเกิดล้มหาย เพราะ
ขาดความชำนาญและฝีมือดังกล่าวแล้ว คนที่ค้าขายชำนาญ
แล้วยังพลังพลาดได้ ทำไมเราซึ่งไม่เคยทำการค้าขาย
มาเลยจะพลาดพลังไม่ได้ นอกจากนั้นเมืองเราเป็นเมือง
เล็ก หนี้เราก็มียู่แล้วมากมาย ถ้าเจ้าหน้าที่มียู่แล้วเดี๋ยวนี้
เขาไม่เชื่อถือในวิธีการทำการของเราว่าจะเป็นผลสำเร็จ นึก
หรือว่า เขาจะลอยหน้าให้เราเฉย ๆ โดยไม่ขอยึดทรัพย์
เราไว้เป็นประกัน นอกจากนั้นเราก็มปรากฏอยู่แล้วว่า พวก
เจ้าหน้าที่ของเราเขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังนี้อยู่แล้ว เมื่อเรา
ทำจนเขาก็กองมาทวงหนี้ทันที หรือไม่ทวงคืนเขาก็จะยึดสิ่ง

ของเป็นประกัน ถึงแม้ตัวอย่างมาแล้ว สำหรับเรานั้นเขา
อาจเข้ายึดรถไฟขายใช้หรืออะไรเสียเมื่อใดก็ได้ สันนิบาต
ชาติจะมาทำอะไรให้เราได้ เราจะเอาตัวไปเปรียบกับ
ประเทศรัสเซียนั้นไม่ได้ เขามีคน ๑๕๐ ล้านคน และที่
ดินก็ใหญ่โตกว่าเราหลายสิบเท่า ใครจะทำอะไรเขาก็ลำบาก
กว่าที่จะทำอะไรกับเราเป็นอันมาก เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดีเสนา

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

พวกหนักโลกทำให้ดวงความเจริญ

ในประเทศไทยนี้ มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลกอาศัย
บุคคลอื่นกินมีจำนวนไม่น้อยกล่าวคือ ตนไม่เป็นผู้ประกอบ
การเศรษฐกิจ หรือการใด ให้เหมาะสมแก่แรงงาน
ของตน อาศัยเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ของผู้อื่น หรือ
บางทีก็ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นในกรุงเทพฯ หรือใน
หัวเมือง เมื่อสังเกตดูตามบ้านของคนชั้นกลางหรือของผู้
มั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่า ผู้ที่อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก
บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้วยังเป็นเหตุที่ทำ

ให้ราคาส่งของเพิ่มขึ้น เช่น ในประเทศหนึ่งมีคนทำงานร้อยละ
คนทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน แต่มีคน
ที่อาศัยกินอยู่เปล่า ๕๐ คนดังนี้ ถ้าพวกนักโลกนี้ทำงาน
รวมกันอีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน
ราคาก๋วยเตี๋ยวจะเพิ่มขึ้นได้ เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคล
จำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตามปัจจุบันนี้ ก็คงจะกลายเป็น
คนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำและปล่อยให้
ให้มีคนเกียจคร้าน คนอาศัยกินเช่นนี้ ผลเศรษฐกิจของประเทศ
ก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดดีกว่าที่รัฐบาลจะจัด
ประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎร
ประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้แรงงานของผู้หนักโลกนี้เป็น
ประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

พระบรมราชวินิจฉัย

พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

คนหนักโลกดังผู้เขียนกล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะ
หมดไปได้ นอกจากนั้นใครจะยอมว่าใครหนักโลกตัว
ก็พูดว่าคนอื่นหนักโลก เรามักเห็นตัวเราไม่ถนัดเขาหนัก
เสมอ ต่างคนต่างก็หนักเช่นนั้นเสมอเป็นธรรมดา เราเห็น

ว่าเราทำความดีให้ชาติคนอื่นเขาก็คงมีเหตุผล อย่างเดียวกันที่จะนึกถึงนั้น คนเราย่อมมีใจคิดด้วยกัน ใครจะมาเป็นผู้เป็นศัตรูกับใครคิดใคร่โดยไม่มีข้อพิสูจน์อย่างใดขัดแย้งไม่ได้ เช่นพวกบริษัทของรัฐบาลบางจำพวกที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเขาอาจเห็นตัวเขาไม่หนักโลก แต่เห็นคนอื่นหนักก็ได้

นายปรีดี เสนอ

วิธชงรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลต้องดำเนินการวิธโดยละม่อม คือต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคนมีกับคนจน รัฐบาลต้องไม่ประหัตประหารคนมี

พระบรมราชวินิจฉัย

วิธชงรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวว่า จะดำเนินการโดยละม่อมไม่ประหัตประหารคนมั่งมีนั้น ข้าพเจ้าขอให้เป็นดังนั้นจริง ๆ เกิด ลงท้ายเขาเกรงจะหันเข้าหาวิธีรัสเซียใช้ คือเก็บภาษีสูบเลือดไปที่ละเล็กทีละน้อยให้ไบบอนด์

ซึ่งไม่มีราคาเกินราคากระดาษจัดการเข้าประหารคนมั่งมี ทา
ว่าคนมั่งมีหนักโลกเสียละกรรมัง

นายปรีดี เสนอ

การจัดหาที่ดิน

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอเวลา
ที่ดินทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชนนอกนั้นเป็น
ที่ป่าที่จะต้องก่อสร้าง ที่ดินที่ตกอยู่ในมือเอกชนในเวลา
ผลจากที่ดินนั้น ย่อมได้แทบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและค่าอากร
หรือคอกเบี้ย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้ว่า ๕๐%
เป็นลูกหนี้ เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกันต่อเจ้าหนี้
ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บคอกเบี้ยเป็นต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ทมิ
นาให้เช่าในทุ่งรังสิตเป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่า
ได้ กลับจำต้องออกเงินเสียค่าเช่าเป็นการขาดทุนย่อยยับกัน
ไป ไม่ว่าจะคนมั่งมีหรือคนจน เจ้าของนาเป็นส่วนมาก
ประสงค์ขายนาแม้จะต้องขาดทุนบ้างหรือฝ่ายเจ้าหนี้ที่ให้ ชาว
นายมีเงินก็อยากได้เงินของตนคืน การบังคับจำนองหรือ
นำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ราคาที่ดินก็ตกต่ำ
ทั้งนี้เป็นผลที่การประกอบเศรษฐกิจ

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๔ เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผล
จากที่ดินเพียงพอ

ความเป็นไปดังผู้เขียนกล่าวอาจเป็นจริงได้ และ
วิธีการที่จะคิดซื้อที่ดินกลับคืนโดยไม่ใช้การริบนั้น ก็จะเป็น
การที่ ถ้าการซื้อคืนนั้น ซื้อโดยผู้ขายเต็มใจ ขายให้
ราคาซื้อพอสมควรและซื้อด้วยเงินตรา แต่ถ้าหากซื้อที่จะ
ซื้อโดยให้กระดาษแผ่นหนึ่งโดยใบบอนด์ซึ่งอาจมีผู้เชื่อว่า ไม่
มีราคาอะไรนอกจากกระดาษแผ่นหนึ่งแล้วเห็นจะทำการ ซื้อ
ตามใจผู้สมัครขายไม่สะดวกนัก เพราะการเอาใบกู้เงินมา
ซื้อนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่หอมของ
รัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจ همینไปได้ ถ้า
รัฐบาลทำการค้าพลาดพลั้งไป รัฐบาลจะเอาดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ร้อย ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลงท้ายราคาใบกู้นั้นก็
ก็คงไม่มีเกินราคาสำหรับกระดาษแผ่นนั้นแผ่นเดียว

นายปรีดี เสนอ

ข้อ ๑๑ ข
ขอที่ดินคน

รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เมื่อการ

เป็นเช่นนี้แล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านักปล้นคนมา
ก็เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดิน ผู้รับจ้างนอင့်ทั้งหลายคงจะ
ยินดีมิใช่น้อย เพราะการที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน
หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกัน มีแต่จะขาดทุนอย่างเดียว
การซื้อที่ดินกลับคนมานั้น เป็นวิธีทางกบวิธบรรพทพของ
คอมมิวนิสต์

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๕ การซื้อที่ดิน

การซื้อที่ดินนาและสวนทั้งหมดนั้น ย่อมทำให้เกิด
ความลำบากแก่ราษฎรได้ เพราะชาวนาที่มีนาเป็นของตัวเอง
เองก็พอทำเนา เพราะกยัตติธรรมอยู่ที่จะทำดินนั้น เมื่อ
เจ้าของไม่ได้ทำอะไรที่กินนั้น จะเก็บเอาไว้ทำไม เพราะ
จะนั้นไม่ชดของในชอน แต่จะบังคับซื้อที่ทวไปนั้นจะกระไร
อยู่ เพราะบังคับปรากฏอยู่เนื่อง ๆ ราษฎรที่ชอบถางป่า
ทำอะไรตามความอิสระก็ยังมีอีกมาก เมื่อเขาถางแรง เขา
ถางอย่างนั้นก็โดยประสงค์จะปลูกพืชผล กลับไปบังคับ
ซื้อของเขาเสีย ดั่งนี้เกรงจะทำให้เกิดความไม่พอใจ ใน

ที่สุดก็จะต้องบังคับหรือริบเอาเท่านั้นเอง

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนดมาชอกที่ดินกัน

จ่ายราคาโดยใบกู้ ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะชอกที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกุนั้นรัฐบาลจะได้นำหนกให้ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ชอก ซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมาย เช่นที่ดินราคาพันบาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู้เป็นราคาพันบาท และสมมุติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็จะได้ออกเบี้ยปีละ ๗๐ บาท เป็นต้น ดังนั้น การไต่ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือการทำเอง ทั้งนี้เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับบอกจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบกู้ของรัฐบาล บอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องชอกกลับกัน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องชอกกลับกัน ก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจเช่นที่นาหรือไร่ เป็นต้น ส่วนที่

บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่
เจ้าของประสงค์ขายแลกกับใบกู้ การจัดให้มีบ้านสำหรับ
ครอบครัว (Homestead) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมด
ในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวาง
ต่อการดำเนินเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะยังคงให้มีอยู่ได้ ก็
ไม่เป็นการแปลกปลาคนใด

เมื่อที่ดินได้กลับมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้วรัฐบาล
จะได้กำหนดลงไปได้ทันทีว่า การประกอบการเศรษฐกิจ
ในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร และจะใช้เครื่อง
จักรชนิดใดเป็นจำนวนเท่าใด การท่อน้ำจะต้องขุดหรือ
ทำคันนาอย่างไร ในเวลาที่ดินที่แยกย้ายอยู่ในระหว่าง
เจ้าของต่าง ๆ นั้นต่างเจ้าของก็ทำคูนาคันนาของตน แต่
เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลดังนี้แล้ว ถ้าที่ ๆ มีระดับเดียว
กัน ก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก เช่น การทำคูนาคันนา
อาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่อง
จักรกลไกเช่นการไถ ก็จะได้ดำเนินติดต่อกัน มิฉะนั้นจะ
ต้องไถทีนี้แห่งหนึ่ง ที่โน่นแห่งหนึ่งเป็นการชักช้าเสียเวลา
และการบำรุงที่ดิน โดยวิชาเทคนิคย่อมจะทำให้สะดวก เรา
จะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้

ชำนาญการกรศึกษาจะพร่ำสอน ก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อ
รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนด
กฎเกณฑ์ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็ต้องประพฤติ
ตามความรักในที่ดิน ในตำราเศรษฐกิจวิทยาซึ่งผู้แต่งนิยม
ในลัทธิ ที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาล
ที่กลัวว่ารัฐบาลจะถูกโกง โดยการที่ราษฎรรวมกันมาก ๆ
แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาลนั้นมักจะเสียมสอนว่า การที่
รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรรู้สึกรัก ในที่ดิน
เหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั่นเอง การบำรุงจะ
ไม่เกิดผลถ้ากล่าวเช่นนั้นเปรียบเหมือนผู้หลับตาพูด การที่เพราะ
ราษฎรให้รักที่ดินอันเป็นส่วนตัวนั้น พุ่ตามหลักนักปรัชญา
แล้วก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว กล่าวคือความรักตัวหรือ
รักชาติ ให้รักตนเองตน ให้รักทรัพย์สินของตน ดังนิยม
เป็นการตรงข้ามกับการเพาะให้รักชาติ รักผู้อื่นเป็นมนุษย์
ร่วมชาติ มีผู้พูดถึงการรักชาติ เสมอการที่เพาะให้รักตัว
ให้รักทรัพย์สินของตน มิเป็นการตรงข้ามกับการที่รักชาติ
หรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักกว่าผู้ที่อ้างว่ารักชาติแต่เพียงสั่งสอนให้
รักตัวเองด้วยเช่นนี้จะรักชาติเพียงแต่ ปากและน้ำใจจะรัก
ชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เพื่อที่

จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้
เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่ได้อยู่แล้ว เวลานี้ขอให้
สังเกตเช่นในกรุงเทพฯ พระมหานคร มีผู้ที่เช่าที่ดินหรือ
เช่าบ้านเขาอยู่เป็นจำนวนมากมายก่ายกอง พวกนั้นมัตดิน
ที่ไหนที่เขาจะรัก และถือหลักว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรัก
ชาติแล้วอยู่นั้น ก็คนที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นมิเป็นผู้ที่ไม่รัก
ชาติหรือ ข้าพเจ้ามิเชื่อเลยว่า ผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้น จะ
เป็นผู้ที่ไม่รักชาติไปทั้งหมด ความจริงผู้ที่มัตดินอยู่มากนั้น
แหละ บางคนที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจใดก็นึกพะวงแต่ที่
ดินของตน ขอให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ถี่ และ
มองตรอบ ๆ ข้าพเจ้าของท่าน และสังเกตบุคคลเหล่านั้นว่า
คนที่มัตดินรักชาติกว่าคนที่ไม่มีที่ดินหรือ อย่างดีที่สุดข้าพ-
เจ้าก็จะตัดสินให้ว่า มีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้นการ
ที่มัตดินและไม่มัตดิน ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดความรักชาติ
ยิ่งหย่อนอย่างทีคิดเลย

ส่วนข้อที่ว่า ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจ
บำรุงที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาล
กลับขอเอามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับราษฎรทั้งหมด
เป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นมาก ๆ และ
เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมีบำรุงที่ดินของเขา

คอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่บริษัท
มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนมีที่ดินเสียอีก
เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรมเป็นข้าราชการคอยดูแลเนะ
นำ ในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็นของรัฐบาล เรา
ก็ยังมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญในการกสิกรรม ที่จะตรวจ
ตราบำรุงที่ดินด้วยอาศัยวิชาความรู้ความชำนาญ ความ
สามารถเหมือนดังที่ข้าราชการในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าว
ว่าที่ดินจะไม่ได้รับการบำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็น
การพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยกั
บังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ ๆ ดินจะได้รับการ
บำรุงดียิ่งขึ้น เช่นในการทคหน้า ในการปรับปรุงที่ดิน
และในการเพาะปลูกที่จะใช้ เมล็ดพันธุ์ หรือปุ๋ยเหล่านี้ผู้
ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ ความสามารถของ
เขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญจะพรวน
สอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อเพราะนิยมอยู่แต่ใน
แบบโบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดิน ในการทำกสิกรรมก็ยัง
คงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม

หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอ ก็สมัครทำงานอื่นได้ คง
มีอาหารการกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ไม่เดือดร้อน
อันไถยไปกว่าที่ประกอบการกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความ
สุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจ
เสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็นส่วน
มากกว่าตระกูลของพวกคนเดิม ๆ ที่เดียว ก็ทำการกสิกรรมเป็น
ส่วนใหญ่ และผู้นั้นต้องละที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการ
ในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองเช่นนี้ ข้าราชการผู้นั้นทำ
ไม่จึงละที่ดินเช่นนี้ และข้าราชการเหล่านี้จะมีรักชาติ
น้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือ ถ้าหากเป็นเช่นนี้ก็ไม่ควร
ละที่นาของเขา มา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ตามคำกล่าว
หานี้ไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๖ รักชาติหรือรักตัว

การที่มนุษย์รักตัวนั้นไม่ต้องมีใครสอน เกิดมาก็มี
อยู่ประจำเป็นของธรรมชาติให้มาแล้ว คนเรานั้นจะทำดี
หรือจะทำอะไรก็เพราะหวังแก่ตัวและลูกหลาน ถ้าผู้ใดรัก

ตัวเองไม่เป็นแล้ว ก็คงจะรักอะไรอื่นอีกไม่ได้เลยเป็น
อันตราย การที่จะรักอะไรได้จริง ๆ จัง ๆ ย่อมจะเกิดความรัก
ตัวก่อนทั้งสิน ^{๕๕} ชาติที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะความรักตัวอยาก
จะถนอมตัวให้พ้นภัย จึงเข้ารวมกันเป็นหมู่ที่ ^{๕๖} มีความรู้สึกร่วม
กัน และช่วยกันรักษาตัว เพราะการที่จะรักษาตัวไปคนเดียว
สู้ภัยอันตรายลำบาก ถ้ารวมกำลังป้องกันรักษาก็สะดวกเข้าดัง ^{๕๗}
จึงเกิดการรวมกันขึ้นเป็นหมู่ เพื่อช่วยกันและกันรักษาผล
ประโยชน์ส่วนรวมของหมู่ด้วย หมู่ ๆ เดียวกันรักษาตัวยาก
อีก หมู่ต่าง ๆ จึงรวมกันขึ้น เป็นพวกเป็นชาติ ^{๕๘} ทั้งนี้ก็
เพื่อจะได้ร่วมมือกันรักษาสิทธิ์ผลประโยชน์ ส่วนของตนใน
ชาติและประโยชน์ส่วนรวมของชาติที่ทำให้ชาติตั้งอยู่ได้ การ
รักษาชาติจึงเกิดขึ้น และแลเห็นได้ชัดว่าการรักษาชาตินั้น
ย่อมเกิดเพราะการรักษาก่อนเป็นที่ ^{๕๙} ไม่สักแต่คนหน้า
ตาผิวพรรณอย่างเดียวกันที่ไม่มีความรักชาติเลย จะรักพวก
พ้องผิวพรรณอันนั้นเท่านั้นชาตินั้นก็ไม่ได้ แปลว่าที่ดิน
เป็นชาติแล้ว ที่ดินในเกาะร้างจะเรียกชาติอะไรเล่า เพราะ
ฉะนั้นการที่จะพูดว่า คนที่เช่าที่เขาอยู่หรือคนที่มีที่ดิน
ของตัวเองว่าใครจะรักชาติมากกว่าใครนั้นเฉย ๆ ไม่ได้เรา
จะรู้ว่า จะรักมากกว่าใคร กลับจะต้องไปพิสูจน์เสียอีกว่า

ถ้าชาติพังทลายเสียแล้ว ผู้ใดจะเสียประโยชน์มากกว่ากัน
เป็นคะแนนวัดความรักชาติเสียอีก เพราะคนย่อมนรั ของ ๆ
ตัวและประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่จึงจะมีความรัก โกร่ ส่วน
รวม คือ ชาติ ที่คอยช่วยกันป้องกันผลประโยชน์อีกนั้น
ผู้เช่าห้องแถวเขาอยู่ อาจรักชาติมากกว่าคนที่สีที่กินก็ใช่
แต่ต้องอย่าลืมว่า คนพวกนั้นนี่ถึงแม้ชาติจะเสียไป ตน
ก็ไม่ได้เสียอะไรสำคัญส่วนตัว นอกจากความพุ่มใจในการ
เป็นอิสระ ส่วนการเช่าก็เช่าเขาอยู่ตามเคย ส่วนที่สีที่กิน
นั้น ตรงกันข้าม ถ้าเสียชาติแล้วอาจเสียของ ๆ ตัวไปด้วย
ก็ไป และเสียความภูมิใจในความเป็นไทยในคนที่ ๒ ด้วย
ซึ่งต่างกันอยู่ เราต้องเข้าใจให้ดีเสียก่อนว่า ชาติคืออะไร
หาไม่จะรักไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เราอาจบอกว่ารักชาติ
มากกว่าตัว แต่ถ้าการกระทำที่ดำเนินอยู่นั้น แสดงว่ามี
ได้หวนเกรงอันตรายที่จะพึงมีมายังชาติของตัว คิดแต่จะ
หาชื่อเสียงเข้าตัว ในการที่จะได้ชื่อว่าได้ช่วยชาติ รักชาติ
นั้นอาจเป็นการตรงกันข้ามว่าไม่รักชาติ พยายามจะขาย
ชาติทำลายชาติ เพื่อความเฟื่องฟูในเกียรติยศของตัวก็ได้
ที่ดินกลายเป็นของกลางนั้น จริงอยู่อาจมีคน
รักษา แต่คนที่รักษาทุกคนก็คนไม่ตั้งใจรักษาเท่าที่ ๆ เป็น

ของตนจริง ๆ ^{๕๗} ข้อนี้เป็นความจริงของมนุษย์ชาติหาไม่ที่
สาธารณสถานในประเทศ เราคงไม่สกปรกตั้งเป็นอยู่เดียว
นเลย สวนหลวงที่งามได้ต้องการเงินและคนเข้าไปรักษา
มาก ผิดกับบ้านที่ไม่เสียเงินค่ารักษ เท่าใดก็เห็นได้ชัด ๆ
เพราะการรักษาที่ของกลางนั้น ตนไม่ได้อะไรด้วย เงิน
เดือนนั้นถึงจะตีพิเศษหรือตีพอปานกลาง ไม่ให้ถูกตำหนิได้
ก็ได้จำนวนเท่ากัน นอกจากนั้นเมื่อมีหลาย ๆ มือ การ
เกี่ยวกับรักษาก็คงจะมีได้ขาดการพูดตั้ง ผู้เขียนอาจพูดได้ว่า
เป็นการดูหมิ่น ข้าราชการผู้ชำนาญก็ได้ แต่ก็พูดได้เช่น
เดียวกันว่า พวกผู้ชำนาญที่เทียวสอนราษฎร และว่า
ราษฎร และว่าราษฎรไม่เปิดหูเปิดตานั้นก็ออกจะเป็นการ
ดูหมิ่นราษฎรได้เท่า ๆ กัน ราษฎรเวลานี้ต้องการดูตัวอย่าง
ราษฎรไทยชอบที่จะใช้ของใหม่อยู่เสมอ ดูแต่การเปลี่ยนแปลง
เครื่องนุ่งห่ม หรือทางจรรยาอันใดที่หนึ่งฉายาได้
ราษฎรที่เห็นพากันชอบทำเสมอ ในการเศรษฐกิจก็เหมือน
กัน ปรากฏว่าราษฎรอยากรู้ อยากเห็นวิธีการใหม่ ๆ หมดไป
ข้อที่ชัดของอยู่ ณ บัดนี้ เป็นเพราะพวกผู้ชำนาญที่ออกไป
ไปทำการสั่งสอนนั้น ยังไม่ได้ทำให้ราษฎรเลื่อมใสเพียงพอ
จึงไม่เชื่อเพราะมิได้ทดลองวิชาที่นำไปสอนให้เห็นประจักษ์

ตาเสียก่อนพวกที่ไปสอนก็สอนตำรา (เทียวรี) เท่านั้น
ความบกพร่องของเรานั้นอยู่ที่มี (เทียวรี) มากไปและขาด
(แปล็กทีส) เท่านั้น เพราะฉะนั้นจะว่าราษฎรไม่ยอมเรียน
ของใหม่นั้นไม่ถูก การที่ไม่ได้ผลดังนั้นก็เพราะการสอน
การวางตัวอย่างไม่ก็ห่างหาก เพราะฉะนั้นไม่ควรดูหมิ่น
ราษฎรเลยถ้าใครดูหมิ่นราษฎรได้ผู้ นั้นก็ควรดูหมิ่นตัวเอง
ได้เท่า ๆ กัน

การที่ว่าราษฎรจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อ
ให้รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจตามโครงการที่เขียนมานั้น ก็
เป็นแต่ทางคาดผลสำเร็จในทางตำรา (เทียวรี) ว่าจะเป็นอย่าง
นั้น ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ในประเทศที่ใช้วิธีการอย่าง
เดียวกัน ผลกับตรงกันข้ามเช่นในประเทศรัสเซียปรากฏว่า
ราษฎรได้รับความลำบากจนกว่าเก่าในเรื่องปีจจัยทั้ง ๔ ที่
จะใช้เลี้ยงชีวิตเป็นอย่างมากถึงกับอดตายกันมากมาย จะ
ให้ราษฎรได้รับความเจริญอย่างชนิดน่ารังเกียจดังอย่างนั้น
หรือ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการในปัจจุบันนั้นส่วนมาก
เป็นตระกูลที่เคยทำนา และต้องละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการ
นั้น ไม่ใช่จะหมายความว่าพวกข้าราชการที่ท่งนาเข้ามาดังนั้นก็

ชาติน้อยกว่าชาวนามิได้ ข้อนั้นพูดตามจริงก็ดูไม่มีใครมีใคร
เขาถือว่าม เกนั๊ก นอกจากข้าราชการชนชั้นนั้นจะกินปูน
ร้อนท้องไปเอง การรักชาตินั้นก็ไต่กล่าวแล้วว่าใครรัก
มากรักน้อยพิสูจน์ได้ยาก สำหรับข้าราชการที่ละทิ้งนาเข้ามา
นั้น ก็ไม่ใช่รักชาติน้อย แต่การละทิ้งที่นาเข้ามารับราช
การนั้น ก็ทำใช่เพราะมีจุดหมายในการรักชาติเป็นที่ตั้งอัน
เดียวไม่ การที่ละที่นาเข้ามานั้น ถ้าจะให้เหตุผลแล้ว ก็
ต้องว่าเพราะรักตัวเองมากกว่าอื่นหมด น้ำใจที่จะคิดทบทวน
พิเคราะห์ซึ่งเป็นของบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ทวด เพราะ
ความกลัวเหนียว อยากหาความสุขสบายให้ไ้งานเบาๆและ
เงินมาก ๆ ถ้าเราจะว่าคนที่ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการที่คำดัง
นี้เพราะความรักชาติแล้ว ข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจน

นายปรีดีเสนอ

ระวิงคำหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวกที่
ต้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนั้นเนื่อง
มาจากผู้ที่ถือสิทธิจะให้เอกชนต่างคนต่างทำ และเสก
สร้างเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สินเป็นการ

ให้สินบลโดยทางอ้อม ๆ และพวกรัฐบาลที่ขั้วหนึ่ตีฝ่อใน การที่ราษฎรจะละที่นามาสมัครทำงานในการอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งราษฎรต้องรวมอยู่กันเป็นส่วนนมาก ๆ ไม่สามารถที่จะ ปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ ในทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นกรหน่วง ความเจริญโดยแท้ และพวกนี้เที่ยวเบ้าร้องให้คนนิยมใน เหตุผลของตน ซึ่งคนที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่าย ๆ และเบ้าร้องกันต่อ ๆ ไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๗ ระวังคำล่อลวง

ผู้เขียนกล่าวว่ามิพวกบุคคลที่นิยมลัทธิให้เอกชนต่าง คนต่างทำนั้นพยายามล่อลวงให้ราษฎรให้หลงเชื่อในความคิด ความประเสริฐในทางนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ต้องล่อลวงก็ เห็นจะได้ผลอยู่แต่เดิมแล้ว ลัทธิอันนั้นไม่มีผู้ใดประกาศ สอนหรือท้งไปปลิว ลัทธิอันนั้นก็เกิดอยู่เป็นธรรมดามนุษย์ แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่ถ้าบัดนี้มีพวกนี้เที่ยวล่อลวง ต่าง ๆ อีกอย่างจริงจังตั้งผู้เขียนกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าอยาก จะขอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า พวกที่จะคิดล่อลวงไปในทางอื่นก็มี

มากเหมือนกัน เช่นพวกที่ล่อให้คนนิยมนับถือไปในทาง
ศาสนาพระศรีอารีย์คอยเก็บตักนั้ลทุกซ์ก็มี ล่อลวงให้อยาก
ได้ในสิ่งที่ไม่เห็น ที่ยังทำไม่ได้จนในที่สุดแทนที่จะได้ไป
สวรรค์ของพระศรีอารีย์ มันจะเลยกลายตกสู่เวจีของพระ
ศรีอารีย์เสียก็เป็นได้ เพราะพวกที่ล่อลวงนี้เที่ยวพุกกล่อม
เกลยงอธิบายให้เห็นแต่ทางที่จะได้ ส่วนผลร้ายนั้นไม่นึก
ถึง ล่อเอาด้วยความโลภความโมหะที่เข้าบ่ตบงันั้นตาผู้ไว้
ปัญญาไม่เห็นทางอื่น ให้ครอบงำอยู่ในความมมงายซึ่ง
เป็นอากาศธาตุของ (เทียวี) เท่านั้นพวกเหล่านี้ ย่อม
เป็นพวกที่เป็นอันตรายต่อสันติสุขของประเทศชาติอยู่มิใช่น้อย
ราษฎรก็จำเป็นต้องระวังเหมือนกัน ที่เมืองรัสเซียนั้น
ราษฎรต้องหนีร้อนไปพึ่งเย็นก็มีเป็นอันมาก แต่ที่ออกไป
นอกประเทศไม่ได้มากก็เพราะ รัฐบาลทำกำแพงกันด้วยวิธี
ตรวจใบอนุญาตเดินทาง และการหาเรื่องลงโทษผู้ที่พยายาม
หลบหนี นอกนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีกบฏที่รัสเซีย และถ้า
ถามว่าถ้าพวกราษฎรรัสเซียไม่พอใจในวิธีการเช่นนี้แล้ว ทำ
ไมเขาไม่ไหวตให้รัฐบาลออก และเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ใหม่ ข้อนั้นขอตอบได้ว่า การที่รัสเซียสามารถเก็บคนไว้
เป็นสัคว์หรือทาสได้นั้นก็โดยคนทั้งเมืองเป็นสพายซึ่งกันและ

กันให้บังเกิดความไม่เชื่อถือไปหมด กล่าวคือเพราะนิสัย
อันเลวให้คนต่างคนต่างหมดความเชื่อถือจนหมด สบายใน
รัสเซีย^{๕๕๕} ๗๐% ของพลเมือง สบายเหล่านี้เกิดขึ้นโดย
วิธีหักหลัง (แบล็คเมลล์) บ้าง ล่อลวงบ้าง จนในที่สุดไม่มี
ใครจะเชื่อกันได้ เมื่อความเป็นไปในรัสเซียเป็นดังนี้ก็ไม่มี
ใครที่จะกล้าคิดอะไร เพราะไม่รู้ว่าใครจะเชื่อใครได้ ใน
การโหวตเลือกผู้แทนราษฎรก็ไม่ยอมให้ออกเสียงจริง ๆ ใคร
มีเสียงแหลมมากในที่ประชุมว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลจัดมาให้
เป็นผู้แทนตำบลนั้น ผู้^{๕๕๖}นั้นก็ถูกรังแกต่าง ๆ จนในที่สุดไม่
มีใครกล้าทำอะไร นี่เราจัดการให้คนของเรากลายเป็นคน
อย่าง^{๕๕๗}บางอย่างนั้นหรือ การที่จะดำเนินโครงการเศรษฐกิจ
แบบ^{๕๕๘}ผู้เขียนกล่าวว่า จะทำให้เป็นการตัดการรบกวนระหว่าง
คนต่างชน^{๕๕๙}นั้นยอมไม่จริง กลับจะทำให้เกลียดกันยิ่งขึ้นและ
ไม่ไว้กันยิ่งขึ้น ส่วนชน^{๕๕๙}นั้นก็คงไม่หมดไป คงกลายเป็น
ผู้^{๕๖๐}ชำนาญที่คอยนั่งชนกับข้าราชการ ที่ต้องทำงานกรรมกร
หรือผู้เขียนจะนึกว่าตนและพวกพ้องที่เป็นผู้ชำนาญการรักชาติ
พอที่จะสละกำลังร่างกายของตนเองลงไปเป็นกรรมกรเหมือน
กับคนอื่นทั่วไป และพยายามผลักดันให้ชาวนาได้^{๕๖๑}ขึ้นมาเป็นคน^{๕๖๒}
นัวบ้างเล่า ขอเตือนอีกทีว่าการที่จะไปเป็นคนบังคับใครให้

ทำงานอย่างเป็นทาสนั้น ผู้ที่จะบังคับควรจะต้องเคยเป็นทาส ถูกบังคับมาเสียก่อนนั้นแหละบางทีจะเห็นใจได้บ้าง ถึงแม้ว่า ราษฎรไม่สมัครยอมเป็นข้าราชการชั้นกรรมกร โทษน้ำใสใจจริงแล้วจะเห็นได้ว่า ผลดีและความสุขสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้น กังสัญญาไว้นั้น ก็จะมีได้เฉพาะท่านพวกผู้ชำนาญ หรือ คอยนั่งชนวนบัญชาการเท่านั้น ส่วนผลที่ราษฎรจะได้รับนั้น แทนที่จะเป็นสุข จะกลายเป็นฐานะที่ท้อถอยให้ร้องไห้น้ำตาท่วมหัวเข้า

นายปรีดีเสนอ

บทที่ ๓ การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจ นั้นมีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกลและ วัสดุที่รัฐบาลยังทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน

ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภทที่ ๒ นี้ เป็นเงินที่หมุนเวียนและ หักกลบลดหนี้กันได้ เช่นราษฎรที่รับเงินเดือนหรืออาหาร

เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอดี ก็เป็นการหักกลบลบหนี้กันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลจำต้องหาทุนสำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าถ้ารัฐบาลจัดให้มีธนาคารชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝากยังธนาคารเท่ากับข้าราชการ เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลตามจำนวนที่ฝากไว้ ไม่จำเป็นต้องธนบัตรไว้กับตน ซึ่งอาจเป็นอันตรายเสียหายได้

ทุนทั้งสองประเภทนี้ รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านว่าต้องวิบัติภัยของเอกชน การวิบัติภัยนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑๓ ข้อ ๒๒ การหมุนเวียนแห่งเงิน

ในข้อนี้ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีการหาทุน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

ประเภทที่ ๑ นั้น เก็บไว้สำหรับซื้อของจากต่างประเทศ ซึ่งจะจัดให้เป็นเงินตราที่มีราคาเปลี่ยนได้จริง ๆ ส่วน

ประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเงินที่รัฐบาลจะใช้สำหรับ
แจกเงินเดือนข้าราชการ

จำนวนเงินประเภทที่ ๑ นั้นไม่มีปัญหา แต่ประ-
เภทที่ ๒ นั้นรัฐบาลตั้งใจจะไม่ให้เสียเงินไปเลย กล่าวคือ
คิดทำบัญชีชนิดที่ไม่มีตัวเงิน (มอนนีฟริสแอกเคาน์) แบบ
รัสเซียนั่นเอง การหักกลบลบหนกนั้นเป็นการดีได้ประโยชน์
แก่ผู้ให้เพราะอำนาจตั้งราคาสิ่งของที่คนงานจะต้องซื้อกินนั้น
อยู่ที่ผู้ให้ คือรัฐบาล จริงอยู่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่าจะมีเงิน
สำรองส่วนน้อยไว้สำหรับกำกับเงินที่ราษฎรเหลือใช้ที่หักหน
ออกแล้ว แต่เงินสำรองส่วนนี้อาจไม่ต้องมีเลยก็ได้ เมื่อถึงเวลา
ที่เป็นจริงที่จะทำตามโครงการเช่นนั้น เพราะรัฐบาลตั้งราคา
ของเสียจนพอที่จะให้ราษฎรทำงานนั้น แทนที่จะให้เป็น
เจ้าหน้าที่รัฐบาลจะต้องกลายเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลไปก็ได้ ข้อ
นี้เป็นสิ่งที่พึงบังเกิดได้โดยง่าย และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะแก้
ตัวได้ง่ายที่สุด อีกนัยหนึ่งในข้อนี้ก็รัฐบาลอาจสามารถ
โอนเงินสำรองธนบัตรทั้งสิ้นไปรวมไว้ในประเภทที่ ๑ สำหรับ
ซื้อของต่างประเทศ แต่สำหรับประเภทที่ ๒ นั้น ก็ทำ
ธนบัตรขึ้นโดยไม่มีสำรองกำกับ เพราะเชื่อแน่ว่า อย่างไร
เสียเงินประเภทนี้ก็คงไม่มีโอกาส เล็ดลอดออกไปทางอื่นได้

คงจะต้องกลับเข้าคลังหมด จึงไม่จำเป็นต้องมีเงินสำรองไว้
กำกับเลยก็แทบได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ฉลาดที่ตีความมุ่งหมาย
อย่างเดียว คือจะตบตาคนทั่วไปที่เป็นข้าราชการให้หลงไป
ว่าตนได้เงินจริงๆ เงินเหล่านี้อาจคิดได้ก็แต่การซื้อขายระหว่าง
รัฐบาลกับราษฎรซึ่งเป็นลูกหนี้ของรัฐบาล แต่ถ้าซื้อขาย
กับคนอื่น ๆ แล้วอำนาจราคาซื้อก็คงไม่มีเท่าใดเพราะคงจะ
เกิดความไม่เชื่อถือขึ้น อย่าลืมนะว่าข้าราชการนั้นอยากได้
เงินเดือนไม่อยากจะมาเป็นลูกหนี้ของรัฐบาล เพราะความต้อง
การของคนนั้นไม่อยู่เฉพาะการหากินหรือเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น
ความต้องการอย่างอื่นยังมีอีกเป็นอันมาก การหักกลบลบหนี้
ในที่สุดราษฎรก็ต้องเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลหมด เพราะรัฐบาล
เป็นผู้กำหนดราคาสິงของที่จะขายให้ราษฎรซึ่งอาจเปลี่ยนแปลง
ราคาให้พอที่ ราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้เมื่อไรก็ได้ ดังกล่าว
แล้ว ผลที่สุคราษฎรหรือข้าราชการจะไม่ได้เงินสดสักสตางค์
เดียว ก็อาจเป็นไปได้และคนใดไม่อยากจะเป็นหนี้ก็อาจต้องอด
อยากด้วยไม่มีของกินเพียงพอก็ได้

นายปรีดีเสนอ

วิธจัดหาทุนก่ออายุทางออม

การเก็บภาษีบางอย่างเช่นภาษีมรดก เช่นภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (Impot Indirect) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละเล็กวันละน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกรู้สีก่เดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมาก เช่น ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนคงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้นว่าภาษีเกลือซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภค ภาษีน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ได้กล่าวมาบ้างแล้วข้างต้นว่าเกือบถึงขีดที่สุกแล้ว ภาษีมรดกที่จะเก็บนั้นเชื่อว่าคงจะไม่ได้เป็นตัวเงินเท่าใด คงได้กินแต่พื้นที่เสียมากและเก็บอยู่ไม่เท่าใดก็คงหมดไม่มีเหลือ อย่างมากก็คงไม่เกิน ๓ ชั่วโมงอายุคน ซึ่งแปลว่าเป็นการริบอย่างช้า ๆ เท่านั้นเอง ภาษีรายได้นั้นก็เช่นเดียวกัน ราษฎรไม่มีรายได้มากเท่าใดที่

เหลือใช้ รัฐบาลจะเก็บได้สักเท่าใด คงไม่ได้มากเป็นแน่ เพราะฉะนั้นออกรัฐสีกเชื่อว่าการหาเงินทุนในทางนั้นนี้ น่าจะไม่ได้เงินมากเท่าใด และคงไม่ได้มากเป็นแน่

นายปรีดีเสนอ

ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมีทางผิดศีลธรรมอย่างใด จริงอยู่การออกสลากกินแบ่งเป็นการพนันผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยงของผู้ถือสลากนั้น ต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่)

ข้อนี้ไม่ขัดข้อง

นายปรีดีเสนอ

กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายใน ซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลาขึ้น ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรง

หรือออกไปกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจะตั้งโรงงานทำน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออกไปกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิได้ดอกเบี้ยตามกำหนด และได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากต่างประเทศในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงินจากต่างประเทศ ก็ควรนำเงินนั้นซื้อเครื่องจักรหรือวัตถุดิบที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินนั้นมาใช้จ่ายในประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนั้นแล้วถ้าเรากู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศและผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

พระบรมราชวินิจฉัย

การกู้เงินภายใน

ในเวลานี้รัฐบาลกำลังดำริจะกู้เงินราษฎรเป็นจำนวนเงิน ๑๐ ล้านบาท ข้าพเจ้าเชื่อว่า จะกู้ได้ครั้งหนึ่งครั้งเดียวเท่านั้น เพราะต่อไปคงไม่มี ถ้ายังมีภาษีรายได้ ภาษีมรดกแล้ว เงินที่จะหา กู้ก็ไม่มียิ่งขึ้น นอกจากนั้นราษฎรไม่มีความไว้วางใจในรัฐบาลแล้ว กู้เงินจะทำได้โดยยาก

นายปรีดีเสนอ

การหาเครดิต

สำหรับประเทศไทยเราเห็นควรซื้อจากบริษัทในประเทศสหายเรา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่ไม่ยอมขายโดยผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ หรือราคาแพง อนึ่ง รัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงานและผลประโยชน์นั้นเป็นประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมด วิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลาอันดี เพราะยอมทราบแล้วว่า เวลาเครื่องจักรกลมีล้นตลาดในโลก บริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้าของตน แม้จะใช้วิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การหาเครดิต

การที่จะจัดให้ฝรั่งมาตั้งโรงงานนี้ คงทำได้ดั่งที่รัสเซียทำอยู่ เพราะเขามีประกันคือโรงงานของเขา ถ้าเราใช้เงินเขาหมดเมื่อใด โรงงานนั้นก็เป็นที่เราตั้งนี้ บางทีจะใช้ได้ถ้าฝรั่งเขาตกลงตามนี้ ข้าพเจ้าก็ตกลงเพราะไม่เห็นเสียหายอันใด ถ้าเงินไม่มี เขาก็เอาโรงงานของเขาเป็นประกันไปเอง ข้อสำคัญอย่าเดินอย่างรัสเซียก็แล้วกัน วิธี

ที่กล่าวกันคือ เมื่อรัฐบาลไม่มีเงินเข้าแล้วก็หาทางที่จะจับ
ผิดฝรั่งว่าเขาทำผิดสัญญา และพยายามแย่งเขาเฉย ๆ อยู่ร่ำ
ไป รัสเซียนั้นทำได้ และทั้งได้ชื่อว่าเป็นเอทลอร์ของโลก
อยู่แล้ว อย่าได้นึกเป็นอันขาดว่า เพื่อนบ้านเขาจะปราบ
ไม่ได้อย่างเขา ยังไม่กล้าปราบรัสเซีย ฐานะของเรากับ
รัสเซียนั้นต่างกันไกลเทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดีเสนอ

การจัดทำให้รายได้และรายจ่ายของรัฐบาลเข้าสู่ดุลย์

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง
โดยจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรเช่นนี้ ปัญหาที่ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่าน
ผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพอย่างไรผล จากนี้
เห็นว่า รัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาเงินของเราจะตกโดยที่
รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ ดุลยภาพภายใน
ในประเทศ

หักกลบลบหน

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายแต่ในตอนนี้ว่า เงิน
เดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนกันไปกับสิ่งที่ราษฎร

ข้อจากรัฐบาล ฉะนั้น รัฐบาลจำต้องทำสิ่งที่เบบบจจัยแห่ง
การดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการไว้ให้พร้อมบริบูรณ์ เมื่อ
ราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อไว้ให้ที่รัฐบาลเช่นนี้แล้ว แม้ในเดือน
หนึ่ง ๆ หรือในปีหนึ่ง ๆ จะมีเงินเหลืออยู่ที่ราษฎร เงินนี้
ราษฎรก็เก็บผลสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหน้า ซึ่งก็ต้องซื้อจาก
รัฐบาล คุณลักษณะก็ต้องมีขึ้นภายในประเทศเป็นแน่แท้
นอกจากนั้นการทำให้อุบลภาพ ยังอาจกระทำได้ด้วย
กำหนดราคาส่งของที่จำหน่าย แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาล
ควรหาวิธีเพิ่มสิ่งที่ราษฎรต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิตอาจมี
แตกต่างกัน และยังมีมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวางขึ้น
และเจริญขึ้นแล้ว ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้น ศาสตราจารย์
ชาร์ลส์จ็อกกล่าวไว้ว่า ที่เรียกว่าความเจริญนั้นก็หมายความว่า
ความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอน
เศรษฐวิทยาเล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่น คนป่าต้องการเครื่อง
นุ่งห่มแต่พอปีคบบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญ
ขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มคบบังมากขึ้นถึงนเป็นต้น

การทำบัญชีแห่งการดำรงชีวิต

ฉันโตก็ดี เมื่อราษฎรไทยเจริญขึ้น ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้นตามส่วน เช่น เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น เช่น ต้องการรถยนต์ ต้องการเดินทางไกล ติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการความเพลิดเพลิน เช่น การมหรสพ การกีฬา เหนื่อยเป็นต้น เมื่อรัฐบาลจัดตั้งให้สิ่งเหล่านี้พร้อมบริบูรณ์แล้ว เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องคุณภาพได้

พระบรมราชวินิจฉัย

การทำคุณภาพภายในประเทศหักกลบลบหนี้

วิธีทำให้เกิดคุณภาพภายในได้นั้น ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไม่มีทางใดดีกว่าจะจัดการให้ราษฎรเป็นลูกหนี้รัฐบาล ดังที่เขียนเตรียมไว้จะทำในโครงการเศรษฐกิจนี้ ถ้าไม่จัดให้ราษฎรต้องเป็นหนี้รัฐบาลแล้ว ถ้ารัฐบาลขาดทุน ก็ชนราคาขายเสียเอง ราษฎรก็ต้องเป็นหนี้มากขึ้น เพราะไม่มีเงิน รัฐบาลก็ล้มละลายได้ยาก ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะทำให้สะดวกดี แต่มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่ง ซึ่งจะเดินคู่กันไปกับการเป็นหนี้

ข้อสำคัญก็คือ เมื่อราษฎรเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น และของ
ก็ยังมี ต้องกินอยู่ถ้าเงินที่ตนจะซื้อไม่มีแล้วก็จะเกิดการ
คิดลัทธิชะโมยของ ๆ รัฐบาลขึ้น เมื่อเกิดการชะโมยถึงขั้น
รัฐบาลก็จะจับเอามาลงโทษ ตั้งแต่จำคุกไปจนประหารชีวิต
อย่างที่ทำกันอยู่ในรัสเซียเป็นแน่ เมื่อเป็นถึงนั้นแล้วบ้านเมือง
จะหมดความสุข และรัฐบาลจะไปโทษว่าคนเลวระยำหรือ
อุบาทว์กาลิโลกไม่ได้เป็นอันขาด ความรับผิดชอบนั้นจะต้อง
อยู่กับรัฐบาล คือ ผู้ชำนาญที่นั่งโต๊ะชั้นวเบนิยมพบาลประจำ
ชุมชนรกรกเท่านั้น ขอเสียหายข้อนี้ เป็นสิ่งที่ควรคิดอยู่หรือ
เห็นดีที่จะได้ลงโทษ ประหารชีวิต เพราะ ชะโมย ข้าวโพด ๒
ดอก หรืออะไรเช่นนั้น ในประเทศไทยดังที่เป็นอยู่ในรัสเซีย
การที่จะเกิดความยากแค้นอันนั้นคงจะมีขึ้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย
ที่รัสเซียอันเป็นพระบรมครูของวิธเหล่านี้ ก็ยังปรากฏว่าไม่
มีปัจจัยทั้ง ๔ อย่างแจกจ่ายราษฎรได้เพียงพอเลย เขาก็
ดำเนินการแล้วถึง ๑๔ ปี แต่ถึงกระนั้นจนทุกวันนี้ราษฎร
ยังไม่อยู่ดีกินดีเพียงพอ เพราะถ้าช้อมารัฐบาลไม่ขายหรือ
ขายก็ต้องเป็นหนี้มาก ลงท้ายก็ต้องเกิดแต่ความทุกข์ทรมาน
การเช่นนั้นคิดเล่นในกระดาษสะดวกดีกว่าที่จะทำจริง

นายปรีดีเสนอ

คุณภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการที่ซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุดิบที่รัฐบาลทำเองยังไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาให้เจ้าหนี้

ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็น ที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อจากการใช้จ่ายภายในประเทศ และ นำสิ่งของ ที่เหลือนี้ ออกไป จำหน่าย หักกลบ ลงหนี้ กับ จำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว ไม้สัก แร่ เช่นนี้ เป็นต้น

สินค้าเข้ามั่งไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลานี้ ประเทศไทยก็มีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือ สินค้าเหลือจากใช้ภายในประเทศ

ควรแต่นำสิ่งจำเป็นเข้ามา

แต่ประเทศไทยได้นำสินค้าอื่น ซึ่งนอกจากเครื่อง

จักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่นของรับประทานน้ำตาล
เสื่อผ้าเหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เอง
ให้เกือบหมดแล้วสินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทก็ใช้แลกเปลี่ยน
กับเครื่องจักรกล ซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะ
เห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจาก
นั้น แรงงานที่ว่างอยู่ ซึ่งรัฐบาลอาจใช้เป็นประโยชน์ได้
อีกนั้นก็ทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมาก
ขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่ง
เรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น คุณภาพ
ระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

พระบรมราชวินิจฉัย

คุณภาพระหว่างประเทศ

คุณภาพระหว่างประเทศนั้น การที่รัฐเสียใช้อยู่ใน
เวลานี้ก็คือนำอาหารของกินออกไปขายต่างประเทศ เพื่อ
เอาเงินมาทำทุนซื้อเครื่องจักร ส่วนราษฎรนั้นต้องอด
อยากเป็นอันมาก เมืองไทยนั้นก็คงเป็นอย่างเดียวกัน เงิน
รายได้จากสินค้าออกเวลานั้นนี้ ได้อยู่ ๑๓๔ ล้านบาทกว่า
จะทำให้ได้มากกว่านี้ก็กินเวลาอีกนาน และกว่าจะถึงเวลาที่

เราจะมีน้ำตาลกิน มีเสื้อผ้าใช้บริบูรณ์ จนถึงกับเราสามารถ
นำเงิน ๑๓๔ ล้านบาทไปใช้ซื้อเครื่องจักรได้ ประเทศ
ไทยอาจเปลี่ยนมือผู้ปกครองเสียอิสระภาพไปก็เป็นได้ หรือ
มีฉะนั้นถ้ารัฐบาลทำการค้าเองด้วย คนที่ยังไม่มีความ
ชำนาญในการค้าคงปรากฏอยู่ ณ บัดนี้ ในหมู่ข้าราชการผู้
ชำนาญของเราแล้ว เงินรายได้ ๑๓๔ ล้านบาทนี้เกรงจะ
กลายเป็นแต่เพียงครึ่งหนึ่งหรือต่ำกว่านั้นก็ได้!

นายปรีดีเสนอ

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์ กลายเป็นสัตว์

ผู้อ่านโดยมีอุปทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่า การที่
รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนี้ จะทำให้มนุษย์กลายเป็น
สัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นกองกลางไปหมดหรือชีวิต
ในครอบครัวจะไม่มีคนจะหมดความมานะ ความพยายาม
ในการที่จะส่งเสริมความเจริญ ถ้ากล่าวนั้นถ้าจะมีผู้กล่าวก็คง
ใส่ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง

ราษฎรที่เป็นข้าราชการกมสภาพเหมือนข้าราชการทุกวัน

ความจริงที่กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎร
เป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวัน

ทำงานได้แล้วได้เงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ
ข้าพเจ้าได้ระวางมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ข้าพเจ้าประสงค์ให้
มนุษย์เป็นมนุษย์ยังขึ้นปราศจากการประทุษร้ายต่อกัน อัน
เนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเคารพต่อครอบครัวของผู้หนึ่ง
ผู้หนึ่งไม่ใช่ของกลางมีครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับผู้เป็น
บุพการี เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา กับผู้สืบ
สันดาน เช่น บุตรหลานยังคงมีตามกฎหมายลักษณะผิวเมีย
ไม่ยกเลิกราษฎรยังคงมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น
ราษฎรยังคงมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราษฎรก็คง
มีมานะ ที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการใน
ทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมกมานะที่จะช่วยเหลือส่งเสริม
ความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคลจำ
พวกที่หมกมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ
การค้นคว้าในวิชาการคงมีได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่าการค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์
จะมีไม่ได้ ข้อนี้เป็นารกล่าวใส่ร้ายเกินไป ! นักวิทยา-
ศาสตร์คงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้และจะยอมรับ
กรรมสิทธิ์แห่งการศึกษาระดับสูงสิ่งใดได้ไม่ต่างกับข้าราชการ

ในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลงเชื่อคำกล่าวที่
ใส่ร้าย ว่ามนุษย์จะต้องกินข้าวกะทะ อยู่ในรู ถ้าท่าน
ถามผู้กล่าวว่า เขาอ่านจากหนังสือเล่มไหนที่กล่าวเช่นนั้น
แล้ว แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็นพระคุณมาก

พระบรมราชวินิจฉัย

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้อง

ระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ในข้อนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า ได้จัดการระวังมิให้
ราษฎรเป็นสัตว์ต่อไปเลย เพราะถ้าแก่ก็มีเบี้ยบำนาญให้
ผู้หญิงก็จะไม่ให้เป็นของกลางเลย กฎหมายลักษณะผู้เมีย
ก็จะไม่ยกเลิก ราษฎรก็ยังมีย่านอยู่ตามสถานที่จะจัดให้คน
นั้นเป็นการกรุณาที่อยู่ แต่ผู้เขียนนี้กว่าสภาพการเป็นสัตว์
หรือทาสกับความเป็นมนุษย์และความเป็นไทยนั้น มีข้อ
สำคัญที่ต่าง ๆ กันอยู่คือมนุษย์นั้นย่อมต้องได้เสรีภาพ จึง
จะจัดว่าอยู่ในสภาพของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพ
ความเป็นไทที่จะทำอะไร ในทางที่ถูกต้องกับกฎหมายได้ด้วย
ใจสมัครตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้นความเป็นมนุษย์ก็กลายเป็น
สัตว์หรือทาสทันที การที่ระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์นั้น

ก็ต้องระวังในข้อนี้เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพียงแต่จะจัดให้มี
เบี้ยบำนาญ ให้มีของกิน ให้มีบ้านอยู่ ให้มีกฎหมาย
ลักษณะผิวเมียเท่านั้นไม่ใช่ข้อสำคัญ เพราะสัตว์ที่เราเลี้ยง
เราใช้ก็ย่อมต้องให้สิ่งเหล่านี้เหมือนกัน เช่นเมื่อแก่เราก็
ปล่อยไปไว้ในทุ่งให้กินอยู่ตามอำเภอใจ คอกโรงก็มีให้อยู่
โดยเฉพาะ ฉะนั้น การที่จะไม่ให้คนกลายเป็นสัตว์นั้น ย่อม
อยู่ที่คอยฟังเสียงมิให้เขาเสียเสรีภาพของเขาเป็นใหญ่ แต่ตาม
โครงการเศรษฐกิจที่ผู้เขียนกล่าวไว้แล้วนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า
จะทำให้เป็นผลสำเร็จไม่ได้เลยถ้าไม่ใช้การบังคับ เพราะใน
ขั้นต้นราษฎรก็ไม่มีสิทธิที่จะไปทำสวนได้ตามใจสมัครเสีย
แล้ว และในข้อความในพระราชบัญญัติที่จะออกกำหนด
อยู่ชัด ๆ แล้วว่า ราษฎรมีสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ไม่ได้
การเช่นนี้จะไม่เรียกว่าเป็นการบังคับเป็นการตัดเสรีภาพ
ในทางที่ถูกกับกฎหมายและถูกหลัก ๖ ประการ ที่คณะ
ราษฎรได้ประกาศในหลักเสรีภาพหรือคั้งนี้หรือ จะเรียกได้
ว่า ในความมุ่งหมายจัดตามโครงการนี้ จะพยายามมิให้
ราษฎรกลายเป็นสัตว์ แต่ก็ต้องบีนทาสเสียอีก และแทนที่
จะเรียกว่าข้าราชการก็กลายเป็นรัฐทาสเสียมากกว่า สัตว์นั้น
อดอยากได้มากกว่ามนุษย์ เพราะมันหาหญ้ากินได้สบายกว่า

แต่รัฐทาสนี้ไม่มีทางใดจะหากินที่เดียว นอกจากเป็นทาส เพราะจะไปเพาะปลูกอะไรก็ไม่ได้เสียแล้ว ตกต้อง ตกอยู่ในฐานะที่ขาดเสรีภาพเสียยิ่งกว่าสัตว์พาหนะเสียอีก และแทนที่ข้าราชการหรือรัฐทาสนี้รักใคร่กันกับรัฐบาล กลับกลายเป็นศัตรูกัน เพราะธรรมชาติทาสกับนายนั้นจะรักใคร่กันถึงขนาดเห็นใจไม่ได้ ใครเคยได้ยินบ้างว่า ทาสนี้มีความมานะความพยายามในการช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญให้แก่นายโดยน้ำใสใจจริง การที่มาเทียบว่าราษฎรจะมีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการบัณฑิตก็คงหมกมานะที่จะส่งเสริมความเจริญด้วยนั้นหาควรไม่ เพราะฐานะข้าราชการ ณ บัณฑิตกับฐานะข้าราชการซึ่งต้องทำงานอยู่ใต้เงาโครงการเศรษฐกิจของผู้เขียนนั้นต่างกัน ข้าราชการ ณ บัณฑิตเป็นไท ไม่ใช่ทาส เขาไม่ได้ถูกบังคับให้เข้ามาทำงาน เขาสมัครเข้ามาเอง จะลาออกเมื่อใดก็ไม่ มีใครห้าม ส่วนข้าราชการของผู้เขียนนั้นจะมากี่โดยบังคับทางอ้อมมาแล้วเป็นอย่างดี และจะลาออกก็อาจได้รับโทษถึงตาย เพราะจะต้องออกไปอดตาย ดังที่เป็นอยู่ในประเทศรัสเซีย ซึ่งมีความเป็นจริงอยู่ว่าถ้ากรรมกรของรัฐบาลออก หรือถูกลงโทษไล่ออกจากงานแล้ว บัตรอนุญาต

สำหรับซื้ออาหารก็ถูกตัดด้วย คน ๆ นั้นก็ไม่รู้จะไปหา
อาหารกินที่ใด ในที่สุดก็ต้องอดตาย วิธีการเหล่านี้ย่อมยาก
เลยว่าจะไม่ไหลเข้ามาปรากฏในประเทศไทย และอย่างนั้น
หรือจะเรียกว่าจะนำความสุขมาให้ราษฎร ความเป็นไป
เหล่านี้ข้าพเจ้าจะบอกหนังสือให้อ่านได้เป็นอันมาก มีอาทิ
เช่นแอนนิโคโนมิคส์ทอริออฟโซเวียตรัสเซีย และหนังสือ
อื่น ๆ อีก ถ้าอยากทราบจริง ๆ ก็บอกให้ทราบต่อไป

นายปรีดีเสโน

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

รัฐกาลกลางควบคุมไม่ทั่วถึง แม้ตามหลักรัฐบาล
จะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ประเทศที่
กว้างขวางมีพลเมืองมากกว่า ๑๑ ล้าน ดังเช่นประเทศไทย
นี้ การประกอบการเศรษฐกิจตรงต่อรัฐบาลเสียเองทั้งนั้น
แล้ว การควบคุมตรวจตราอาจจะเป็นไปโดยทั่วถึงไม่ได้
ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบการเศรษฐกิจนี้เป็น สหกรณ์
ต่าง ๆ

สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์นั้นราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่ป่วยหรือพิการหรือชรา ก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นั้น จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทาง กสิกรรมก็จะประกอบกสิกรรม เช่นการเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และการกระทำกิจการอื่น เมื่อมีโรงงานเหลืออยู่ เช่นการถนอมหนทาง การสร้างบ้านและสถานที่ในสหกรณ์นั้น ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ นอกจากจะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรา ยังได้รับเงินรางวัลพิเศษตามผลแห่งการที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธีนี้ไม่คนยากจนหรืออนาถาก็ยอมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลปัจจุบัน คือที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต่อเข้ามาทำอันมีจำนวนในเวลานี้ ไม่มีโอกาสจะได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ได้ สหกรณ์มีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกเท่าใด

ก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่นสหกรณ์
อุตสาหกรรมย่อมมีสมาชิกที่เป็นคนงานของอุตสาหกรรมนั้น
ตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่น้อยปานใด และสหกรณ์ใน
ทางกสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขต
ที่ดินที่จะประกอบกสิกรรมว่าควรจะมีเพียงใด และต้องใช้
คนงานเท่าไรจึงจะควบคุมและให้วิชาเทคนิค ได้โดยสะดวก

พระบรมราชวินิจฉัย

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

ผู้เขียนกล่าวว่า สหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ ณ บัดนี้
ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้น จึงจะเป็นสมาชิกในสหกรณ์ได้
ส่วนชาวนาที่เช่าทำอันมีจำนวนมากนั้น ไม่มีโอกาสที่จะเป็น
ได้ ตามความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่อย่าสมนึกว่า
จำนวนคนที่ไม่มีนาของตนเองในประเทศไทย เวลานี้มีอยู่
เพียง ๓๖ % และในจำนวน ๑๖ % นี้ทำงานรับจ้างใน
เมืองต่าง ๆ ก็ยังมีออกมาก

นายปรีดีเสนอ

ร่วมในกิจการต่างๆ

สหกรณ์เหล่านี้^{๕๖๗}เป็นสมาชิกของ สหกรณ์ ย่อมร่วมกันประกอบกิจการเศรษฐกิจการบริบูรณ์

๑) ร่วมกันในการประดิษฐ์ (โปรดักชั่น) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกแรง

๒) ร่วมในการจำหน่ายและขนส่ง กล่าวคือ สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการจำหน่าย และขนส่งในความควบคุมของรัฐบาล

๓) ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคและบริโภคคือ สหกรณ์ จะเป็นผู้จำหน่ายเครื่องอุปโภคและบริโภคแก่สมาชิกเช่นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์อาจจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบเหล่านี้^{๕๘}ให้สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบใจ แต่ถ้าสมาชิกต้องการความสะดวก จะซื้ออาหารที่ทำเสร็จแล้วจากสหกรณ์ก็ได้ตามใจสมัคร

๔) ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์จะได้
จัดสร้างสถานที่อยู่ ในความควบคุมของรัฐบาลสมาชิกครอบ
กรัวหนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนผังของ
สหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัย และสะดวกในการที่จะจัด
การปกครองและระวางภัยอันตราย

เทศบาลสาธารณสุขการศึกษา การอาหาร

เมื่อราษฎรร่วมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่ด้วยกันแล้ว
การจัดให้มีสหกรณ์ได้มีการ ปกครองตามแบบเทศบาลย่อม
ทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและการสาธารณสุขเช่น
สหกรณ์จะได้จัดให้มีแพทย์ ออก ข้อบังคับว่าด้วยการ รักษา
อนามัยและการศึกษา อบรม หมู่คนก็ทำได้ง่าย ๆ เพราะ
สมาชิกอยู่ใกล้กัน เมื่อเสร็จจากการทำงานวันหนึ่ง ๆ สหกรณ์
อาจออกข้อบังคับให้มาเรียนหรืออบรมการเรียนอาจเป็น โดย
วิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพ ฉายภาพ และการแสดงอื่น ๆ
การระงับปราบโจรผู้ร้ายจะสะดวก นอกจากนั้นทางทหารอาจ
อาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหาร บุคคลที่
ก่อนถูกเกณฑ์หรือพวกกองเกินอัตรา การเกณฑ์ทหาร
การระดมพล เหล่านี้ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ร่วมในกิจการต่าง ๆ

การจัดให้มีการ สหกรณ์ในประเทศไทยนั้น ควรจัดให้ เป็นไปตั้งรูปที่เต็มมารักดำเนินอยู่นั้น ไม่เป็นของรัฐบาล เป็นส่วนรวมของตัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่เอาคนมาเลี้ยงไว้เป็น ทาส

นายปรีดีเสนา

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้าง กับลูกจ้างเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัทเอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน แล้วให้ผู้สนับสนุนลัทธินี้พึง สำเนียงว่า จะนำความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปยังไม่รู้บ้างหรือว่าการที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบางครั้ง นายจ้างต้องปิดโรงงาน บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (สไตรค์) กัน โต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงาน เรื่องการพักผ่อน การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มิใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของ

ของโรงงานคอกหรือ ในประเทศไทยเรา^{นี้} แม้โรงงาน
จะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหาเริ่มเกิดขึ้น
เช่นกรรมกรรถรางเป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงาน
มีมากขึ้น คราวนั้นแหละ ท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำ
ระสายจะเกิดขึ้นเพียงใด แต่ถ้าการประกอบเศรษฐกิจ
ทั้งหลาย รัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎร
ทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใด เมื่อ
ได้ทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกับกรรมกรและ
ข้าราชการประเภทอื่นแล้ว ก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน เป็น
การเสมอภาคตามกำลังและความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทน
ของราษฎร ก็เท่ากับราษฎรเป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวง
นั้นเมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมาก ราษฎรผู้เป็นกรรมกร
และข้าราชการก็ได้เงินเดือนมากขึ้นตามส่วน

พระบรมราชวินิจฉัย

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูก
จ้างเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

การที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนั้น ความจริงก็อาจมีได้บ้าง
แต่ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้ารัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเสียเองหมด
แล้ว และห้ามไม่ให้ราษฎรไปทำนาเองไม่ให้ราษฎรจับจอง

ที่ตนเอง โดยการจำกัดออกสัมปทานแล้ว การระส่ำระสาย
คงว่า น่าจะมีมากกว่านี้อีก การป้องกันความยุ่งยาก
ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนั้น ประเทศอิตาลีซึ่งได้จัดการ
เศรษฐกิจตามแบบนเซาก็มีวิธีป้องกัน และดำเนินมาเป็นการ
เรียบร้อยดีมาก

การที่ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าคนงานเป็นข้าราชการ
และไม่มีการหยุดงาน (สไตรค์) นั้นไม่เป็นการแน่ การ
เป็นคนงานหรือข้าราชการก็เป็นคนเหมือนกัน ถ้าคนงานไม่
พอใจได้ ข้าราชการก็ไม่พอใจได้ นอกจากจะกดขี่ข้าราชการ
การดังกล่าวแล้วให้กลายเป็นทาสจนคนหมดความเป็นมนุษย์
แล้วการอาจเป็นไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ รัฐบาลที่มาทำการ
ค้าขายก็เปรียบเหมือนนายจ้าง ถ้าลูกจ้างได้รับความกดขี่ก็
จะสไตรค์ได้อย่างเดียวกัน ผิดกันก็อยู่แต่ว่า ถ้ารัฐบาลเป็น
นายจ้างแล้ว ถ้าลูกจ้างเลิกงานหรือต้อดงชนมา รัฐบาล
ก็มีปืนกล และการตัดใบช้ออาหาร เป็นเครื่องมือบังคับ
เช่นที่รัสเซีย ถ้าคนงานคนใดไม่พอใจ เขาก็เชิญออกจาก
งาน เมื่อถูกออกจากงานก็ถูกตัดใบช้ออาหาร คนๆ นั้นก็
ก็ต้องอดตาย เรื่องกรรมกรที่ผู้เขียนอ้างว่า เป็นการแสดง
ขอหนังสือถึงความระส่ำระสายอนันนั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้ว่า

การที่กรรมกรรรางหยุดงานนั้น หาใช่เกิดจากการหยุด เพราะความเดือดร้อนจริงจังกังไ้ไม่ ที่เกิดเป็นดังนั้น ก็เพราะมีคนยุให้เกิดการหยุดขึ้น เพื่อจะได้เป็นโอกาสให้ ตังสมาคมนงาน และตนจะได้เป็นหัวหน้า และได้รับ เงินเดือนกินสบายเท่านั้น

นายปรีดีเสนา

รัฐบาลทำมีกำไร

จริงอยู่มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการ ประกอบ เศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุนทั้งนี้ ผู้กล่าวเอา ตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศ ที่มิวินัยบกพร่อง คนงานทำงานไม่เต็มที ทั้งมิใช่แต่ รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบการ เศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัย หรือวินัยบกพร่องเอกชน ก็ขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้แห่งวินัยโรงงานนี้ จึงไม่ ใช้อยู่ในเรื่องที่รัฐ บาล หรือ เอกชน เป็นเจ้า ของ ความจริง อยู่ที่ระเบียบของโรงงาน และการควบคุมของหัว หน้งานอีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงการประกอบ

เศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญเสียไปนั้นให้เป็นประโยชน์ทั้งหมด และจัดประหยัดแรงงานได้ กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกลอะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

พระบรมราชวินิจฉัย

รัฐบาลมีกำไร

ถ้ารัฐบาลทำงานมีกำไร ราษฎรจะได้เงินเพิ่มขึ้นนั้น แต่ก็ไม่เห็นว่ามีอะไรมาเป็นของประกัน ว่าผลที่ทำนั้นจะดี นอกจากความเชื่อว่าจะดีเท่านั้น แต่ถ้าผลนั้นร้าย ราษฎรก็พากันอดตายไปหมด จะมีผู้ที่ไปร่วมอดอยากกับราษฎร ก็คือพวกท่านที่ชำนาญที่คอยขึ้นช่วยอำนวยความสะดวกนั้น การที่ทำอะไรนั้นต้องนึกถึงหัวอกทั้งสองฝ่ายว่าจะรู้สึกอย่างไร ถ้าท่านผู้ชำนาญต่างๆ ลองไปเป็นข้าราชการซุกคินและกลับใช้ราษฎรมานั่งแทนอำนวยการบ้างจะเห็นว่าลำบากไม่น้อย เมื่อตนเกิดการอดอยากขึ้นดังนี้แล้วก็จะมีภาระสำราญเสียเดือดร้อนโดยแน่นอน ซึ่งถ้าปล่อยให้ไปทำนาเองแล้วคงจะไม่มีภาระเดือดร้อนถึงขั้นที่เกิดขึ้นเป็นแน่

การขาดทุน

การขาดทุนนั้นจะเกิดขึ้นได้ คือ ตามธรรมดาอัน
ถ้ารัฐบาลทำอะไรแล้ว อาจเป็นการเปลืองมากความจริงข้อ
นี้เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป เพราะถ้าว่ารัฐบาลข้าราชการผู้ทำ
การให้รู้สึกว่าจะไม่คล้ายมนุษย์ไม่สู้กลัวเสียหายว่ามีเงินที่ไหน
มามิได้ขาดสาย ถึงจะขาดตกบกพร่องบ้างก็ไม่ใช่ไร และ
มักจะไม่ระวัง เท่ากับเป็นของของตัวเอง ตัวอย่างเช่น
หาได้มากมายและถึงแม้ว่ารัฐบาลจะจัดระเบียบอย่างดี การ
เช่นนี้จะไม่มีเลวก็ตาม ข้อเสียหายก็อาจมีได้จากการอื่น
เช่นความชำนาญและฝีมือ เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้าง
ก็คือฝีมือ (สคิล) ของคนงานและความชำนาญของผู้ดูแลงาน
การที่จะเพาะฝีมือให้เกิดขึ้นโดยทันทีย่อมไม่ได้ ย่อมต้อง
การเวลาหัดก็ก็เป็นเวลาตามสมควร และต้องการความ
ชำนาญประกอบการที่ไม่มีฝีมือนั้นย่อมใช้ของเสียเร็ว ถึง
แม้รถยนต์หรือเครื่องจักรไถนาจะเป็นการใช้งานก็จริง แต่
การที่จะสอนให้ถนัดชำนาญขึ้นนั้น ก็ต้องการฝีมือมากเหมือน
กัน หาไม่รถนั้นก็จะเสียหายโดยเร็ว อันเป็นการเปลืองโดย
ไร้เหตุ อีกอย่างหนึ่งดูตัวอย่างรัสเซีย ที่เขามักสร้างโรง
งานต่างๆ เขาเอาคนเข้าไปใส่ไว้เพิ่มเติมมากกว่าความจำเป็น

อีกเป็นอันมาก ภาระงานของเขาก็ไม่มีความชำนาญหรือฝีมือ
ของที่ทำออกจากโรงงานก็ใช้ไม่ได้เสียเปอร์เซ็นต์ ซึ่งภาย
หลังก็ต้องพังลงทำใหม่อีก อันเป็นการเปลืองโดยใช้เหตุ
นอกจากวิธีหักกลบลบหนี้ดังกล่าวแล้ว ย่อมจะทำให้เกิด
การยกยอกมากขึ้นอีกเป็นอันมาก เพราะคนคงมีหนี้ท่วมหัว
และต้องการหาเงินใหม่ หาโดยทางตรงไม่ได้ก็ต้องหาโดย
ทางอ้อม ความลำบากต้องถูกลงโทษเช่นเขี้ยว ก็จะมีมิได้
ขาด นอกจากนี้ การช่วยให้พวกกันเข้าทำงานในตำแหน่ง
ที่สบาย ๆ ก็ย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นอีก และการที่เรียกว่า เรด-
เทป ช่วยคนอะไรเหล่านี้ก็จะมีเพิ่มทวีขึ้น การเสียหายขาด
ทุนในการที่รัฐบาลกระทำเศรษฐกิจเองนั้น มีความจริงอย่าง
ชัดเจน ดังเหตุที่กล่าวมาแล้วคือการเปลืองโดยใช้เหตุประ-
การหนึ่ง การเรดเทปหนึ่ง การจัดหาคนมีฝีมือหรือผู้ชำนาญ
ไม่ได้ดีหนึ่ง ประเทศรัสเซียซึ่งมีผู้ที่ชำนาญในเชิงเศรษฐกิจ
นั้นมีมากกว่าหลายเท่า แต่ถึงกระนั้นเมื่อรัฐบาลจัดการทำ
เศรษฐกิจเองแล้วยังขาดทุนปีนปี ดังเห็นได้ในคำพูดของ
เซอร์ชินสเก้ ซึ่งเคยเป็นสมานายกของสภาบำรุงเศรษฐกิจ
ได้พูดในที่ประชุมสภา เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๒
ดังปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง แอนอีโคโนมิคซิสตอรี ออฟ

โซเวียตรัสเซีย เล่ม ๒ หน้า ๓๒๓ ถึง ๓๒๓ รัสเซีย
นั้นเวลานั้นอยู่กันอย่างเปลืองที่สุด ใช้เงินหลายร้อยล้านรูเบิล
ไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ การงานทุกอย่างเดินไปอย่าง
ออฟฟิศรัฐบาล การค้าทุกอย่างที่รัฐบาลทำก็มีข้าราชการที่
ทำเกินจำนวนต้องการตั้ง ๑๐๐ เศษ ไปทั่วทุกแห่ง การ
เงินที่ทุก ๆ ออฟฟิศเพิ่มพิเศษก็มากมายก่ายกอง การที่ต้อง
เปลืองไปเหล่านั้นนั้น ก็สำหรับแต่ในเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น
ส่วนประเทศ บ้านนอกแล้ว อุดมยาก อาหารไปถึงไม่เพียงพอ
เลยการใช้จ่ายที่เปลืองถึงนั้นทำให้ราคาสูงขึ้นอย่างมากมายเกิน
คาดหมาย เสมียนพนักงานก็เพิ่มขึ้นมิได้ขาด ดูตัวอย่างเช่น
โรงงานเหล็กกล้า (สติงทาร์ทส) ซึ่งปรากฏว่าการเงินฝืด
เคืองที่สุด แต่ถึงกระนั้นคนงานชั้นเสมียนพนักงานก็เพิ่มขึ้น
จากจำนวน ๒๕๐ ถึง ๙๐๐ แล้ว เงินเดือนก็ต้องเสียมาก
มายขึ้น

ข้าราชการที่ทำการติดต่อกับคณะกรรมการ ร่าง
โครงการใหม่มีจำนวนตั้ง ๔๐๐,๐๐๐ คน สหกรณ์ต่าง ๆ
ก็มีเสมียนพนักงานเกินตัวไปหมดสิ้น การใช้ถ่านใช้น้ำมัน
และของดิบต่าง ๆ ก็เปลืองอย่างน่ากลัว ดังนั้นเป็นต้น ซึ่ง
ย่อมแสดงให้เห็นว่า ถ้ารัฐบาลเราเริ่มทำบ้างก็คงจะไม่พ้น

การเปลื้องกังวั้นเป็นแน่ และเมื่อเปลื้องเข้า การขาดทุน
ก็ยอมหนีไม่พ้น การขาดทุนของรัสเซียในการที่รัฐบาลทำ
เศรษฐกิจจน Stalin เองก็กล่าวว่า เป็นเช่นนั้น (ดูในแอน-
ธิโคโนมิกคิสตอริออฟโซเวียตรัสเซีย หน้า ๓๒๔) ดังคำว่า
เวลานั้ผู้ร่ายกำลังเข้าปล้นรัฐบาล ผู้ร่ายเหล่านี้เป็นผู้ร่ายใจ
เย็นเห็นแก่สนุกเป็นใหญ่ ขะโมยอะไรได้ก็ชะโมยเอา มี
จำนวนนับพัน แต่คนเช่นนั้นแทนที่จะถูกเรียกว่าพวกโจร
คนกลับเห็นว่าเป็นพวกแก่ ดังนี้เป็นต้น ซึ่งก็เห็นได้ว่า
รัฐบาลที่ทำการค้าขายนั้น ก็คงไม่พ้นข้อเสียหายหมดเปลือง
อันเกี่ยวด้วยเจ้าหน้าที่ช่วยเลี้ยงคน ไม่พยายามให้มีคุณภาพ
มีแต่การเปลื้องโดยเปล่าประโยชน์ทั้งสนนแหละเป็นทางขาด
ทุนที่จะพึงมาถึงละ ก็เมื่อมีการขาดทุนแล้ว รัฐบาลไม่ซ้าก็
ต้องเที่ยวกดขี่คนโดยชนภาชีเป็นสังของ ซึ่งผู้เขียนโครงการ
ก็ได้กล่าวแล้วเก็บภาชีเป็นสังของ เช่น ข้าว ปลา ดัง
นี้ก็เท่ากับเป็นการริบทางอ้อม แล้วความสันติสุขจะเกิดได้
อย่างไร ข้าพเจ้าไม่เห็น อย่าว่าแต่เลย แม้แต่รัสเซียซึ่ง
เป็นบรมครูของการเศรษฐกิจแบบนี้ก็ยังเป็นดังนี้ได้ เรา
หรือจะพ้นไปได้

นายปรีดีเสนอ

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่จะประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ก็ต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับต่อไป

ความเป็นอยู่ของอารยประเทศ

๑. จำต้องคำนวณและสืบสวนว่า บัจจุบันนี้ การดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง และจะต้องการจำนวนเท่าใด จึงจะพอเพียงแก่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามสมควรแก่ความเจริญไม่ใช่คำนวณอย่างการแร้นแค้น เช่น อาหารก็ต้องคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผักผลไม้ น้ำตาล ฯ ล ฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่มก็ต้องคิดถึง จำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดาที่ไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า ฯ ล ฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่อยู่ก็ต้องคิดว่าในครอบครัวหนึ่ง มีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระท้อบ จะต้องเป็น

บ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความผาสุก และทนทานได้นาน เช่น ตึกเป็นต้น ต้องคิดถึง การเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนกับคนป่าในอาฟริกาในเวลานี้ มาเป็น ตึกرامมีสภาพเท่าเทียมกับอารยประเทศ ในการคมนาคม นั้นแล้ว ก็ต้องคิดถึงทางคมนาคมทางบกที่จะต้องสร้าง รถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อมทุก ๆ ตำบลในพระราชอาณา-จักรให้ทั่วถึงกัน สร้างคลองหรือทำอันเป็นการคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนขบวนยานที่ราษฎร ในครอบครัวหนึ่ง หรือสหกรณ์ ๆ ควรจะมีควรรใช้ เช่นรถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบกับสภาพของคนไทย ซึ่งจะมีสิ่งเหล่านี้เท่า เทียมกับคนที่อยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

นายปรีดีเสนอ

เมื่อคำนวณและสืบสวน ดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็จะต้องคำนวณและสอบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านั้นถ้าจะสร้างขึ้น ต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวนเท่าใด ซึ่ง การปลูกข้าวจะเพียงพอแก่พลเมือง ๑๑ ล้าน รับประทาน เช่นสมมุติจะต้องการขายข้าวสาร ๒๙๓๑ ล้านกิโลกรัม จะ ต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัยแรงงานตามวิธี

ต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับสัตว์พาหนะหรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่นการไถตามธรรมดาจะได้อวันละครึ่งไร่ ในการไถก็จะสิ้นแรง ๓๐ ล้านแรงแม่ แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ซึ่งเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งไถได้อวันละครึ่งไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่งและผู้ช่วยคนหนึ่งแล้ว แรงงานของคนก็จะต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงแม่เท่านั้น ที่นัแรงงานได้หลายเท่า

สมมุติว่า การคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๑๕ ล้านแรงแม่ แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงแม่ (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรงแม่ แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้โดยปรับที่นาให้ไข่น้ำออกได้ ซึ่งเครื่องจักรกลเกี่ยวและการใช้การได้แล้ว ก็จะต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงแม่

การลากเข็นจากที่นามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรงแม่ แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงแม่

ดังนั้น รวมแรงงานที่จะต้องใช้อาจเป็นดังนี้ เครื่องจักรที่นัแรงงาน

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์ พาหนะเท่านั้น
สิ้นแรงงาน ๙๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน
ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกล
ยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒๒,๕๐๐,๐๐๐
แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรงคน
เพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทองที่จะต้องไ้ก็ต่างกัน
เช่น ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและน้ำมัน
สมมุติว่าเนื้อที่นา ๑๕ ล้านไร่ ใช้เครื่องไถ ๕๐๐ เครื่องๆ
ละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนั้นทุ่นที่ใช้เครื่องไถนั้นก็คงเป็นเงิน ๑๕
ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ได้ และหา
ทุ่นในการซื้อน้ำมันหรือตั้งโรงกลั่นกรองขุดหาน้ำมันหรือเชื้อ
เพลิงอื่น ๆ

เมื่อทราบจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็
ต้องคำนวณและสืบสวนถึงที่ดิน แรงงาน เงินทอง ของ
รัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานี้ และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่ง
การที่ประกอบเศรษฐกิจ เช่น ที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่
เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ เป็นที่ไร่ที่ป่า ซึ่งจะปลูก

พืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไรในที่ดินซึ่งมี
ร่อยอย่างไร ซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้ และคำนวณถึง
ค่าแรงงานเช่น พลเมือง ๑๑ ล้านคน^๕ สมมุติคงเป็นเด็ก
และคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนทำงานได้
๖ ล้านคน ในวันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน
๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑๖๘๐ ล้านวัน
แรงงาน ในบรรดาแรงงานเหล่านี้ก็จะแยกเป็นแรงงานที่ทำ
ด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานฝีมือเท่าไร แรงงานวิชา
พิเศษ เช่น หัวหน้างานและข้าราชการฝ่ายปกครองเท่าใด
และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะจัดให้มีได้ เช่นการ
กู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่งมี การเก็บภาษีทางอ้อม
อันไม่เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้ว ก็จะทราบได้ว่าเรามี
ที่ดินแรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดทุนเท่าใด และเราจะ
จัดให้ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งเศรษฐกิจเป็น
สหกรณ์อย่างไร และที่สุดก็จะประมาณได้ว่าการที่ราษฎรได้
ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้น เราจะต้องอาศัยเวลาเท่าใด ในปีหนึ่ง
เราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

เริ่มใช้เป็นส่วน

ในที่สุดก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อนเช่นนี้ เป็นลำดับไปจนทั่วพระราชอาณาจักร

อบรมผู้ชำนาญ

การทำอะไร เมื่อไม่คำนวณกำลังให้ถี่ถ้วน การนั้นจะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่าเราขาดกำลังอันใด เราก็ควรรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ เราก็ต้องจ้างชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษมาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเรา ซึ่งจะต้องวางแผนการอบรมไว้ด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

การวางแผนที่กำหนดมานี้ ไม่เป็นผิติดันใด น่าจะลองสำรวจดู การสำรวจดูนี้ย่อมจะต้องทำให้ละเอียดถี่ถูกต้องตามหลักการจึงจะควร หาไม่ผลที่ได้จะไม่ดีพอจะไปใช้ในการติดต่อไปภายหน้า การที่วางขึ้นกระทำมาดังนี้ ไม่

มีข้อขัดข้องอย่างไรควรจะทำให้ ข้อสำคัญต้องอย่าลืมนี้ว่า
คนเรานั้นการกิน การต้องการ และการอื่น ๆ ย่อมต่งกัน
ต่งต่ง ถ้าสำรวจที่แห่งหนึ่ง แล้วอย่าตกลงใจทันทีว่าที่อื่น
ก็คงเป็นเหมือนกัน

นายปรีดีเสนอ

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง โดย
การแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อมทำให้วัตถุประสงค์ประ-
สงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดี ยิ่งกว่าปล่อยให้
การเศรษฐกิจให้ออกชนต่างคนต่างทำดังจะเห็นได้ตามที่จะได้
แจ้จ้งต่งต่อไปนั้

ก. เอกราชทางศาล ในการที่จะจัดทำประมวล
กฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้นั้น ใน
ข้อนี้ไม่จำเป็นต่งกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียน
คำช้แจ้จ้งอยู่นั้ได้จวนเสร็จอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

เอกราชทางศาลข้อนี้ไม่เกี่ยว ถึงแม้จะไม่มีโครง

การเศรษฐกิจ เราก็อาจสามารถมีเอกราชทางศาลได้อย่างดี

นายปรีดีเสนอ

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งที่จะอุปโภคบริโภค และสิ่งจำเป็น
แห่งการที่จะดำรงชีวิตได้เอง และรัฐบาลควบคุมการกต
ราคาหรือขึ้นราคา โดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามใจมานานแล้ว
เราย่อมเป็นเอกราชไม่ ต้องถูกบีบคั้นหรือกดขี่จากผู้อื่น
ในทางเศรษฐกิจ ตราบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำอยู่แล้ว
ตราบนั้นเราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ทางเศรษฐกิจ ไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชทางเศรษฐกิจ

การที่เราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทางเศรษฐกิจนั้นจะทำได้ยาก เพราะถ้าเราจะสลัดหลุดเราก็จะต้อง
เป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ที่คนทั่วโลกต้องยอมฟังเสียงเรา การ
ที่เราจะเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ได้นั้นเราจะต้องมีสินค้าที่คน
ต้องการอยู่ในมือเรามาก ซึ่งคนอื่นจะต้องผ่อนตามราคา
ของเรา หากไม่ถ้าเราไม่ขายให้ เขาก็จะได้รับความลำบาก
เมืองเรายังเล็กนักที่จะสามารถยึดตำแหน่งนี้ได้ ไม่ใช่อย่าง

รัสเซียที่ใหญ่โต มีทางที่จะทำสินค้าเป็นเจ้าของตลาดใหญ่ ๆ
ได้ ข้อนั้นเป็นข้อ ๑ แน่ ๆ ที่เราจะกอบกู้รัสเซียไม่ได้ เรา
จะฝืนอย่างเขาไม่ได้ เพราะของที่เรามีอยู่ถึงแม้จะได้อัด
การอย่างดีที่สุด ก็ยังมีอาจที่จะเป็นผู้วางราคาเล่นตามใจ
ได้ถนัด เราคงยังจะต้องอนุโลมไปกับเขาเป็นแน่ อย่างดี
ก็พอทำให้เรามีเสียงในเรื่องวางราคาของสินค้าชิ้นเท่านั้น อีก
ประการหนึ่งการค้ากับภายนอกนั้นอย่างไรเสียเราก็คงยังต้อง
กระทำอยู่ทั้งซ้อทั้งขาย ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลยว่าประเทศเราจะ
อยู่ได้เฉย ๆ โดยไม่ต้องค้าขายกับผู้ใด เมื่อเป็นเช่นนั้น ราคา
ในโลกเขามีอยู่อย่างไร เราก็คงยังต้องกักฟันซ้อขายอยู่อย่าง
เดิม เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจนั้น
คงยังจะไม่ได้แน่ ผู้เขียนได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า จะยอม
ให้คนหากินตามอิสระได้บ้าง แต่คำพูดอันนี้ยอมขัดความ
ในเรื่องเอกราชในทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่า รัฐบาล
จะสามารถกตราคา วางราคาเองตามชอบใจภายในประเทศ
ถ้ารัฐบาลทำดั่งนั้นจริง ๆ การค้าขายทางอิสระก็คงจะมีไม่ได้
เพราะรัฐบาลจะกตราคาวางราคาเท่าใดก็ได้ ถ้าวางราคา
เสียต่ำเกินไป พวกที่ทำการค้าขายอิสระก็คงล้มกันไปตาม ๆ
กันหมดคนนอกนยอมเป็นเครื่องช้ให้เห็นชัดด้วยว่าตามโครงการ

นี้ รัฐบาลได้คิดจะบีบคั้นมิให้ใครตั้งท่ามาหากินเป็นอิสระได้
จริง ๆ อีกประการหนึ่งผู้ขายของต่างประเทศที่ใหญ่ ๆ เขา
อาจเตรียมนำของมาทั้งไว้มาก ๆ แล้วกดราคาลงแข่งกับราคา
ของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งย่อมจะทำให้การวางราคาที่รัฐบาลจะ
กำหนดเท่านั้นเดินไปได้ยากดังนี้ การเอกราชในทางเศรษฐกิจ
ก็ยังคงจะยังมีไม่ได้

นายปรีดีเสนา

เอกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองของเรามีสิ่งอุปโภคบริโภค บ้างจ่าย
แห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกัน
ประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วย มีแรง
งานที่จะจัดให้ครูบรมสั่งสอน และจัดบำรุงอนามัยของ
ราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเอง อัน
เปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่น ๆ แล้ว จะมีประ-
เทศใดมาราวี เวลานั้นมีแต่พากันบ่นกลัวฝรั่งไม่กล้าทำอะไร
ลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเราตามความเอกราช
ของเรา เรารักษาสัตย์ญาและข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียด
เบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีอยู่ในเมืองไทยเวลานาน เรา

ยังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา คือซื้อสินค้ากับของเขาใน
ประเทศที่ทำเองไม่ได้เช่นเครื่องจักรกล เราซื้อเขามากขึ้น
แทนที่จะซื้ออาหารจากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ทั้งนี้ ต่าง
ประเทศใดเขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะ
ข่มเหงเราในทางที่ผิด แม้เราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนี้แล้ว
เราก็อ่าทำอะไรเสียเลยดีกว่าแม้แต่การเปลี่ยนแปลงการ ปก-
ครองคราวนี้ ในชั้นแรกเรามักกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหง
หรือ แต่เขาก็มีน้ำใจดีเพียงพอที่จะไม่ข่มเหงอันใด ฝรั่ง
เขาเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ จริงอยู่แม่จะมีผู้ถูกสันนิบาต
ชาติว่าทำอะไรไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องที่ยับยั้งการ
กดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรมได้ไม่มากนักน้อยซึ่งผิดกว่าในครั้ง
ก่อน ขอให้ดูการพิจารณาระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษกับ
ประเทศเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียก็มีอาณาเขตและพลเมืองไร
เรียกว่าเรา ความเจริญในทางการศึกษาส่วนมากของพลเมือง
ก็ไรเรียกกันกับเรา แต่ทำไมเมื่อประเทศเปอร์เซียถอน
สัมปทานของบริษัทอังกฤษ อังกฤษก็ไม่จู้จิมมาข่มเหงเมื่อ
เราไม่ต้องการข่มเหงเบียดเบียนชาวต่างประเทศ เราต้อง
การบำรุงประเทศเรา เหตุไฉนเขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชในทางการเมือง

ถ้าเราดำเนินวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ความเป็นเอกราชในทางการเมืองอาจจะมีไม่ได้ เพราะในชั้นต้นเราย่อมทราบดีแล้วว่า การดำเนินการตามโครงการนี้ เป็นวิธีการดังที่ประเทศรัสเซียดำเนินอยู่ ประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก รวมทั้งเพื่อนบ้านของเรา เขาเห็นว่าวิธีดำเนินการดังประเทศรัสเซียนี้เป็นภัยแก่สันติสุขของพวกเขา วิธีดำเนินการนี้อาจไม่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่ความจริงมันมีอยู่ที่รัสเซียใช้อยู่ ก็เมื่อโลกเขาว่าคอมมิวนิสต์พยายามบังคับให้คนมาเป็นทาส และเราก็เอาอย่างเขาหมดทุกอย่าง ดังนั้นแล้วเขาจะนึกหรือว่าเรานั้นไม่ควรรังเกียจ ตามความจริงแล้วถ้าเขารังเกียจรัสเซียเพราะทำเช่นนั้น ถ้าเราทำบ้างเขาก็รังเกียจเหมือนกัน เพราะประการหนึ่ง เราจะเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับคอยช่วย ให้เมืองชนของเขาที่เป็นเพื่อนบ้านของเราเกิดระส่ำระสายขึ้น เพราะวิธีนี้เขานั่งนิ่งอยู่ไม่ได้ เขาอาจไม่ยกทัพมารบเราหรืออะไรเช่นนั้น แต่ทางที่เขาจะทำได้อย่างที่สดกนั้นคือ เขาจะขอเข้ามายึดสิ่งของของเราไว้เป็นประกันจำนวนเงินที่เขาให้ยืมมา การกระทำดังนี้

ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าเขาทำได้อย่างดี สันนิบาตชาติจะตี
เคียนเขาไม่ได้เพราะเมื่อเจ้าหน้ไม่ไว้ใจลูกหน้แล้วก็อาจพยา
ยามรักษาผลประโยชน์ของตนได้ การที่เราจะมีเงินซื้อของ
จากเขานั้น เขาก็คงอยากขายเสมอ แต่การขายนั้นก็คงไม่
เกี่ยวกับการที่เขาจะมาทวงหน้ เพราะถ้าเขารู้สึกว่าวิธีการ
ของเราจะทำให้เงินของเขาสูญไปเปล่า ๆ แล้วเขาก็นิ่งเฉย
อยู่ไม่ได้ ดังนั้นการที่จะทำอะไรลงไปแล้วคุยว่าไม่กลัวฝรั่ง
และไม่กลัวใคร ๆ นั้นเปรียบเหมือนเราไม่ส่งกระจุกตุเสียด
ก่อนว่าเรามีรูปปร่าง ฐานะเป็นอย่างไร อย่าลืมนิทานสุภา
ษิกเรื่ององค์่างที่พยายามขยายตัวแข่งกับวัว ซึ่งในที่สุดก็ต้อง
แตกตาย การที่เราจะดำเนินการงานตามโครงการอันนั้นนั้น
ถึงแม้เราจะญาติกับคนต่างประเทศ ไม่เบียดเบียนเขาเลย
ก็ตีความยุ่งยากระส่ำระสายที่จะทำให้เขาเกิดความไม่ไว้วางใจ
ก็อาจเกิดขึ้นได้ โครงการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เรา
ทำการได้โดยเรียบร้อยไม่มีใครเลือกตกยางออกและตลอดมา
ผู้ที่ควบคุมกิจการรัฐบาล ก็ยังมีผู้ที่ชาวต่างประเทศเชื่อถือ
บังคับการอยู่ ฉะนั้นจึงยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าทดลองให้
พวกผู้เขียนบังคับการมาโดยอิสระตั้งแต่ต้นมาและบ้านเมือง
เกิดระส่ำระสายมีการฆ่าฟันกันขึ้น หรือประกาศโครงการ

ออกไปดั่งๆ ให้เขาเห็นแล้ว อย่าได้นึกเลยว่าเขาจะนั่งอยู่เฉยๆ เพราะอย่างน้อยถึงแม้เขาจะยังไม่ยกกองทัพใหญ่โตเข้ายึดเมืองเรา เขาก็คงจะจัดให้มีทหารของเขามาดูแลคนของเขาที่สถานทูต ดังที่เป็นอยู่ในประเทศจีน เปอร์เซีย อาฟกานิสถาน และบรรดาเมืองอื่น ๆ ที่เขาไว้วางใจไม่ได้ เราอยากจะให้มีทหารต่างประเทศเข้ามาตั้งรักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้นหรือ คนไทยจะไม่เจ็บใจละหรือที่เห็นทหารต่างประเทศเข้ามารักษาสถานทูตของเขา เพราะเขาหมกความเชื่อถือในตัวเรา ผู้เขียนยังคงอยากถามอีกว่า กับต้นบ้านเมืองเรียบร้อยจะประกาศใช้โครงการจะทำให้เกิด ระเบิดระส่ำระสายอย่างไรขอตอบได้ว่า เมื่อรัฐบาลได้เริ่มงานนี้แล้วและเมื่อราษฎรรู้สแล้วว่าการเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนปนกระตานั้นเป็นอย่างไรบ้าง ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็จะเริ่มต้นด้วยการไปขอรับจ้างชาวต่างประเทศเพราะชาวต่างประเทศเขาจ่ายเงินเดือนจริงให้ เมื่อรัฐบาลรู้ดังนั้นก็อดโกรธไม่ได้ คงจะต้องหาวิธีป้องกันหรือบังคับอ้อมมิให้กลายเป็นเช่นนั้น ราษฎรก็จะถูกกดขี่มากขึ้น เมื่อราษฎรลำบากมากขึ้นก็คงอยากหนีไปอยู่กับชาวต่างประเทศเสียเช่นนั้น ณ บัดนี้ก็มีอยู่แล้วนอกจากราษฎรที่อยู่ชายแดน ที่เห็นว่าราษฎร

ที่ขึ้นอยู่กับชาวต่างประเทศนั้น เขามีเสรีภาพดีกว่า ก็อาจ
พากันไปฟังโศกสมภารชาวต่างประเทศก็อาจเป็นได้ เพราะ
อยู่ทางนี้ ต้องเป็นทาสยิ่งกว่าเสียอีก เมืองไทยเรานี้เมื่อ
ครั้งยังเป็นสมบูรณาญาสิทธิอยู่ราษฎรก็ไม่เคยถูกตัดเสรีภาพ
ถึงเพียงนี้ ใครจะทำมาหากินอย่างไรในทางที่ชอบด้วยกฎ-
หมายก็ไม่มีใครห้าม นอกจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินของไทยยัง
ให้เลิกทาส แต่มาบัดนี้เมื่ออำนาจสูงสุดตกอยู่กับราษฎรแล้ว
แทนที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น พวกท่านที่ชำนาญต่าง ๆ กลับ
ตัดเสรีภาพของเขามากขึ้นเสียกว่าเดิมอีก และตัดสิทธิไม่ให้
ราษฎรทำนา ตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำการอาชีพตามลำพัง
โดยสะดวก และห้ามไม่ให้จับจองที่ดิน โดยง่ายสิทธิเหล่านี้
ล้วนเป็นมรดกตกลงมาแต่โบราณกาล มาบัดนี้ราษฎรกลับ
กลายเป็นทาสไปอีกเพราะโครงการเศรษฐกิจอันนี้ แต่ไม่
ใช้ทาสของคนธรรมดาเป็นรัฐทาสซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน ทรงสม-
บูรณาญาสิทธิราชก็ไม่ทรงทำความเดือดร้อน ซึ่งมีดังนี้จะไม่
ให้ราษฎรอพยพหนีอย่างไร ความระส่ำระสายก็ต้องเกิดมี
ขึ้น เมื่อเกิดความระส่ำระสายขึ้น การจะเดินไปไม่สำเร็จ
เจ้าหนี้เขาเริ่มมายึดทรัพย์ ความเอกราชการเมืองก็คงเสีย
ไป หรือถึงแม้การจะสำเร็จ เพื่อนบ้านที่เช่ากลัวไฟจะไป

ลูกในบ้านของเขาบ้างเขาอาจจะเข้ามาช่วยดับไฟก็ได้ เขา
อ้างได้ทีในข้อนี้ เพราะเป็นการป้องกันมิให้ไฟไหม้บ้าน
ของเขา ใครจะไปคัดค้านอันใดเล่า นอกจากนั้นการที่เราจะ
ไปหาความเห็นใจ ความเอ็นดูช่วยเหลือจากสันนิบาตชาติ
ในโอกาสที่เราไปเป็นสิ่งที่เขารังเกียจแล้วดังเห็นจะหาความ
ช่วยเหลือได้น้อยสักหน่อยละกรรมัง

นายปรีดีเสนา

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สมัชชาจารย์ เมื่อ พ.ศ.
๒๔๗๑ ว่า เหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาญานั้นมีอยู่
สองประการคือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่สันดานของผู้กระทำผิดนั้นเอง
๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์
ชิงทรัพย์ ปล้น เหล่านั้น ก็เมื่อรัฐบาลได้ให้ราษฎรได้มี
ความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ
แล้วใจนการประทุษร้ายต่อกัน อันเนื่องจากการเศรษฐกิจ
จะยังคงมีอยู่อีกเล่า เหตุแห่งการกระทำผิดในทางอาญาจะ
คงเหลืออยู่ ก็แต่เหตุอันเนื่องแต่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด

ซึ่งจะต้องคิดแก้ไขโดยอบรมและสั่งสอนคตินิสัย และเมื่อผู้
อบรมสั่งสอนผู้คตินิสัยได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ
แล้ว การอบรมสั่งสอนคตินิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ในข้อข้าพเจ้าสงสัยว่า ถ้ารัฐบาลดำเนินโครงการ
เศรษฐกิจตามแผนนี้แล้ว น่ากลัวจะทำให้มีความสงบภายใน
ไม่ได้คตินัก เนื่องจากวิธีหักกลบลบหนี้ตนเองที่ทำให้การ
เป็นไปคตินั้นไม่ได้ เพราะราษฎรคงจะพากันเป็นหนี้รัฐบาล
มากขึ้น เนื่องจากราษฎรมีหนี้ท่วมหัวมากขึ้น และไม่มีหน
ทางใด นอกจากเป็นหนี้อยู่เท่านั้นเสมอไปแล้วก็อาจจะลัก
ของรัฐบาล และของซึ่งกันและกันได้ และถ้าเกิดการชะโมย
กันขึ้นแล้ว ก็หวังอยู่อย่างเดียวกับว่ารัฐบาลจะไม่ใช้วิธีปราบ
ปรามอย่างที่ทำในประเทศรัสเซีย ซึ่งอาจลงโทษผู้ลักของ
หลวงได้ด้วย ประหารชีวิตหรือการเนรเทศให้ไปอดตาย

นายปรีดีเสนา

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจ ซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า

รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยากก็จะเป็นการสมจริง ไม่ใช่หลอกหลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้เข้าใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมีได้กระทำการใด แต่ที่ยังมิได้กระทำการใด ก็เพราะยังมีได้ดำเนินการตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาล เป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้วราษฎรทุกคนจะมีงานทำโดยเหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการแม้แต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎรก็จะไม่อดอยาก เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำ ก็จะได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อ หรือแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯ ล ฯ ตามความต้องการของราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

การเศรษฐกิจ

ตามโครงการเศรษฐกิจมีความมุ่งหมายว่าจะมิให้ราษฎรอดอยาก ประเทศรัสเซียเองก็ตั้งใจเช่นนั้น แต่บัดนี้กลับปรากฏว่า ราษฎรอดอยากยิ่งกว่าแต่ก่อนไซ้โครงการ

เศรษฐกิจเป็นอันมาก ตามบ้านเมืองนอกกรุงที่มีอาหารไปไม่ถึงนั้น ราษฎรพากันอดอยากจนถึงกับกินเนื้อคนด้วยกันเอง เลินเองก็ยอมรับว่า การจัดการแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเดินไปอย่างเหลวไหลเป็นเหตุให้เกิดความเป็นไปต้งปรากฏอยู่ในหนังสือ แอนนิโคโนมิคิสตอริออฟโซเวียตรัสเซีย หน้า ๒๑๖ กล่าวว่าความอดอยากนั้นทำให้เกิดการกินเนื้อคนด้วยกันขึ้น ซึ่งไม่เคยมีในรัสเซียเลย นอกจากนั้นเมื่อครั้งมีการจลาจลในต้นศตวรรษที่ ๑๗^๑ สภากาการแพทย์ได้เป็นผู้รับทำการไตสวนเรื่องความอดอยากครั้งนั้น และได้รายงานมายังรัฐบาลว่าสภาพในรัสเซียเป็นที่น่าขนลุกขนพองอย่างที่สุด พวกมนุษย์ทุกคนนั้น คือคนธรรมดาเราเอง ไม่ใช่บ้าหรืออะไรเช่นนั้น ตามธรรมดาแล้วก็ตามการอาศัยพึ่งกันโดยปกติทุกอย่าง นอกจากนั้นบางคนยังได้เคยรักใคร่ผู้ที่ตัวมากินเสียด้วยซ้ำ ในระหว่างนั้นความน่ากลัวอันนี้ได้เดินถึงขีดที่สุด ในป่าช้าฝังศพมีคนรอคอยขุดศพที่เขาฝังใหม่สำหรับเอามากิน พวกที่ไปขุดศพเอามากิน

---

๑. ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคิดค้นมาผิด ทรงเป็นต้น ศ.ศ. ๑๕๑๓ ถ้าเป็นศตวรรษที่ ๑๗ คงจะเป็นระหว่าง ค.ศ. ๑๖๐๐-๑๖๕๕
โบราณกาลไป

เมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ก็เอามาเขียนเสียเงินตาย แต่ถึงกระนั้น
ก็ไม่เซ็ด บิดา มารดา พี่สาว น้องชาย ก็เกิดฆ่ากันเอง
เวลากลางคืน เด็กชายหญิงที่เดินตามถนน ก็มีคนจับไปฆ่ากิน
เสีย การที่เป็นดังนี้พระราชกฤษฎีกาเห็นว่าเป็นการจำเป็น ด้วย
เหตุว่าถ้าไม่กินกัน ลงเสียบ้างแล้วก็คงพากันตายหมด ไม่
เหลือเลย บิดา มารดา ที่เห็นบุตรเจ็บเพราะขาดอาหาร
เห็นว่าใกล้จะตายอยู่แล้วก็จัดการฆ่าบุตรกินเสีย และอ้างว่า
ถึงเวลาที่เด็กนั้นควรตายแล้ว จึงฆ่าเสีย เพราะถึงอย่างไร
ก็ไม่รอด ก็ฆ่าเสียเพื่อเลี้ยงชีวิตบุคคลอื่นที่ยังแข็งแรงต่อไป
ดีกว่า คนฆ่ากันนี้ การฆ่ากันนี้โดยไม่รู้จับบาปนั้นเห็นไป
เสียว่าความจำเป็นบังคับแล้วก็ไม่ผิด นี้เราจะคิดจัดการให้
เมืองไทยกลายเป็นอย่างนั้นละหรือ นี้หรือความสุขสมบูรณ์
ที่โครงการเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คนไทยอยู่
เป็นคนไทยดี อยากจะให้กลายเป็นยักษ์ เป็นผีกินมนุษย์
ซึ่งกันและกัน ความบรมสุขอย่างนั้นเห็นจะเหลือรับสักหน่อย

พระบรมราชวินิจฉัย

การให้เงินเดือน

การให้เงินเดือนนั้นจะให้สักเท่าไรก็ตาม ถ้าไม่มี

จะกินแล้วหรือจะนำเงินไปใช้ซื้ออะไรได้ เงินก็ไม่มี
ประโยชน์เงินเดือนที่จะแจกราษฎรนั้นอาจมีจำนวนมากกว่า
รายได้ที่เป็นอยู่เดือนนี้ แต่ราคาอำนาจที่จะไปซื้อของนั้นคง
เกือบไม่มีเลย เพราะเหตุที่บรรดาอาหารการกินที่มีอยู่เท่าใด
รัฐบาลก็จะเอาไปขายเสียหมด เพื่อยังความคลุยกษาพระหว่าง
ประเทศ ส่วนคนที่สืบเอ็ดล้าน ถ้าได้เงินดังกล่าวแล้ว
คือให้ยืมกินได้อย่างคนชั้นกลางคือ ราวเดือนละ ๒๐ บาท
ต่อคน โดยคิดถึงการซื้อของไฮลเซลได้ทั้งหมดแล้ว ใน
เดือนหนึ่งรัฐบาลจะต้องจ่ายเงินเดือนถึง ๒๒๐ ล้าน ถ้าคิด
ทั้งปีก็รวม ๓,๐๐๐ ล้าน เงินนี้จะเอามาจากไหน นอกจาก
จะต้องเก็บของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีทั้งหมดออกขายต่างประเทศ
เพื่อเอาเงินกลับมาเท่านั้น ตามรายงานการสำรวจเศรษฐกิจ
ในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่ารายได้ของประเทศไทยอันเกิด
จากการทำมาหากินของราษฎรปีหนึ่งเท่ากับ ๓๐๗,๖๓๓,๐๐๐
บาทเท่านั้น ดังนั้นจะไปเอาเงินปีละ ๓,๐๐๐ ล้านมาจากไหน
โภคทรัพย์ทั้งหมดในประเทศไทยที่มีอยู่แล้ว ณ บัดนี้ไม่ถึง
๓,๐๐๐ ล้านเสียแล้ว การที่ปรากฏนั้น โภคทรัพย์ในประเทศไทย
ที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ เป็นจำนวน ๒,๔๕๑,๖๔๑,๐๐๐
บาทเท่านั้น แปลว่าเวลานี้จากต้นทุนที่มีอยู่ ๑๐๐ บาท

(อันเป็นโมกทรัพย์) ก็ทำได้ ๑๒ บาท ๑๒ บาทนี้อาจเป็นจำนวนคงที่อยู่ได้ แต่รัฐบาลจะจัดการอย่างไรจึงจะเพิ่มเงินรายได้ชั้นอื่นอีก ๑๐ เท่าตัวในทันที น่ากลัวว่าจะเป็นการผ่นเสียกรรมัง

การทำเงินเดือนมาแจกกันได้ตั้งนี้ ก็จะมีได้อีกวิธีเดียวคือ วิธีอินแฟลชั่นพิมพ์ธนบัตรออกมากและการปล่อยให้ราคาเงินตกไป รื้ออะไรจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อไปซื้อของเท่านั้นว่าราคาของเงิน ๑ บาทนั้นมันกลับไปเท่ากับ ๓๐ สตางค์เท่านั้น การพิมพ์ธนบัตรนี้ก็ไม่ยากอะไรจะทำเท่าไรก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า จำนวนเงินนั้นไม่สำคัญเท่าอำนาจก็เมื่อราษฎรมีเงิน แต่ไม่มีอำนาจซื้อตั้งนี้แล้ว ความลำบากที่คาดว่าจะมีอย่างรัสเซีย มันจะมีชน มันก็พากันแย่งไปหมดเท่านั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้ายังไม่เห็นเลยว่าความเจริญสุขจะมีมาได้อย่างไร นอกจากในความผ่น

นายปรีดีเสนาอ

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาคที่จะ

เข้ารับราชการ แม้จะเป็นไปในทางปกครองและในทาง
เศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่
อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท
จะต้องรีบเอามาแบ่งกันในระหว่าง ๑๐๐ คนคนละ ๑ บาท
ตามที่นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านอ้างว่าลัทธิคอมมิวนิสต์
เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังคอมมิวนิสต์ ตามที่ท่าน
นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านกล่าวนั้น แต่เราไม่ได้ดำเนิน
วิธีบริบทพรมมาแบ่งกันดังที่ท่านนักปราชญ์ท่านกล่าว

พระบรมราชวินิจฉัย

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคในข้อนี้ข้าพเจ้าก็มองเห็นว่า จะมี
ความเสมอภาคได้อย่างไร ข้าราชการส่วนหนึ่งต้องทำงาน
เป็นทาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นนายผู้ชี้ หมายทำงานชน
ความเสมอภาคที่ผู้เขียนกล่าวนั้น ไม่ใช่มีแต่บนกระดาษเป็น
เป็นแต่เพียงเสมอภาคด้วยชื่อ คือว่า เป็นข้าราชการด้วยกัน
ทั้งนั้น ถ้าจะให้ข้าพเจ้าพูดบ้างก็ได้ว่า เวลานี้ข้าพเจ้าจะ
ต้องให้ทุกคนเป็นเจ้าของฟ้าถือศักดิ์ดินาคนละแสนไร่เท่ากันหมด
มันก็คงไม่ต่างกับผู้เขียนว่า แต่ความจริงแล้วเจ้าฟ้าเหล่านี้

ก็คงจะเสมอภาคกันไม่ได้ เพราะก็คงต้องทำงานอยู่อย่างทุก
วัน^๕ทุกคนแล้ว มันจะได้ความเสมอภาคกันจริงจั่งเท่าใด
ข้อที่ว่า ถ้าดำเนินการตามโครงการนี้^๕แล้ว ราษฎรจะมีสิทธิ
เสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย ก็ขอบอกว่าไม่จริงอีก
เดี๋ยวน^๕ต่างหากที่ราษฎร มีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อด
ตาย เพราะยังทำมาหากินตามใจสมัครได้ และทั้งไม่เคย
ปรากฏเลยว่ามีใครอดตาย แม้แค่หมาวัดก็ไม่เคยอดตาย
ดังกล่าวแล้ว ถ้าเราเดินตามโครงการนั้น^๕แล้ว นั้นแหละ
อาจมีการอดตายกันได้ และถ้าเป็นการอดตายกันทุกอย่าง
เสมอภาคแล้ว^๕ก็ยังคงอยู่ เพราะอย่างน้อยก็ถูกหลัก^๕นี้ แต่
ข้าพเจ้าเกรงว่าจะไม่เสมอภาคกันในเรื่องอดตายเสียละกระมัง
ผู้อดตายแต่ละจะเป็นข้าราชการชั้น^๕นกรมกร คือราษฎรเท่านั้น
ส่วนข้าราชการชั้น^๕ผู้ชำนาญ^๕นั้นอาจไม่อดตายอย่างเดียวกันได้
แล้วจะมีการเสมอภาคกันข้อไหน ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น

นายปรีดีเสนอ

เสรภาพ

ข้อ^๕ผู้มองผิด ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาล
รับราษฎรทั้งหมดเข้าเป็นข้าราชการนั้น^๕ และการที่รัฐบาล

ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนั้น จะเป็นการตัดเสรีภาพ
จริงอยู่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ ย่อม
เป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้
ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ ทั้งหมดเป็นการปฏิบัติตาม
ข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ทิ้งเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมี
เสรีภาพในทางร่างกาย ในทรัพย์สิน ในเคหสถาน ใน
การพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎร
ได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุข
กาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับประทาน
เช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎรเลย แม้
ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อเลี้ยงชีวิต นอกจาก
พวกที่เกิดมาหนักโลก อาศัยคนอื่นเขากิน (ปาราชิกโซเซียล)
ไม่ว่าในประเทศใดเสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อประโยชน์ของราษฎร
ทั้งหมดด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า
เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดัง
ได้กล่าวข้างต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

เสรีภาพ

เมื่อห้ามปรามขัดขวางไม่ให้ราษฎรทำตามใจสมัคร

ได้ตั้งกล่าวมาแล้วก็เท่ากับตัดเสรีภาพ ก็เมื่อรัฐบาลตั้งใจจะ
ตัดเสรีภาพเช่นนั้นก็นับว่า เป็นการนำความสุขสมบูรณ์มาให้
แล้ว ก็จะต้องคนให้มีชีวิตอยู่ทำไม ประหารชีวิตมันเสียให้
หมดก็แล้วกัน มันจะได้ไม่อดตายดีกว่าที่จะสละทิ้งเสรีภาพ
ของตน คนคุกที่เราขังไว้ และเลี้ยงดูให้มีความสุขสมบูรณ์ด้วย
ปัจจัยทั้ง ๔ ก็ยังอดสำหรับอาหารซึ่งมีมาถึงชีวิต แหกคุก
หนีความสุขสมบูรณ์ที่ไม่มีความอิสระ ถึงแม้จะต้องถูกยิงตาย
หรือจะต้องอดตาย ก็มิได้มีความหวาดหวั่น ทหารที่เรา
เลี้ยงดูอย่างสุขสมบูรณ์ก็อยากหนี เพราะความต้องการเสรี
ภาพ เพราะฉะนั้นอย่าพูดเป็นอันขาดว่า คนเรารักเสรีภาพ
น้อยกว่าความสุขสมบูรณ์ ในที่ๆ ถูกกดขี่ สุภายิจเรามีอยู่ว่า
กับที่อยู่ได้ กับใจอยู่ยาก ผู้เขียนเห็นแจ่มชัดขึ้นเสียแล้วกระ
มัง การรักเสรีภาพ อย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์เดรัจฉาน
มันก็รักเสรีภาพ สัตว์ในสวนสัตว์ที่เขาเลี้ยงไว้นั้นก็ได้รับ
ความเลี้ยงดูเป็นอย่างดี มีของกิน ที่อยู่พร้อมบริบูรณ์ทุก
อย่าง แต่ถ้าวางเปิดกรงเข้าที่ไร มันก็หนีทุกที นี้ก็เพราะ
ความต้องการเสรีภาพยิ่งกว่าความสุขกาย อันเต็มไปด้วย
ความไม่เป็นอิสระ เพราะฉะนั้นโครงการเศรษฐกิจที่จะใช้นั้น
จะนำเสรีภาพมาสู่ราษฎรทั่วไปนั้นย่อมไม่จริงดังกล่าวเลย

นายปรีดีเสนอ

การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตน ว่าจะเป็อันตรายสูญหาย และรัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชนต่างคนต่างทำนั้น การบังคับให้ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการที่ทำให้วัตถุประสงค์ทั้ง ๖ ประการ ของคณะราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนาคือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ เรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็จะมีบังเกิดแก่ราษฎรโดยถ้วนหน้า โฉนเหล่านี้พวกเราที่ได้พร้อมใจกันไขประตูปเบิกช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะรี ๆ รอ ๆ ไม่นำราษฎรต่อไปถึงยังต้นกัณฑ์พฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผลเอาจากต้นไม้ นั่น คือ ผลแห่งความสุขความเจริญ ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ใน

เรื่องศาสนาพระศรีอารีย์ ในเรื่องนี้ผู้นับถือศาสนาทุกคนใน การทำบุญ ปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอารีย์ แม้ใน การสวดมนต์ในโรงศาลก็ดี ในการพิธีใดๆก็ดี ก็อ้างกันแต่ ว่า เมื่อซื่อสัตย์หรือให้การไปตามจริงแล้วก็ให้ประสบพบ ศาสนาพระศรีอารีย์ ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิถีไปสู่อารีเย สมัย แต่ก็ยังมีบุคคลที่จะถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนักๆ เข้าก็จะกลับไปสู่สมัยก่อนพุทธกาล คือ เมื่อ ๒๕๗๕ ปีที่ ล่วงมาแล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

การศึกษา

การที่จะจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษานี้ ไม่จำเป็นที่ จะเป็นของที่ทำได้ แต่เมื่อรัฐบาลได้ทำการเศรษฐกิจแล้ว เท่านั้น จะทำเมื่อใดก็ทำได้ หรือจะทำควบกับโครงการ เศรษฐกิจชนิดอื่นก็ได้ การบังคับให้เรียนหรือการบังคับ ต่าง ๆ นี้ ทำไมผู้เขียนจึงชอบนัก ก็จะใช้การชักชวนแทน มิได้หรือ ถ้าจะจัดการศึกษาควรจะต้องชักชวนให้ราษฎรรัก การศึกษา และให้ความสะดวกในการศึกษา ทำไมจะต้อง ใช้แต่ไม่บังคับตลอดไป

ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลได้ใช้วิธีโครงการเศรษฐกิจ

แบบนี้แล้ว ราษฎรจะได้รับสิ่งที่ราษฎรพึงปรารถนาทุกคน
หมด กล่าวว่าจะได้พบพระศรีอารีย์ทั่วกันหมดนั่น ข้าพเจ้า
อยากจะขอคำสั้นสั้นหน่อยว่า ในศาสนาพระศรีอารีย์ซึ่งผู้
ทำนายไว้นั้น คนไม่ต้องทำอะไรเลย นอนเฉยๆก็มีสิ่งของ
พร้อม การบังคับกดขี่ทั้งปวงก็ไม่มี เสรีภาพก็เต็มที่ เสมอ
ภาคก็มี แต่ตามที่ใดกล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าดำเนิน
ตามโครงการเศรษฐกิจจอนันแล้ว การมันตรงกันข้ามหมด
การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำกันอย่างหนัก ซึ่งหนัก ๆ ทุ
แล้ว รูปร่างมันไกลไปในทางอเวจีของพระศรีอารีย์มากกว่า
สวรรค์ของพระศรีอารีย์ ดังผู้เขียนกล่าว

นอกจากนั้นผู้กล่าวกันอยู่เนื่อง ๆ ว่า พระสงฆ์นั้น
เป็นโซเซียลลิสต์ แต่อย่าลืมว่าการอยู่กินของสงฆ์นั้นต่างกัน
เป็นอันมากกับคนธรรมดา เพราะว่าสงฆ์นั้นมีเครื่องยึด
เหนี่ยวหัวใจอันเป็นธรรมชั้นสูงอยู่เสมอว่า ถ้าดำเนินการ
ตามโครงการเศรษฐกิจจอนันแล้ว การมันตรงกันข้ามหมด
การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำประการหนึ่ง การอยู่กินก็
อย่างที่เรียกว่า อยู่รุกรวมและบิดบาตร จนแม้แต่ยาที่ใช้
รักษาโรคก็ใช้มูลใช้มูล ไม่ได้มุ่งหาความสุขตั้งมนุษย์ทั่ว
ไป และนอกจากนั้นพระสงฆ์นั้นไม่ได้ค้าขายเอง ก็ไม่มี

ทั้งการอาชีพ อิศระ หรือการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ สงฆ์
ไม่มีโครงการเศรษฐกิจที่จะบังคับเพื่อนด้วยกันให้เป็นทาส
พระสงฆ์มีความเสมอภาคจริง โดยมีวินัยที่จะต้องปฏิบัติอย่าง
เดียวกัน ไม่ว่าจะเป็เจ้า มนุษย์ธรรมดา ภายนอกวัดทั้ง
สิ้น พระสงฆ์ไม่ต้องคิดถึงบุตรหลาน เมื่อสนธิแล้วเข้า
ของก็เป็นของวัด ไม่ต้องให้ลูกหลาน เพราะไม่มีบุตรหลาน
ส่วนคนธรรมดา นั้น ทำอะไรย่อมจะเอาของนั้นเป็นของตัวเอง
เพื่อจะมอบไว้ให้บุตรหลานต่อไป บุตรหลานจะได้มีหน้ามี
ตากว่าคนอื่น ไม่มีใครจะทำอะไรโดยไม่นึกถึงตัวเอง โดย
เหตุนี้พระสงฆ์กับคนธรรมดาจึงต่างกัน และพระสงฆ์จึง
สามารถควบคุมคณะไปในทางแบบโซเซียลลิสต์ได้

ตามคำที่มีผู้ทำนายไว้ว่า พระศาสนาพระศรีอารียะ
มาในโลกในปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้น คงจะเป็นจริงแล้ว เวลา
ซึ่งเป็นปี ๒๕๗๕ ก็คงจะยังไม่ถึงเวลาตามคำทำนาย เพราะ
ขณะนี้ยังไม่ถึงเวลาแล้วจะรีบด่วนไปทำไม คนเราจะเชื่อ
คำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้ หรือจะเชื่อคนรัสเซีย ซึ่งยอมปล่อยให้
พวกเขาป้องกันตนเอง ก็ควรจะตั้งข้อสงสัย
ทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้มากกว่าคำทำนาย ทำนายว่าจะยังมาไม่
ถึงจนกว่าจะบรรจบ ๕๐๐๐ ปีแล้ว ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะ

ว่า ๆ มาถึงแล้ว จะไปเชื่อเขาทำไม อย่าชิงสุกก่อนห่าม
ไปเลย ถ้ามีวิธีจะเก็บต้นกล้วยพฤษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุก
หรือไม่โตพอ เราจะหาดอกหาผลไม่ได้เลย อาจจะมีแต่
หนามแต่กิ่งที่เปราะจะหักพากันไปตกเหวตายหมด ก็เมื่อยัง
ไม่เห็นถึงเวลาที่ได้ทำนายไว้แล้วนี้ ก็เรลองทิ้งไม่คิดถึงมัน
เสียสักหนึ่งจะมีดีกว่าหรือ และคอยตั้งใจจะฟังแต่คำสั่งสอน
ของสมเด็จพระสมณโคตม ผู้เป็นพระพุทเจ้าของเราใน
ท่านสอนให้เชื่อเหตุเชื่อผล ฟังเหตุฟังผล ไม่ใช่บังคับให้
เห็นทาสแบบอเวจีพระศรีอารีย์ คอยชิงสุกก่อนห่ามดังที่
โครงการเศรษฐกิจกำหนด

นายปรีดีเสนอ

เกล้าพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการประกันความสุข
สมบูรณ์ของราษฎร

(อินชัวรันส์โซเซียล)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาประชาธิปก

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระ
ราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ฉุร พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัติ^{๑๕๕} ตั้งแต่วัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่ง
ชาติเป็นต้นไป ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประ
เทศไทยทุกคนได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะได้มี
พระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ.....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุ ๑-๕ ปี เดือนละ... ..บาท
๓. บุคคลที่มีอายุ ๖-๑๐ ปี เดือนละ..... ..บาท
๔. บุคคลที่มีอายุ ๑๕-๑๖ ปี เดือนละ .. ..บาท
๕. บุคคลที่มีอายุ ๑๕-๑๘ ปี เดือนละ.....บาท
๖. บุคคลที่มีอายุ ๑๙-๔๕ ปี เดือนละ .. ..บาท
๗. บุคคลที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป เดือนละ.....บาท

มาตรา ๔ บุคคลที่มีวุฒิหรือความสามารถพิเศษ
หรือกำลังพิเศษ จะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไปตามคุณวุฒิตาม
กำลังสามารถ และตามชนิดของงานที่ทำ

ชั้นที่ ๑. ๘๐ บาท ชั้นที่ ๒. ๙๐ บาท

ชั้นที่ ๓. ๑๐๐ บาท	ชั้นที่ ๔. ๑๑๐ บาท
ชั้นที่ ๕. ๑๒๐ บาท	ชั้นที่ ๖. ๑๓๐ บาท
ชั้นที่ ๗. ๑๔๐ บาท	ชั้นที่ ๘. ๑๕๐ บาท
ชั้นที่ ๙. ๑๖๐ บาท	ชั้นที่ ๑๐. ๑๗๐ บาท
ชั้นที่ ๑๑. ๑๘๐ บาท	ชั้นที่ ๑๑. ๑๘๐ บาท
ชั้นที่ ๑๓. ๒๐๐ บาท	ชั้นที่ ๑๔. ๒๒๐ บาท
ชั้นที่ ๑๕. ๒๔๐ บาท	ชั้นที่ ๑๖. ๒๖๐ บาท
ชั้นที่ ๑๗. ๒๘๐ บาท	ชั้นที่ ๑๘. ๓๐๐ บาท
ชั้นที่ ๑๙. ๓๒๐ บาท	ชั้นที่ ๒๐. ๓๕๐ บาท
ชั้นที่ ๒๑. ๔๐๐ บาท	ชั้นที่ ๒๒. ๕๕๐ บาท
ชั้นที่ ๒๓. ๕๐๐ บาท	ชั้นที่ ๒๔. ๕๕๐ บาท
ชั้นที่ ๒๕. ๖๐๐ บาท	ชั้นที่ ๒๖. ๖๕๐ บาท
ชั้นที่ ๒๗. ๗๐๐ บาท	ชั้นที่ ๒๘. ๘๐๐ บาท
ชั้นที่ ๒๙. ๙๐๐ บาท	ชั้นที่ ๓๐. ๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๕ นอกจากเงินเดือนที่ได้รับให้ผู้ที่ทำงานหรือรับราชการได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่ง ตามผลแห่งการงานของตน ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้อำหนดส่วนลงไว้

มาตรา ๖ ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูงกว่าคนสามัญ เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูง

กว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗ เงินเดือนและเงินรางวัลและเบี้ยบำนาญ
จะเพิ่มส่วนขึ้นได้ ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลได้ผลในทาง
เศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขของราษฎร
เงินเดือนและเบี้ยบำนาญราษฎร

ถ้าเมื่อคิดจะประกาศพระราชบัญญัตินี้แล้ว ขออย่า
ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

เงินเดือนนั้นฟังดูข้างเป็นความผันเสียจริง ๆ เพราะ
ถ้าคิดว่าสำหรับราษฎร ๑๑ ล้านนั้น ถ้าเราจะให้เงินเดือน
เฉลี่ยเพียงคนละ ๑๐ บาทต่อเดือนเท่านั้น ก็เป็นเงินเดือน
๑๑๐ ล้าน หรือปีละ ๑๗๒๐ ล้านบาทเสียแล้ว เราจะไป
เอาเงินที่ไหนมา รายได้ในทางภาษีที่เราเก็บได้ในเวลา
นี้อย่างสูงก็ราว ๑๐๐ ล้านบาท และเงินที่ราษฎรได้ในการ
ค้าขายทั้งประเทศก็อยู่ในราว ๑๐๐ ล้านต่อปี ตั้งกล่าวมา
แล้วนั้น ถ้ารวมกันเข้าอยู่ในกระเป๋ารัฐบาลหมดก็คงเป็นปี
๔๐๐ ล้านบาท ที่นี้สมมติว่ารัฐบาลจะจัดการเก่งเป็นอันมาก
จะสามารถขยายการงานในประเทศขึ้นทันที อาจได้เงินเพิ่ม

ชั้น ๓ เท่าเดิม คือเพิ่มชั้น ๓๐๐ เปอร์เซ็นต์ เงินที่ได้ก็คง
จะอยู่ราว ๑,๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งยังต่ำกว่าเงินที่จะให้ราษฎร
อยู่ ทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ นับว่าเป็นโภคทรัพย์
แล้วก็มีอยู่ไม่เกิน ๒,๕๐๐ ล้านบาท คือ ๕๐ เปอร์เซ็นต์
ของเงินทุนนี้ ก็เป็นการประเสริฐอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้ก็เป็น
ความผ่นอยู่แล้ว ดังนั้นจะเอาเงินที่ไหนมาให้เงินเดือนข้าราชการ
การตั้งที่สัญญาไว้ว่าจะให้ความสุขหรือหาคงที่กล่าวมาแล้ว
ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลย เห็นแต่ว่าเป็นความผ่นเท่านั้น เพราะ
นอกจากจะพิมพ์กระดาษออกมาเป็นเงิน ซึ่งมีราคา ๑ บาท
ของรัฐบาลใหม่เท่ากับ ๕ สตางค์ของเงินเก่า จึงจะทำตาม
โครงการนี้ได้บ้าง

นายปรีดีเสนอ

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี
ขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี รับราชการตามประเภทงาน ให้
กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิ และตามประเภท
อายุดังนี้

๑. ผู้ใดมีวุฒิอย่างไร ก็สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่าที่งานประเภทนั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนดก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถเป็นพิเศษ หรือซึ่งแข่งขันได้ต่ำกว่าการงานที่ต้องการ คุณวุฒิหรือความสามารถพิเศษก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตนให้เหมาะสมกับประเทศของตน

๔. เพศตามธรรมเนียมงานเบา เช่นงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสถานที่ การเสียมย่น การเป็นครู การอนุบาลเด็ก การจำหน่ายเครื่องอุปโภคให้ พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิงเว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถเป็นพิเศษที่จะเข้าแข่งขันในประเภทที่ใช้คุณวุฒิ และความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้มีอายุมากทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ การที่จะให้มีการสอบแข่งขันเข้าทำงาน และวางวิธีการดังกล่าว เขียนง่ายกว่าทำมาก การเป็นเสมียนนั้นมีคนอยากเป็นกว่าข้าราชการชั้นกรรมกรชุดดินมากกว่า เพราะฉะนั้นเฉพาะแต่ในกรุงเทพฯ ก็อาจต้องสอบไล่คนตั้ง ๕ แสนคนก็ได้ เพราะทุกคนก็คงอยากเป็นเสมียน และรัฐบาลจะไปจัดสอบที่ไหนใครจะเป็นคนตรวจข้อสอบ มันเป็นการทำไม่ได้ง่าย ๆ เลย

นายปรีดีเสนอ

มาตรา ๙ บุคคลที่มีอายุ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นแต่เหตุฉุกเฉิน เมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภัยอันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำได้ตามกำลังที่ผู้นั้นจะทำได้ มิให้เป็นการหักโหม หรือทรมาณเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าวเมื่อขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืช เป็นต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๙ การเกี่ยวข้าวที่ผู้เขียนกล่าวว่า เป็นงาน
เบา นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ได้ทำมาแล้ว เขาว่าหนัก
แน่ ๆ เพราะจะต้องยืนหลังขดหลังแข็งตากแดดทุกวัน ผู้
เขียนหรือผู้ชำนาญเคยทำมาแล้วบ้างหรือยัง ข้าพเจ้าเห็นว่า
ก่อนที่จะระดมคนแก่กับเด็กมาทำงานในพระราชบัญญัติควร
บ่งให้ชัดว่า ควรจะให้ระดมท่านข้าราชการผู้ชำนาญและ
เสมียนผู้มีอายุไม่เกิน ๕๕ ปี ลงมือทำงานเกี่ยวข้าวเสียก่อน
จะก็กระมัง

๖ นายปริศิเสนอ

มาตรา ๑๐ บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัย
ที่จะต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้น
ที่จะไม่ต้องทำงาน โดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า
๑๘ ปี ให้ได้รับเงินเดือนคือ

๑. หญิงมีครรภ์
๒. คนเจ็บป่วย
๓. คนพิการ
๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนเตรียมอุดม

ซึ่งสอบไล่แข่งขันเข้าโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย
หรือในโรงเรียนเตรียมอุดมได้

๕. บุคคลที่เวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ
มาตรา ๑๑ บุคคลทั้งต่อไปนี้จะได้รับความยกเว้นที่
จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิ์
จะรับเงินเดือน ในขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลที่แสดงไว้ว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้
อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนาย
ความ ช่างฝีมือ นักประพันธ์ หรือบุคคลซึ่งได้รับอนุญาต
จากรัฐบาลให้ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์
การอุตสาหกรรม การกสิกรรมบางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้น
แสดงได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระของตนจะทำให้ตนมีราย
ได้พอเลี้ยงชีพของตนได้ตลอด

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะยกเว้นไม่ต้องมาเป็นข้า
ราชการและยอมให้ทำการอาชีพไปเองนั้นตามพระราชบัญญัติ
ว่า จะต้องมาแสดงว่าตนมีทรัพย์สิน รายได้อันมั่นคง ที่

จะเลี้ยงตนได้เสียก่อน ถ้ารัฐบาลเห็นมีพอกก็จะยกเว้น ฉะนั้น
ข้าพเจ้าอยากทราบว่า จะเอา กฎเกณฑ์ อันใด มาวางกำหนด
การสอบสวนที่อาจเป็นไปได้ ทางลำเอียง และบีบคั้นก็
อาจมีขึ้นได้ ทั้งได้กล่าวมาแล้ว ในการอภิปรายคำชี้แจง
ในเรื่องที่ทางการควรให้ราษฎรมาพิสูจน์ตัวเองว่าเลี้ยงตัวไม่
ได้ แล้วถ้ารัฐบาลเห็นว่า เขาพิสูจน์ตัวเขาได้ก็ยอมรับเข้า
ทำงานจึงจะถูกต้อง

นายปรีดีเสนอ

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่
ราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่
ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตรา
ที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบลบหนี้กับ
เงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาล หรือต่อสหกรณ์
ในการซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่และปัจจัยอื่น ๆ
แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้ว ราษฎรยังคงเป็นเจ้าของ
รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิที่จะฝากเงิน

นั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติ หรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือ
สหกรณ์ หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๒ ข้อนึงคูกก็เพราะคิ แต่ได้ทราบ
ความลคซังคังที่คิซ้จางไว้ และซ้าพเจ้าคิซ้จางคอบแล้ว
คิซ้จางเห็นผลอยู่ซ้อเดียว คิซ้จางราชฎรคองเบ็นลคกหน้รัฐบาล
เท่านัน เพราะรัฐบาลเบ็นผู้กำหนดคังเงินคเอน และซ้จาง
ซอง นอกจากน้คังการจคบัญช้ห้กคลคอบหน้ ซ้จางรคซ้จาง
ง่ายน้ ในซ้จางน้คังล้าบาคพคอยู่ สำหรับในห้จางราชฎร
ซองเราคซ้จางน้ไม่รคการบวคคอบคณหารพค

นายปรีดีเสนา

ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้
ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศน้จะมีสิทธิตามกำหนด
ไว้ในสัญญา

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลาย ไม่ว่าประเภท
เจ้าหน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของ

รัฐบาลจะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มตามกำลังและความ
สามารถในงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลงโทษ
เช่นตัดเงินเดือนหรือเพิ่มเวลาทำงานหรือโทษสถานอื่นตามที่
จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่ ...พุทธศักราช.....เป็นปีที่.....

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของ
ราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตราค่าน้ำต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอ
แก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตราน้ำ ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการ
ประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในการทำงานที่ให้กรรมกรมี
ส่วนในผลกำไร ที่เรียกว่า ปารติชิเปชันเนทโปรฟิต

๔. เงินเดือนของข้าราชการ และของกรรมกร
ย่อมต่างกัน ตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงิน
เดือนสูงก็ควรได้เบย์บ้านานูสูง

๕. ในเรื่องนี้มีข้อได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นไปได้ เช่นเพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมติว่าเงินเดือน ๘๐ กงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ กงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศ เมื่อต้องขจัดแมลงได้มีกฎหมายระดมให้ช่วยกำจัด ในประเทศเราอาจต้องทำได้ หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยวข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้ว ก็อาจระดมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลัง อันมิใช่งานหนักเกินไป

๗. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธีอินซัวร์นซ์โซเซียล บุคคลจำพวกนี้ได้เบียบำนาญ

๘. ทั้งนี้เพราะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้นนี้ เพื่อผู้มั่งมี หรือผู้รับเกียรติที่จะเป็นข้าราชการ ได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของตน เมื่อตนสามารถเช่นนั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

วินิจฉัยราชการ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการ กรมกร จะต้องทำงานเต็มความสามารถ ถ้าผู้ใดเกียจคร้านจะถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน เพิ่มเวลาทำงาน หรือลงโทษสถานอื่น ๆ นี้ไม่เรื่กว่ากตขีหรือ มีบริษัทใดบ้างที่ทำการลงโทษผู้เกียจคร้านโดยการเพิ่มเวลาทำงานหรือลงโทษสถานอื่น นอกจากประเทศรัสเซียแล้ว ก็ไม่มีที่ใดลงโทษคนงานแบบนี้ การที่เป็นดังนั้นก็แปลว่าราษฎรทุกคนถูกทำโทษจำคุก ตลอดชีวิต ได้ทำงานหนักทุกคนเท่านั้นเองนั้นใช่ไหม

นายปรีดีเสนอ

เกล้าฯ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ

ประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช.....

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่าพระราช-
บัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช.....

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัติ นี้ตั้งแต่วัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจ
แห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบเศรษฐกิจ
คือ

ประติษฐกรรมทั้งหลายไม่ว่าการประติษฐ์นั้นจะ
เป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใด ๆ ตลอดจนการขนส่ง
และจำหน่าย (ปรัวรรตกรรม) ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่การประกอบ
เศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชน ก็คงให้
เอกชนมีอำนาจกระทำได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และการประกอบ
การอันเป็นสาธารณูปโภค รัฐบาลได้ให้สัมปทานหรืออาชญา
บัตรไปแล้วในเวลานี้

๒. โรงงานของเอกชนที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้
รัฐบาลจะผ่อนผันให้ตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้าน ค้าขาย ของชนต่างดาว ซึ่งมี
สัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศไทย

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่นการพาณิชย์
อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ขออนุญาตหรือ
สัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดงให้เป็นที่พอใจแก่
รัฐบาล ว่าการประกอบอาชีพอิสระนั้น ได้ผลเพียงพอ

ที่ผู้ประกอบจะเลียงชีวิตไปได้ตลอดตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่ง
จะได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดไว้โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ
แห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัตินี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ยอมให้
ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

มาตรา ๓ นี้แปลว่า รัฐบาลห้ามมิให้ราษฎรทำนา
ทำสวนโดยลำพังหมก การอาชีพทางนี้รัฐบาลจะแย่งราษฎร
ทั้งหมด อันเป็นการตัดสิทธิ์อย่างน่าอนาถใจ บัญญัติข้อนี้
เป็นการกกดขี่อย่างร้ายแรงราษฎรจะได้รับทุกข์อย่างหนัก
ข้าพเจ้าไม่เห็นความยุติธรรมที่ใดเลย ที่รัฐบาลจะทำความ
เจริญให้ราษฎรโดยนำความลำบากมาสู่ราษฎรทั้งนี้ ความ
เจริญสุขเช่นนี้ไม่เคยพบ สุขก็มีแต่พวกที่จะควบคุมกิจการ
เท่านั้น ไม่ใช่สุขทั่วไป ถ้าจะให้ความสุขกับราษฎรแล้ว
ทำไมไม่ทำโดยวิธีสั่งสอน โดยออกเงินให้เขากู้และวิธีอื่น
ซึ่งไม่เป็นวิธีตัดสิทธิ์ที่เขามิมาช่วย ช่วย่า ถ้าดังนั้นไม่ใช่
การกกดขี่แล้วอะไรจะเป็น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการกกดขี่อย่าง

มหานรกทีเดียว

การให้สัมปทานโรงงานต่าง ๆ

การให้สัมปทานโรงงานต่าง ๆ ก็คือจะคิดบีบบังคับที่ละเล็กละน้อยโดยการเก็บภาษีและคอยจับผิด ในที่สุดก็ล้มไปเอง หรือรวบรวมเข้ารัฐบาล โดยหาว่าผิดสัญญาตามแบบรัสเซียเท่านั้น

ห้างร้านคนต่างดาวที่มทางพระราชไมตรี

การที่คนต่างประเทศ จะมาตั้งร้านนั้นก็คงไม่สะดวก เพราะเขามีรัฐบาลของเขาช่วยคุ้มครองอยู่ คนไทยเสียอีกหาที่คุ้มครองไม่ได้เลย เพราะรัฐบาลกลับกลายเป็นอรรถศัตรูไปเสีย ดังการที่อาจเป็นไปได้กล่าวข้างต้น ในที่สุดก็จะเห็นได้ว่า การเป็นไทยนั้นเลวที่สุดสู่การเป็นคนต่างชาติ แม้แต่พลเมืองของจีนก็ไม่ได้ เพราะเป็นไทยนั้นถูกตัดสิทธิหมด แต่เป็นคนต่างประเทศกลับสบาย และต้องเป็นการเสียใจที่สุดที่ต้องเป็นดังนี้ ด้วยเหตุอย่างเดียวกันนำความเจริญมาให้ผู้ชำนาญการเศรษฐกิจต่าง ๆ เท่านั้น

การให้สัมปทานสำหรับการเศรษฐกิจอื่น ๆ

ตามความในบัญญัติข้อนี้ปรากฏว่า ถ้าไทยจะทำ

อะไรแล้วต้องพิสูจน์ตัวเองเสียก่อนว่าตนจะทำอะไร ถ้า
รัฐบาลเห็นควรจึงอนุญาต ส่วนชาวต่างประเทศนั้นจะทำ
อะไรก็ได้ไม่มีข้อห้าม ทั้งนี้แสดงว่าคนไทยไม่ได้รับความ
เสมอภาคเสมอหน้ากับคนต่างประเทศเลย คนไทยนั้นมีสิทธิ
ในการเลี้ยงชีวิตเร็วกว่าคนต่างชาตินี้ที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย
เสียอีก การพิสูจน์นี้ไม่มีใครจะพิจารณาให้ถูกต้องได้ว่า ผู้
ใดจะอดตายหรือไม่แก่ไหน บัดนี้ไม่มีใครอดตายสักคน
แล้วรัฐบาลจะเอาอะไรไปอ้าง ใครบ้างที่จะยอมบอกได้ว่า
เขาเลี้ยงตัวเขาไม่ได้ นอกจากพวกที่สนกิดหมกม่านะ ความ
ภูมิใจในการเป็นมนุษย์ ทางที่ถูกแล้วควรให้ราษฎรพิสูจน์
ต่อรัฐบาลว่า เขาเลี้ยงตัวไม่ได้จึงจะเหมาะกว่า และรัฐบาล
ก็รับเอาคนเหล่านี้ ไปตั้งให้เป็นข้าราชการอยู่ตามสหกรณ์ที่
จัดขึ้นก็แล้วกันอย่าลืมนะว่าคนเรานั้น ไม่ชอบเวรรักเฮาส์เรา
ชอบเสรีภาพ

นายปรีดีเสนอ

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจ ซื้อบรรดาที่ดิน
ทั้งหลายนอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวของเอกชน และ

นอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาต หรือสัมปทานให้ประกอบ
กิจการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งยังไม่อยู่ในครอบครอง
ของผู้นั้น ผู้นั้นจะขอครอบครองหรือมีกรรมสิทธิใน
ที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ นอกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดิน ให้เจ้าของ
ที่ดิน และรัฐบาลต่างฝ่ายต่างตั้งอนุญาตตุลาการฝ่ายละหนึ่ง
คนและรวมกันตั้งผู้ช้ชาติหนึ่งคน การกำหนดราคาที่ดินนั้น
ต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบรมราชวินิจฉัย

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

การบังคับซื้อที่ดินทำการกสิกรรมนั้น เป็นการไม่
ถูกเพราะเป็นการตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา สัมปทานที่ให้
ไปแล้วก็จัดการบังคับซื้อเสียภายหลังอีกในไม่ช้า ซึ่งเป็นวิ
การที่รัสเซียทำกับพวก—คูร์คในประเทศรัสเซีย พวกคูร์ค
นั้นรัสเซียก็อนุญาตให้ทำนาโดยอิสระเหมือนกัน แต่ถ้า
นาใดเจริญหรือรัฐบาล ชาติอาหารที่จะจ่ายแจกในสหกรณ์แล้ว
ก็จัดการเก็บภาษีเป็นสิ่งของ (สินค้า) และจับผิดต่าง ๆ ใน

สัมปทานและในที่สุดก็รีบเสีย พวกकुल्लก็ต้องไปหานาทำใหม่
หรือมิฉะนั้นก็ถูกเนรเทศไปในที่กัณการ หรือเกณฑ์เข้า
สหกรณ์ซึ่งเป็นคุก อันตั้งอยู่นอกคุคนั้นเสีย นาที่เจริญโดย
มากที่รัสเซียนั้นเป็นนาของพวกकुल्लไม่ใช่ของพวกสหกรณ์
เลย

นายปรีดีเสนอ

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่าย
เงินตราหรือใบกู่ให้แก่เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ ตามราคาที่ดิน
ซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกู่^๕นั้นให้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ย
ธนาคาร ในขณะที่ตกลงที่ซื้อขาย แต่ไม่ให้เกินร้อยละ ๑๕
ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานั้น

ผู้ถือใบกู่ยังมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลอีกโสดหนึ่ง
จากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำ ประโยชน์ตาม
ส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๖ การซื้อให้ราคาด้วยใบกู่ ถ้าใบกู่มีราคา
แลกเปลี่ยนได้จริง ๆ ก็ไปได้ แต่ถ้าวรัฐบาลซื้อที่มากมาย

เช่นนั้นแล้ว เมื่อไรจึงจะจ่ายเงินเขาคืนได้ แต่อย่างไรก็ยังดีกว่ารีบเอาเฉย ๆ และอย่างไรเสียก็คงไม่มีอันที่จะได้เงินสดในการขายเป็นแน่

นายปรีดีเสนอ

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาทุนและเครดิต เพื่อประกอบกิจการธุรกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก
๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน
๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมใน ยาสูบ ไม้ขีดไฟ
เกลือ ฯ ล ฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงการพนัน ซึ่งปรารถนาเล่นการพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตน และเสียค่าจดทะเบียน เป็นงวด ๆ ตามชนิดของการพนันซึ่งตนปรารถนาจะเล่นและห้ามมิให้จดทะเบียนบุคคล ซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนันไม่เป็น นอกจากการเสียค่าทะเบียนประจำตัวแล้ว การเห็นทุก ๆ คราวจะต้องได้รับอนุญาต และค่าธรรมเนียมอีกต่างหากทุกคราว

๕. ออกใบกู้ เพื่อคนที่มั่งมีภายในพระราชอาณา
จักรซื้อใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็น
ประกัน

๖. ออกสลากกินแบ่ง

๗. กู้เงินจากธนาคารชาติ

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักร-
กลกับต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวด ๆ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๗ ภาษี การเก็บภาษีนั้นมิใช่ที่สุดเหมือน
กัน และการเก็บภาษีนี้ ถ้าเก็บเกินไปก็ทำให้การทำมาหา
กินล้ม เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าวิธีที่รัฐบาลจะ
รับของนั้น ไม่มีอะไรดีเท่ากับรับด้วยเอาการเก็บภาษี

การเก็บภาษีการพนัน อย่างเก็บกับคนสุบฝิ่นนั้น
ถ้าทำได้ก็นับว่าเก่ง เพราะการปราบปรามการพนันนั้นไม่
ง่ายอย่างกับการปราบฝิ่น ฝิ่นนั้นคนไม่สุบทั่วไป แต่การ
พนันคนเล่นทั่วไป การคำนวณว่าจะได้เงินเดือนนั้นนั้น ใคร
ก็คำนวณได้ไม่ยาก เพราะเป็นจริงแต่ในกระดาษ ไม่เชื่อ

ก็ลองดู อย่างไรก็ตามเลยก็ไม่ได้เงินอย่างที่คิดคำนวณนั้นเป็นแน่
ถ้าจะได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนนั้นก็นับว่าเก่งเสีย
แล้ว

นายปริดีเสนอ

ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดย
เอาเงินทุนสำรองของรัฐบาล และเงินที่จะกู้จากเอกชนมา
เป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำ
กิจการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจออก
ธนบัตร โดยโอนเงินกรมตราในกระทรวงพระคลัง มหา-
สมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติโอนคลังจังหวัดต่าง ๆ ใน
เวลานี้ เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ

มาตรา ๙ ธนาคารแห่งชาติ จำต้องให้รัฐบาลกู้
เงินตามที่รัฐบาลต้องการ ตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ธนาคารแห่งชาติ การกู้เงินนั้นได้กล่าว
มาข้างต้นแล้วว่า กู้ได้หนเดียว ผลสุดท้ายของธนาคาร

แห่งชาติก็จะหมุนอะไรไม่ได้เลย เพราะหมุนมากนักเครื่อง
มันก็คลอนหมด ในที่สุดก็พากันล้มไปตาม ๆ กัน นอกจาก
นั้นจะต้องออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือห้ามคนไทย
นำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย เพราะธนาคารชาติที่หมุน
เงินตั้งนี้ มันเป็นการนำเชื่อได้ยากว่าจะอยู่ได้ไม่ล้ม คนก็
คงเอาเงินไปฝากที่ธนาคารอื่นหมด

อย่าลืมว่าโภคทรัพย์ของเรานั้นมีอยู่ ๒๕๐๐ ล้าน
บาทเท่านั้น เราจะไปรีดมาอย่างไร จึงจะได้เงินทุนเกิน
กำลังที่โภคทรัพย์นั้นมีอยู่

มาตรา ๙ การที่รัฐบาลกู้เงินได้ตามใจชอบนี้เอง
ที่จะเป็นเหตุให้ธนาคารง่อนแง่นคลอนแคลน

นายปรีดีเสนอ

รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจใดบ้างในประเทศ

ป้องกันการค้าประตุกำ

รัฐบาลจะถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรมทุก
อย่างให้ดีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นจะต้องอาศัยต่าง
ประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการปิดประตุ

ค่าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูก็ไม่ใช่เป็นการเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาตัมสมิทว่า ประเทศต่าง ๆ จะต้องถูกแบ่งแยกการงานกัน ประเทศใดทำการกสิกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดี ในเมื่อประเทศต่าง ๆ สุขุขิตต่อกันไม่มีการปิดประตูค้า หรือกตราคาแก่งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

ความเห็นนักเศรษฐกิจวิทยาเยอรมัน

เราจำต้องดำเนินตามของนักเศรษฐกิจวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่งชื่อลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันต้องทำตนให้เป็นรัฐบาลบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือมีอุตสาหกรรม กสิกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมบริบูรณ์และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศนั้นก็ควร เยอรมันนี้ได้เจริญขึ้นเพราะถือหลักนี้ว่าทั่วประเทศเยอรมัน การที่รัฐบาลจกทำได้ผลดีเพียงใด เช่นการรถไฟ เป็นต้น และในปัจจุบันนี้เองประเทศเยอรมันที่เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาล เป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมใน

ลัทธิรัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเอง

แมคโดนาลด์ คาลาดิเออร์ ในอังกฤษมีที่นแมคโดนาลด์ ในประเทศฝรั่งเศสมีที่นคาลาดิเออร์ เป็นหัวหน้าในรัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินในลัทธิอย่างไร ก็ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำ ร่วมกันกับรัฐบาล และต้องการประกันของรัฐบาลอินชัวร์นซ์โซเซียล ไม่มากนักน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ป้องกันการปิดประตู

การที่จะป้องกันการปิดประตูก็เป็นการดีอยู่ แต่ถ้าวัดถึงความจำเป็นแล้วว่า เราควรจะกลัวการปิดประตูแล้วหรือไม่ ก็จะต้องตอบว่าไม่กลัวเลยการปิดประตูถ้าใครทำจะกับประเทศไทยแล้ว ก็เป็นการโง่ของผู้นั้น เพราะจะมาเสียเงินทำเช่นนั้นทำไม มีวิธีอื่นที่จะบังคับให้ประเทศไทยต้องยอมจำนนได้ถมเถไป มีอาทิเช่น ส่งเรือรบซึ่งมีเครื่องบินบรรจุอยู่เสร็จเข้ามา กับเรือครุเซอร์บรรจุทหารมาขึ้นที่กรุงเทพฯ ฯ ก็คลุมกรุงเทพฯ อยู่แล้วทุกวันนี้ เรื่อยอมรู้ดีว่า เพื่อนบ้านเขาไม่ชอบวิธีการเศรษฐกิจ

แบบนี้ ถ้าเราทำขึ้นเมื่อใดก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เขาจะไม่
ส่งคนของเขาเข้ายึดทรัพย์สินของเราตั้งกล่าวแล้ว กว่าเราจะ
มีกำลังพอที่จะกันการปิดประตูค่าไถ่ บ้านเมืองเราก็หมดไป
เสียแล้ว โดยแม้แต่บ้านประตูก็คงจะทำได้ เพราะฉะนั้น
การกั้วที่จะปิดประตูค่าไถ่ เป็นการกั้วที่หาเหตุผลไม่ได้
เป็นการเอาอย่างประเทศรัสเซียเท่านั้น เพราะประเทศ
รัสเซียกลัวการปิดประตูเป็นอันมาก ที่รัสเซียกลัวเช่นนี้ก็
เพราะว่า คนทำตัวของตัวเองเป็นเอาท์ลอร์ดของโลกและกั้ว
ใครเขาจะมาแก่ง การที่ใครจะแก่งรัสเซียหรือบังคับให้
รัสเซียต้องยอมแพ้ได้นั้น ไม่มีหนทางใดกระทำได้สะดวก
เท่ากับการปิดประตูค่าไถ่ เพราะถ้าจะยกทหารไปปราบก็คง
สิ้นเปลืองเงินมากกว่าการปิดประตูค่าไถ่ เพราะรัสเซียเป็น
ประเทศใหญ่รัสเซียมองเห็นอันตรายทางนี้ จึงต้องป้องกัน
การปิดประตูค่าไถ่ ที่ผู้เขียนมิได้นึกถึงฐานะของประเทศไทย
เรา มัวไปหลงเสียว่าเหมือนกับรัสเซียเสียหมด เขาจะทำ
อะไรก็ไปลักลอบเข้ามาโดยมิได้ไตร่ตรอง ให้สมเหตุสมผล
เท่านั้น จึงได้คิดจะป้องกันการปิดประตูค่าไถ่ในประเทศไทย
บ้าง ซึ่งถึงจะป้องกันสักเท่าใดก็ไม่มีการเข้ามาทำเช่นนั้น
เขามีวิธีอื่นถมไป เพราะเมืองเรานิดเดียวเท่านั้น และสภาพ

ก็เหมาะที่จะทำการรุกรานด้วยกำลังทหารได้คล่องแคล่ว เพราะไม่มีเครื่องป้องกันการรุกรานอย่างง่าย^๕เพียงพอ ยังจะมัวไปคิดการป้องกันปิดประตู^๖ทำไมให้บ่วยการ คล้ายกับวางขวางขวางประตูบ้านกันขโมย แต่ก่อนเปิดหน้าต่าง ๒ บานเต็มที ^๕ ดังนั้น ขโมยอะไรจะเดินเข้าไปทางประตู^๖ขึ้นชั้นทางหน้าต่างขโมยของเขาเสียมีดีกว่าหรือ

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยจะเป็นรัฐบริบูรณ์ไปนั้นยังสงสัย เพราะเราขาดของดิบในการทำอุตสาหกรรม เราขาดทั้งเหล็ก และถ่านหิน ที่จะทำการตั้ง^๕โรงงาน^๖จะจัดการได้ ก็คงจะกินเวลา ๑๐๐ ปี

การที่ยกตัวอย่างว่า อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส จะทำการตั้ง^๖หมคนั้นก็ยังไม่จริง มิสเตอร์แมคโดนาลด์ ฮิตเลอร์ และตาลาคิเออร์ อาจได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้^๕ก็อาจเป็นได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าใครเริ่มทำการเหล่านี้เลย แมคโดนาลด์เองนั้น ดูเหมือนจะเลิกเอาด้วยซ้ำ ส่วนฮิตเลอร์นั้นเดินแบบนาซีซิมมากกว่า และก็ได้ข่าวว่าทำการปราบคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ตาลาคิเออร์นั้นก็ยัง^๕ไม่ปรากฏว่าทำอะไรตั้ง^๖นี้ อย่างไรก็ตามก็ถึงแม้ว่าประเทศทั้ง ๓ เขาจะดำเนินการตาม

นี้ เขาก็คงไม่กระทำไปด้วยการบังคับราษฎรดังที่มีอยู่ใน
โครงการนี้ ประเทศเหล่านี้เขามีเครื่องจักรเครื่องมือพร้อม
บริบูรณ์แล้ว ตลอดจนคนที่ชำนาญ ถ้าเขาจะทำจริง ๆ เขา
ก็มีโอกาสที่จะทำสำเร็จได้ดีกว่าเรามาก แต่ถึงกระนั้นก็ยัง
ไม่ปรากฏว่าเขาจะทำ แต่ถ้าผู้เขียนเชื่อว่าเขาจะทำกันแล้ว
ก็ลองดูเขาทดลองต่อไปอีกมิตีกว่าหรือ จะรีบช่วยเขาทำ
เป็นที่ ๒ รัสเซียทำไม รัสเซียเป็นพระบรมครูเองก็ยังไม่
ปรากฏว่าได้ผลอย่างงาม ก็รอดูไปอีกสักหน่อยมิตีกว่าหรือ

นายปรีดีเสนอ

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวาง
แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ กำหนดการประดิษฐกรรม
ซึ่งจะเป็นกรรมทั้งหลายและการปฏิวัติกรรม คือการขนส่ง
และคมนาคม การจัดสร้างที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และ
จัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ให้กำหนด
ประมาณว่าในปีหนึ่งรัฐบาลจะทำได้อย่างไร และให้แจ้งผล
แห่งการกระทำต่อมหาชนทุกสัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ
นั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้แผน เพราะรัฐบาลจัดหาทุน
และแรงงานไม่ได้ตามกติกี หรือรัฐบาลมีทุนและงานเพิ่มขึ้น
กติกี ให้กรรมการสภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้
แผนนั้นแล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ใน
เขตใดให้ประกาศเป็นราย ๆ ไป และให้ชี้แจงถึงที่ดินและ
เงินทุน แรงงานของข้าราชการ และกรรมกร และผู้ชำนาญ
การพิเศษว่าเพียงพอประการใด

กรรมสิทธิของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิในสังหาริมทรัพย์
ทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้
ซึ่งเข้าลักษณะที่จะเป็นกรรมสิทธิในการค้า ก็ให้ผู้นั้นมี
กรรมสิทธิในการนั้น บุคคลนั้นจะขอสัปทานประกอบการ
นั้นเองหรือขายต่อรัฐบาล หรือจะร่วมกับรัฐบาลในการ
ประดิษฐ์ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่.....พุทธศักราช.....

เป็นปีที่.....

พระบรมราชวินิจฉัย

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ นี้แปลว่าจะห้ามมิให้ราษฎรมีสิทธิในที่ดินเลย ใครจะซื้อที่ดินก็ยกย้อมไม่ได้ เพราะบัญญัติขึ้นห้ามชัดเจนว่า ไม่ให้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้ ดังนั้นแปลว่าอะไร ไม่แปลว่าตัดกรรมสิทธิ์ ตัดเสรีภาพของราษฎรจริงทั้งกล่าวข้างต้น บัญญัติขึ้นที่ผู้เขียน ๆ มา โดยไม่ต้องสงสัย

นายปรีดีเสนอ

คำอธิบายเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบ
เศรษฐกิจ

ก. ทั้งนี้เพื่อไม่กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชน
ที่ประกอบอาชีพของตน โดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกัน มิให้กระทบกระเทือนชาวต่าง
ประเทศ

ก. เพื่อเปิดโอกาสในเอกชนที่รังเกียจในการเป็น
ข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น
การทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้
ถือว่าทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภคและตาม
เค้าโครง การนี้เราถือว่า การ ประกอบเศรษฐกิจเป็นสาธารณ
ประโยชน์ เพราะรัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนี้ ไม่ใช่จะอิจฉาคนมั่งมี เป็น
เพราะตามหลักนั้นคนที่มั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ เงินทองนั้น
ได้มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดยทาง
ตรงและทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมาก
จนเหลือเพื่อ ควรเก็บให้มาก (ซูเปอร์แท็ก) คนชั้นกลาง
จึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบกระเทือนผู้มั่งมี
เกินไป

ฉ. ภาษียาสูบ และไม้ขีดไฟนี้ ทำให้ประเทศ
ฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ได้รวดเร็ว
และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้น ก็เพราะภาษีจำพวกนี้
ในเมืองเราถ้าสมมุติว่ามีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เราเก็บ
ภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑/๑๐ สตางค์ ซึ่งไม่

รัฐสมมากขึ้น ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่
การผูกขาดโมโนโพลีก็หายากขึ้นเกี่ยวกับสัญญาทางพระราช
ไมตรี ฉะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บภาษี ร้าน
จำหน่ายยาสูบและโรงทำยาสูบ โดยระวางมิให้เสียเปรียบยาสูบ
ต่างประเทศที่นำเข้ามา

ข. เกล็ดอื่น อาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้โดย
รัฐบาลรับซื้อเกล็ดตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว ในการจำหน่าย
รัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือผูกขาด สมมติว่าในการนี้รัฐบาล
ได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑/๑๐ สตางค์ ๑ ปีได้เงิน
กว่า ๓ ล้านบาท

ข. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายาม
หาวิธีไม่ให้เล่นด้วยการห้ามขาดน้อยมเหลื่อวิสัย คือ คง
ลักลอบเล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมา
ขึ้นทะเบียนคล้าย ๆ กับผู้ถือปืน ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็น
งวด ๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด สมมติว่าคน
เล่นการพนันเป็น มี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาต
ประจำตัวไว้ได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุก ๆ คราวที่เล่น เช่น
ตำบลหนึ่งยอมต้องมีการเล่นไฟไม่ต่ำกว่า ๒ วง ต่อ ๑ วัน
ตำบลในพระราชอาณาจักมี ๕,๐๐๐ ตำบล ต้องมีการขอ

อนุญาตเล่นไพ่ ๑๐๐๐๐ วง ถ้าค่าอนุญาตวงละ ๕ บาท
คงได้เงินวันละ ๕๐๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้เงินราว ๑๘
ล้านบาท การเล่นเกมพนันนี้ควรกำหนดเวลาใหม่ไม่ให้เสีย
เสียเวลาทำงาน ที่กำหนดเดิมแต่เพียงจนถึง ๒ นาฬิกา
จับหลักอะไรไม่ได้ความจริง ควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกา
ถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาผู้เล่นเกมพนันต้องทำงาน ไม่
เสียงานไม่เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันชนิดนี้ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และ
ต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะนิยม
การพนัน

ฉ. ในเรื่องนี้ เราต้องการประสานกับคนมั่งมีไม่
ประหัตประหารคนมั่งมี

ญ. สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนัน
มีการเสียโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสียแต่น้อย เช่นปีหนึ่งมีลอตเต-
เตอรี่ ๓๐ ครั้ง ๆ ละ ๑ ล้านบาท ก็คงได้เงินที่หักไว้เป็น
ส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่งเสียโชคครั้ง
หนึ่งราว ๒๐ ถึง ๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนเกรงจะ
ถูกคิดเงินเห็นว่าจัดให้เล่นเกมพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่างใน

ฝรั่งเศสว่า ไบกู (เกรติตแนซันแนล) ซึ่งต้องการเงินไป
สร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็นไบกูชนิดที่ออก
ลอตเตอรี่ให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเองมีสนามม้า คน
อังกฤษที่นิยมแข่งม้ามีจำนวนไม่น้อย แต่เราไม่ประสงค์ให้
เลยไปถึงนั้น เราประสงค์มีแค่ลอตเตอรี่ซึ่งราษฎรเสียเงิน
คนละน้อย ๆ แต่มีโอกาสได้เงินมาก

ฎ. ธนาคารแห่งชาติ จะช่วยรัฐบาลได้มากเพราะ
เงินภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัด ก็จะนำมาหมุนได้
นอกจากนั้นเงินเดือนที่ข้าราชการเหลือฝากไว้ในธนาคารก็
จะหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมียุทธวิธีหลายอย่างที่
รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ฏ. นอกจากนั้นแผนในทางปกครองก็ต้องอนุโลม
ตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

สรุปความ

เรื่องที่ได้พิจารณามาแล้วนี้ ย่อมเป็นความเห็น
ส่วนตัวของข้าพเจ้า ซึ่งจะเป็นการถูกต้องหรือไม่นั้น ก็เป็น
แต่ความคิดของข้าพเจ้าเท่านั้น การที่จะรู้ว่าใครเป็นคนถูก

หรือผิดก็ต้องทดลองดูเท่านั้น จึงจะเห็นได้ แต่มีข้อสำคัญ
อันหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน อย่างไม่ต้องเป็นสิ่งสงสัยเลยว่า
โครงการนั้นเป็นโครงการอันเดียวอย่างแน่นอนกับที่ประ-
เทครัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่
ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๖ หรือหลวง
ประดิษฐ ๖ จะเอาอย่างสตาลิน ก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ข้อ
เดียวว่าโครงการทั้ง ๒ นั้นเหมือนกันหมด เหมือนกันจนรา-
ละเอียด เช่นที่ใช้และรูปของวิธีการกระทำ จะผิดกันก็แต่
รัสเซียนั้นแก้ไขเป็นไทย หรือไทยนั้นแก้ไขเป็นรัสเซีย ถ้า
สตาลินเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๖ ข้าวดาลีแก้ไขเป็นข้าวสาร
หรือข้าวสารแก้ไขเป็นข้าวดาลี รัสเซียเขาก็กลัวอะไร ไทยก็
กลัวอย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธิตบตาคนอย่างไร ไทยก็
เดินวิธิตบตาคนอย่างนั้นบ้าง

สถาบารุงเศรษฐกิจของรัสเซียก็มี และในโครงการ
ของเรา มีโครงการภาค ที่ ๑ ที่ ๒ ของหลวงประดิษฐ ๖
นั้นตรงกับโครงการเศรษฐกิจอันใหม่ และโครงการ ๕ ปี
นิวอิกโคโนมิกโปลีซี ไฟว์เยียร์แพลนของรัสเซียทุกอย่างไป
และคนที่ ๓ นั้นก็คือการเปลี่ยนสภาพประเทศไทย ให้กลายเป็น
เป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริงอย่างรัสเซีย ความข้อนั้นมีข้อ

พิศุจน์ อยู่อย่าง ชัดเจนใน ร่าง พระราช บัญญัติ การประกอบ
เศรษฐกิจ ในข้อนี้ไม่ยอมให้ราษฎรมีสติธิในสังหาริมทรัพย์
ก็เมื่อโครงการอย่างเดียวกับที่ใช้อยู่ในประเทศรัสเซียดังกล่าว
แล้ว ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนินการกระทำทุกอย่างไปโดยตลอด
ก็เปรียบเหมือนรัฐบาลเราช่วยให้สมาคมเทอร์ตอินเตอร์เน-
ชันแนล ที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนโลกให้กลายเป็นคอม
มิวนิสต์นั้น ดำเนินการไปถึงจุดประสงค์ได้โดยง่าย เพราะ
การที่เราจะดำเนินการตามนั้นนั้น โดยไม่ต้องสงสัยเลยว่า
ในที่สุดเราจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปอย่างแน่นอน การ
เป็นคอมมิวนิสต์นั้นเป็นเพราะการเศรษฐกิจ เป็นไปในทาง
คอมมิวนิสต์ ไม่ได้กล่าวความว่ารัฐบาลจะจัดทำให้ผู้หญิง
เป็นของกลางดังที่ว่ากัน แต่อย่างไรก็ดี ประเทศไทยจะ
ต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ประเทศ นับเป็นที่ ๒ ในโลก
รองจากประเทศรัสเซีย การที่ไทยจะได้ตำแหน่งอันนั้นนั้นไม่
มีใครจะตีใจเท่ากับรัสเซีย และสมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชัน-
แนล แต่ส่วนประเทศอื่น ๆ แล้วเขาคงไม่พอใจเลย ความ
ไม่พอใจที่เขาแสดงต่อรัสเซียเวลานี้มีเท่าใด เราก็ออมเห็น
ประจักษ์ชัดเจนแล้ว เราจะอยากให้เขาไม่พอใจในเมืองเรา
ดังนั้นหรือ การที่จะแก้ตัวว่า การทำดังนี้ถ้าเราไม่ได้ไป

รบกวนใคร เป็นการท่าภายในประเทศของเราเอง และไม่มีข้ออันใดที่ชักในชั้นต้นว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ย่อมไม่มีประโยชน์ เพราะทุกชาติ ยิ่งเพื่อนบ้านของเราแล้ว เขาไม่โง่เลย จะคบตาเขาเล่นไม่ได้คล่อง ๆ เป็นแน่ เพราะความจริงที่เขาเห็นว่าเดินอย่างรัสเซียนั้นก็พอที่จะทำให้เขาเข้าใจแล้วว่าเราจะกลายเป็นอะไรไปให้คอแทบแตก เขาก็ไม่เชื่อเราเลย ก็เมื่อเขาไม่เชื่อเราดังนั้นก็จะเป็นภัยมากกว่าที่จะเป็นคุณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในเรื่องที่เราอาจถูกบุกรุกให้เป็นการเสียอิสระภาพได้ เราจะมัวพูดว่าไม่กลัวนั้น เป็นการพูดอย่างผู้หญิงที่เป็น ฮิสทีเรียเท่านั้น เพราะใคร ๆ ก็ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศไทยมิได้มีฐานะเหมือนรัสเซียในการป้องกันภัยภายนอก รัสเซียใหญ่กว่าไทยมากนัก ใครจะไปทำอะไรก็ยาก ดังกล่าวมาแล้ว ก็เมื่อการเป็นเช่นนั้น จะเป็นการสมควรแล้วหรือ ที่เราจะยอมสละความเป็นเอกราชของเรา เพื่อให้เป็นที่พอใจประเทศรัสเซียชาติเดียว โครงการอันนั้นนั้นอย่าว่าแต่จะทำเลย ถึงแม้จะได้ประกาศออกไปให้ตลอด ๓ ภาครวมทั้งคำแข็งเท่านั้นก็ตาม คนจะเริ่มตกใจกันเป็นอันมากถึงเกิดความไม่ปกติได้ แล้วก็ผลร้ายอันอาจมีมาก

ดังนี้ แล้วเราจะทำไม่วิธีการที่จะทำอย่างอื่น ก็จะต้อง
ทำได้ไปก่อนอีก ในขณะนี้มี อาทิ เช่น กิจพยายามชักชวน
ให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ ดำเนินการตั้งที่ใช้กันอยู่ที่ประเทศ
เดนมาร์กเป็นต้น มีผู้กล่าวกันว่า ถ้าเราไม่เริ่มมีโครงการ
เศรษฐกิจเสียเร็ว ๆ แล้ว เราคงแพ้ในการสงครามเศรษฐกิจ
เป็นแน่ เพราะราษฎรของเราไม่มีใครทำการค้าเอง แต่บัดนี้
ฐานะประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว มีราษฎรซึ่ง
เป็นชนขุนนาง หรือเจ้านายที่ถูกปลดจากราชการเป็นจำนวนมาก
กำลังจะก่อการทำมาหากินเอง แต่ยังมีวิฤตกันอยู่อย่าง
เดียวว่า รัฐบาลจะไม่ยอมให้คนไปทำการค้าขายอิสระ ถ้า
ขึ้นไปทำเข้าภายหลังอาจเสียหายได้เปล่า ๆ ก็ได้ เพราะ
ฉะนั้นในขณะนี้ข้าพเจ้ายังไม่เห็นด้วยกับ โครงการเศรษฐกิจ
ของหลวงประดิษฐ์ ฯ ในขณะนี้ให้รัฐบาลดำเนินการบำรุง
เศรษฐกิจไปในทางส่งเสริมช่วยแนะนำ เช่น ส่งเสริมผู้ที่
ประสงค์จะตั้งโรงงาน โดยไม่เก็บภาษีมากเกินไปจนอยู่ไม่
ติด แต่รัฐบาลก็ควรจะต้องระวังอย่าให้ผู้ที่ตั้งโรงงานเขา
เปรียบคนงานเกินไป ในทางที่ผิดและนอกจากนั้น ก็จัดการ
แนะนำให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์ไกลไปในทางที่ทำ
อยู่ในเดนมาร์ก และตั้งนำของรัฐบาลรับคนที่ไม่มีงานทำและ

คนอันที่สมิครเขาไปทำงานแสดงตัวอย่งวิธกานอย่างดีและ
จัดการบำรุงในทางการค้าขายอื่น ๆ ก็น่าจะที่อยู่ หรือจะคิด
แก้ไขอย่างใดบ้างให้เหมาะแก่โอกาสก็ควร

แต่ส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐ์ ๖ นี้
ควรเลิกล้มความคิดเสีย เพราะแทนที่จะนำมาซึ่งความสุข
สมบูรณ์ของประเทศชาติบ้านเมืองดังกล่าวนี้ จะกลายเป็น
สิ่งนำมาซึ่งความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า จนเป็นความหายนะ
ถึงแก่ความพินาศแห่งประเทศและชาติบ้านเมืองอันเป็นมรดก
ที่เราคนไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษ.

ประชาธิปไตย

4817

DS
584
พ343
2526

พระปกเกล้าฯ ทรงได้เค้าโครงการ
เศรษฐกิจของนายปรีดี พนม-
ยงค์.

นายปรีดี พนมยงค์ กับ แผนปลงพระชนม์ ร. ๘
ดร. ปรีดี พนมยงค์ กับ แผนการณ์มหาชนรัฐ
พระปกเกล้าทรงใต้เสรัชฎกิจ นายปรีดี พนมยงค์